

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor: Fundația România literară
Director general
Nicolae Manolescu

Coeditor: Editura Național
Redactor-șef
Violeta Borzea

31 octombrie - 6 noiembrie 2001
(Anul XXXIV)

43

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

O povestire de Alexandru VONA

(pag. 12-13, 14)

Tîrgul de carte de la Frankfurt

„O corabie numită agonia”

(pag. 20-21)

Adrian
MARINO

Între lumini și umbre

(pag. 6)

- Corespondență
din Stockholm
de la
Gabriela
Melinescu

(pag. 23)

- Eminescu
în ucraineană

(pag. 22)

Tarlava
cu prefecti

(pag. 2)

Jonathan X Uranus, “humorist liber”

PUȚINI știu cine a fost Jonathan X Uranus, pe numele său adevărat Mihail Avramescu (1909-1984), preot, poet (avangardist în tinerețe), astrolog, alchimist, filosof (de inspirație guénonistă), autor de articole, scurte proze și jurnal intim, neconsemnat de istoriile literare postbelice, și ale cărui două cărți, alcătuite de către d-na Mariana Macri, fiica sa, au fost nu demult prezentate public la Colegiul Noua Europă. Cea dintâi este *Calendarul incendiat*, un jurnal de idei, tipărit la Editura Anastasia. Cealaltă, intitulată *Monolog nocturn*, cuprinde “aforisme și aproximații” despre “Suverana Slobozenie a Singurătății”, precum și un număr de poezii, și a văzut lumina tiparului la Editura Paideia. *Jurnalul* are un cuvînt înainte de I.P.S. Nicolae al Banatului care, în 1962, arhiepiscop fiind la Timișoara, l-a numit pe preotul Mihail Avramescu paroh la Jimbolia, un portret de Al. Paleologu și o postfață a doctorului Mihail Constantineanu apărută inițial în *România literară* din 1994, în două numere. Andrei Pleșu semnează prezentarea celuiilalt volum.

În ce mă privește, nu-l cunosc pe Mihail Avramescu decît din legendă și din lecturi. Scriitorul nu e nici ușor de situat, nici ușor de definit. Sursele declarate ale literaturii lui sînt nu doar multiple, dar contradictorii. Nu se poate închipui combinație mai diversă decît aceea a unor Kafka, Meister Eckhart, Joyce, Kierkegaard, Lao-Tse, Ion Barbu, Urmuz, Dali, Biblia, misticii, Guénon și alții. Stilistic, *Calendarul incendiat* este o operă deopotrivă sofisticată, emfatică, prețioasă și una ludică, abundînd în calambururi, “neserioasă” și inventivă. Autorul se consideră pe sine un “humorist liber din Ortodoxia neconformistă”. Evocă, într-un rînd, umorul transcendent al lui Kierkegaard. Iar altădată schițează această autoapreciere ironică și jucăușă: “Cît despre Uranus, mai bine nu se năștea; el scrie degeaba, nimeni nu-l citește, nici nu-l înțelege cineva și producția lui nu este comercială, el este un ignorant, nu a citit nimic din Christian Dior, nu știe să numere, iar iepurul, mîțul și rața nici nu există, sînt ficțiuni și vedenii...”

Sînt greu de pus la un loc temele mari și ingeniozitățile, religiosul și ludicul, sacrul și absurdul, prețiozitatea, cea mai afectată și o anume tranșantă lucidă, arhaisme și neologisme. Nu este la Mihail Avramescu o sinteză, cît un soi de experiment continuu, stimulat de contrarii sau de aporii, existentialist și dramatic în substanță, dar scăpărînd ca un joc de artificii la suprafață. Lectura ne este mereu luată pe nepregătite: alunecă vertiginos din definiția taoistă ori eckharfiană a divinului în fabule urmuziene de tipul *Cronicarilor*, din extrase solemne și gravissime din Vechiul Testament în fraze mecanic-poetice alcătuite exclusiv din cuvinte care încep cu litera *f* sau *v* sau *z*.

Îi privesc lui Mihail Avramescu chipul din fotografia reprodusă pe coperta *Calendarului*: bărbie de gînditor, sprijinită pe îndoitura degetelor, privire plecată, smerită, contrazisă de gura care schițează un zîmbet de o indescritibilă finețe, mai degrabă îngăduitor decît ironic, evident interior, reflex al unei revelații doar de el știute, metafizice și enigmatice.

Pentru Mihail Avramescu e timpul recuperării și recunoașterii.

P. S. Cititorii noștri vor găsi, în pagina a zecea, o scrisoare adresată cîndva, demult, de către Mihail Avramescu uneia dintre fiicele sale, pe care d-na Macri ne-a încredințat-o. Facsimilul va arăta sper, nu doar grația olografului, dar și sugestivitatea desenelor cu care autorul își împăna pagina.

CONTRAFORTde *Mircea Mihaies*

TARLAUA CU PREFECȚI

SĂ AUZI și să nu crezi: la doisprezece ani de la căderea lui Ceaușescu, metehnele prim-secretarilor (mă rog, prefecților) au rămas identice: deși în alte domenii societatea românească a atins perfecțiunea (în materie de cinism, lăcomie, nesimțire, mahalagism), subordonații direcți ai d-lui Năstase se cred tot pe vremea împușcatului. Și, prin urmare, mint de îngheață apele. Umflă cifrele de parc-ar avea vreo importanță dacă agricultura merge bine sau nu, dacă ogoarele sunt însămânțate sau dacă-au rămas de izbeliște. Numai că reflexul domnilor care-au sărit din Daciile negre direct în jeep-urile aduse, la prima oră, din saloanele internaționale e mai puternic chiar decât instinctul de conservare.

Dacă însuși premierul a ajuns să-i averizeze pe trimișii săi în teritoriu s-o lase mai moale cu minciunile, înseamnă că situația e albastră rau de tot! Până acum, dezinformările și exagerările erau apanajul opoziției — cel puțin în varianta clasică a politicianismului dâmbovițean. Cum, de un an încoace, nu mai avem opoziție, asistăm la un straniu transfer de personalitate: puterea iliesciană e, simultan, și la putere și în opoziție, ba mai mult, e și în prezent și în trecut! Aceiași baiieți buni din vremea lui Pingelica, doar cu ceefe simțitor mai groase și cu o brazurile înecate în osânză, joacă același teatru al cinismului și imposturii.

Ieșirea din pepeni a d-lui Năstase e doar una din răzburările economiei planificate și ale centralismului autoritarist: dacă pământurile ar fi fost date cu adevărat țăranilor, dacă "talpa țării" ar fi fost încurajată să iasă din acest Ev Mediu prelungit, astăzi "teleconferințele" primului ministru ar fi avut cu totul alte subiecte decât numărul prașilelor și desimea bobului de grâu plantat în brazdă. Așa, circuitele telefonice se înroșesc de "tarlaconferințele" în care oameni ce au habar de agricultură cam cât are Michael Jackson de trigonometrie se întrec în cosmetizări imbecile ale realității.

Ar mai fi ajuns, însă, Ion Iliescu la putere dacă țăranul român ar fi fost altceva decât o masă de inși deliberat menținuți în ignoranță, șantajați cu venirea moșierilor și cu ciuma unguerească? Ar mai fi picior de comunist prin înalte funcții de stat dacă omul de la țară n-ar fi ajuns în situația degradantă ca o mână de neisprăviți iuți de gură să-i spună când e vremea semănatului, când a prașitului și când a recoltei? Astăzi, dl. Năstase a ajuns să spumege de furie și neputință tocmai în fața oamenilor care-ar trebui să constituie soclul actualei și viitoarei sale puteri în partid. Faptul că el se îndoiește atât de vehement de propriii săi oameni e cel mai șocant eveniment pe care puteam să-l trăim în aceste vremuri în care nu ne mai șochează nimic.

Izbuclirea tăioasă a d-lui Năstase constituie semnalul clar că puterea pesedistă începe să-și piardă încrederea în sine. Înafara câtorva guralivi intratabili (gen Iorgovan, Pașcu, Agaton, Cosmânca și, inevitabil, Păunescu), capabili să peroreze oricând despre orice, marea majoritate a liderilor pesediști nu știu cum să se ascundă mai abilit din fața opiniei publice. "Testul iemii" — cel care marchează diferența fundamentală dintre o țară normală și una sub-normală — începe să facă ravagii în unitatea de cristal de până acum a iliescienilor. Lăsându-i deoparte pe dl. Răzvan Theodorescu, mult prea ocupat să contemple tablourile de inestimabilă valoare de pe pereții unor amici, pe responsabilul cu ficțiunile de

partid, Vasile Dâncu, și pe habarniștii de la finanțe, agricultură sau interne, calul de bătaie al jurnaliștilor a devenit supra-realistă doamnă ce răspunde de învățământ și cercetare.

Seria de upper-cuturi aplicate de-un fost lider al studenților (arrogant în stil, însă extrem de precis în articularea ideilor) ministresei învățământului într-o emisiune televizată arată cât de nepregătiți pentru guvernare sunt, de fapt, ah-tiații de putere ai lui Iliescu. Specialistă în perifraxe, ocoluri dibace ale răspunsurilor, când nu de-a dreptul cras incompetentă, dna Andronescu e imaginea însăși a neputinței și nepriceperii: ca noi toți, domnia sa vede tragedia domeniului care-i asigură un salariu domnesc, dar nu poate (deși vrea), nu știe (deși bănuie) și nu înțelege (deși clipește des) ce-ar fi de făcut!

Argumentul forte al d-nei Andronescu (dar și al colegilor de cabinet, pesemne seminarizați cu atenție de echipa de zgomote guvernamentală) e următorul: la ce salarii să se aștepte profesorii, dacă economia merge atât de prost! Ei, aici am prins-o pe d-na ministru: dar de ce merge prost economia? Sper că nu dă vina pe recesiunea cauzată de tragedia de la World Trade Center! Și nici pe lenea românilor — atâta i-ar mai lipsi, după ce în lungi și costisitoare campanii pedesoreilor li s-a uscat saliva de câte flatări a adus boborului! E simplu: economia României merge prost fiindcă țara e condusă prost! De către cine? Între alții, de însăși d-na Andronescu. S-a scris până la sătietate că o țară care-și îngroapă cu bună știință creierele e o țară ce nu merită să existe. Și care nu va mai exista — să fim siguri de asta. Trasformată cu cinism în douăzeci și două de milioane de anexe ale burții, această populație disperată își va lua lumea în cap, uitând și de Traian, și de Decebal, și de Iliescu.

Profesoarei universitare Andronescu i se va fi părând normal să aibă un salariu egal cu cel al unui felcer. Mie mi se pare anormal. (De fapt, cred că nu i s-a părut nici dumneaei: altminteri, n-ar fi dat fuga în politică, să prindă un oscior cât mai gras!) Salariul profesorului universitar ar trebui să echivaleze cu salariul unui general. Iar cel al conferențiarului cu al unui colonel. Punct. Probabil că d-na ministru ar replica, în stilul-i digresiv, că nu se poate, că e greu, că nu s-a consultat cu premierul, că în România sunt prea mulți profesori universitari. Dar generali nu sunt? Nu trece anotimp în care președintele țării (cum se va fi chemând el, Iliescu, Constantinescu) să nu reverse peste noi ligheene întregi de generali. Desigur, forme de a răsplăti fidelitatea, pentru că alte merite nu le vād acestor ucenici ai lui Moș Teacă, ruginiți în jocuri politice fuste.

Noua configurație mondială pare să anunțe un rol mai accentuat al uniformelor. Să stăm liniștiți: nu e vorba de uniforme ale noastre. Gradați cotropiți de grăsimi, măgădani împleticiți la limbă și gândire, ei nu vor avea, nici de data aceasta, de jucat absolut nici un rol. Deocamdată, la marile conflicte internaționale participă doar văzduhul nostru strămoșesc. Tocmai de aceea, ar trebui să ne gândim la etapa următoare, când creierele vor conta din nou. Însă pentru asta e nevoie de cu totul alți oameni în fruntea țării și în fruntea sensibilului minister al învățământului. Cu precupețe gureșe, capabile să deprindă maximum lecția cinismului de partid, vom rămâne veșnic la coada cozii. O coadă fixată direct pe hăul unde cândva se afla creierul.

POST-RESTANTde *Constanța Buzea*

PRESUPUN că sonetul nu v-a pasionat doar în zorii tinereții ci îl cultivați cu ardoare și astăzi. Sonetele pe care le-ați scris din '86 până prin '94 mi se par ușor lipsite de ambiția perfecțiunii ce se cere la un gen cu formă

fixă. Egale ca valoare, atinse de monotonie, cu calități și defecte. Nu cred să fie de vină structura suflătoare, punând minulescian pe tapet mesajul, din singurătate către o iubită care îl va citi, la rândul-i, în absența poetului filozof. Cum nu cred nici că forma care suferă pe alocuri de o aglomerare, în vers, de silabe lungi, alternând cu brusc rarefiate versuri formate din silabe scurte, nu se mai poate remedia. Veți spune că ați respectat metrica de 14 cu 13 aproape peste tot, dar n-ați fost atent, sau nu v-a păsător deloc de cezura, lăsând-o să se manifeste pe unde nu s-ar fi convenit. Angajamentul către sonet este și va fi întotdeauna plin de solemnitate și de obligații, de îngerească speranță și răbdare, de orgoliu auctorial, indiferent de schimbările gustului public. Sonetul e un produs care, dacă este bine făcut, adus cu accesibilitatea la zi și sunând modern, el poate marca și impune numele autorului printre maeștri. Iar dacă nu, nu! Sonetul eminescian, de pildă, pe care îl citim cu admirație și fără nici un efort după mai bine de o sută de ani, beneficiază de o limbă vie, fără zone prăfuite sau infloritură chipurile poeticești. Sonetul eminescian respectă natural o metrică pură, ca izvorând din sineși, cu cezura impecabilă, cu accentul căzând corect în cuvânt, cu silabe în număr de unsprezece peste tot, iată: "Afară-i toamnă, frunză-mprăștiată" sau "Când însuși glasul gândurilor tace" sau "Sunt ani la mijloc și-ncă mulți vor trece", metrică fertilă, fascinantă, neincărcată, cu emisie lirică scurtă, fără scamă de balast, fiecare vers consumându-se armonios în durata unei singure respirații. De ce acest discurs despre sonet? Pentru a vă sensibiliza la a vă revedea cu grijă textele și a le lucra din răspuseri, în variante îmbunătățite. Dacă nu veți înțelege din prima clipă, simțindu-vă lezată orgoliul, că ce doresc de la dvs. este să vă dedați la nesfârșit și cu plăcere *jocului*, nu vă grăbiți totuși să-mi respingeți oferta. Am constatat că aveți dificultăți mai ales la versurile cu 14 silabe, unde sunt date peste cap accentele, cezura, iar haitusul decade în forme sonore hilare. De ce să nu încercați peste tot o metrică în care excelați? De ce să nu preferați peste tot versul cu numai 13 silabe. Pe textul dvs. am încercat variante în acest sens, și mi se pare că demersul ar putea reuși. Să luăm câteva exemple. În primul vers din sonetul 35 aș schimba *dar ai vrea* (=3 silabe), cu *și-ai vrea* (= 2 silabe). Apoi, în versul 9 din sonetul 29 aș înlocui *plictiseala* (= 4 silabe), cu *plictisul* (= 3 silabe). În versul 1 aș schimba *și adună* (= 4 silabe), cu *și-adună* (= 3 silabe). Și tot la sonetul 29, mă deranjează formula moartă și-ngropată bazată pe o particulă de umplutură (hârciogul *cel/fricos*, instinctul *cel/neghiob*, avarii *cei smintiți*). *Hârciogul fricos, instinctul neghiob și avarii smintiți* - ca să nu se înțeleagă, prin extensie, că ar exista și hârciogii neînfricați, instincte neneghiobe și avari nesmintiți. Și tot aici, ultimul vers ușor cacofonic "Ca cel ce dăruiește, mai mult a dobândit!", ar trebui refăcut, scos din anchiloza pe care i-o impune situația, nevoia de concluzie, regimul de *maximă*, de înțelepciune plasată în goană sub presiunea spaimei că nu va încăpea, sonetul ajungând, fatalmente, la capăt. Aș deschide o paranteză, utilă cred, pentru a medita împreună la avantajele și respectiv dezavantajele sonetului dispus de obicei în două strofe și două terține, și sonetului zidit din trei strofe și un distih final. În cazul acestuia din urmă i se cere autorului un efort de măiestrie în plus, pentru că trebuie să concentreze toată poanta, în economia unui distih, și nu pregătind-o gospodărește, beneficiind de largul a două terține. Micile defecte, acum, ale sonetului 17. Primul vers, "Ușor străvezi sub lustru arama la vedere" mi se pare contorsionat în topică, dar poate rămâne foarte bine și așa, chiar dacă fără străvezime per total. Versurile 7, 9 și 14 sunt încărcate inutil cu particule expirate. Un *dar*, un *mai*, un *doar* ar fi de dorit să cadă. Patul lui Procust ar fi instrumentul ideal, când avem de-a face cu sonete cu metrică defectă. Ultimul vers, "Condeii doar e martor al scipirilor de-acum", epurat de micul lui, balast, nu și-ar pierde mesajul dacă ar arăta astfel: "Condeii este martor scipirilor de-acum". În sonetul 34 sună neplăcut încă din primul vers acest *ra-ta-ta* care se creează din "Curat și mândru suflet arată-a ta făptură"; în versul 6 se poate umbla cu atenție și opera schimbări pentru a-i îmbunătăți topică, partea a doua a versului este la dvs. ca o hurdăcatură, cititorul e silit să iuțească pasul citind în alt ritm frumosul cuvânt *cavaler* de o mai mare larghețe în silabisire. Din "Și-n luptă mă avânt, cavaler neobosit" să facem printr-un infim exercițiu de topică: "Și, cavaler, în luptă mă avânt neobosit". În sonetul 24 aș nimici *și-ul* din versul 2, preferând să pun în locul lui o virgulă; aș medita la neputința cenușii de a se risipi în... fum; m-ar deranja să rimez, mai la vale, *surăsul* cu *răsul*, și, dacă tot am preferat inițial *surăsul*, de ce l-aș bruiia chiar cu un sinonim al său, puțin mai cadentat, e drept, dar redundant. Cer iertare pentru îndrăzneala de-a fi intrat în bucătăria sonetului dvs. și de a vă fi oferit un rețetar mai relaxat. (*Horia Popescu*, București).

România literară

Director: **Nicolae Manolescu**

Redacția: Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Constanța Buzea (poezie, proză), Adriana Bittel (externe), Marina Constantinescu (teatru), Ioana Pârvulescu, Andreea Deciu (critică), Cristian Teodorescu (publicistică), Eugenia Vodă (cinema), Nina Pruteanu, Ecaterina Ionescu, Simona Galățchi (corectură).

Corespondenți din străinătate: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Rodica Binder (Köln).

Tehnoredactare computerizată: Anca Firescu (secretar de redacție), Mihaela Ivan, Ionela Stanciu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

Administrația: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100296100089. Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu (difuzare, tel. 650.33.69.), Mihai Minulescu.

e-mail: romlit@romlit.ro<http://www.romlit.ro>

Revista „România literară” este editată de Fundația „România literară” cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România și Ministerul Culturii și Cultelor.

Coeditor: Editura Național - Director general: Dan Chiriac

În vizită la Biblioteca Națională

A DOUA stație de Stat, ca să zic așa, la care oprește un intelectual *din afara* când aterizează într-o țară străină e, de obicei, biblioteca. De obicei Biblioteca Națională. Și, fiindcă îi am în vedere pe intelectualii importanți, de obicei aceștia sînt studenți, masteranzi și doctoranzi, adică - de obicei - tineri. Astfel, într-un fel, Biblioteca Națională e *instituțiunea* de care depinde într-o măsură foarte mare prima impresie despre țara în care ai hotărît să-ți faci studiile; și orice țară, ca și orice om, vrea să aibă o imagine cel puțin decentă. Iar prima părere, ca și prima dragoste, contează. Chiar dacă nu vrem să ne mai amintim de ea, ori ne amintim nu chiar cu cea mai mare plăcere. Sînt într-o situație destul de delicată și scriu acest "Prezent trecut, trecut prezent II" cu aceeași intenție - constructivă - din *Prezent trecut, trecut prezent* (eseu publicat în revista "Contrafort", unde povesteam despre "prima stație", mult mai existențială, mult mai cornută). Scriu acestea tocmai fiindcă îmi place foarte tare România - și Bucureștiul - și țin la faptul că imaginea ei/lui în lume să fie cea adevărată, pe care o (!) merită (și o merită!). Fiind de aiurea, unele lucruri, inevitabil, mi se arată mai limpede, îmi sînt mai evidente (decît celor născuți aici, în România, și - de asemenea - decît străinilor-străini).

Deci, intri în Biblioteca Națională a României, oglinda în care se uită România culturală activă. Și, fiindcă e vorba de imagine, am să mă opresc, aici, mai mult la inscripțiile de pe pereții bibliotecii care au și ei urechi, dar din păcate le lipsește taman ceea ce-ar spune celor care i-au "înfrumusețat" atît de *țata* (au-au-au!) că nu sînt *poartă nouă*, ci pereții unui locaș în care mai intră și Nicolae Manolescu, Alexandru Paleologu, Dan Perjovschi sau - poftim - Maia Morgenstern. Primul afiș, lipit peste tot - îți amintește numaidecît de Caragiale (și de Eugen Ionescu, firește): "STAȚIONAREA PE HOL STRICT INTERZISĂ". Jur: așa și scrie, cu litere de-o șchioapă: "STAȚIONAREA PE HOL STRICT INTERZISĂ"! Pe toate coridoarele. Te apucă rîsul, dar, zice înțeleptul popular "Bine rîde acela care rîde la urmă". Așa că dacă ajungeți în Biblioteca Națională din București mai bine rîdeți la "STAȚIONAREA PE HOL STRICT INTERZISĂ", că mai departe nu se știe (mai departe scrie pe pereți!). Acesta-i numai începutul. Promițator. (În continuare nu pot să vă doresc decît *Călătorie plăcută!*). Urmează secția "Înscrierea cititorilor", pe ușa căreia, printre altele, îți sar în ochi cel puțin două "sfaturi": "VĂ RUGĂM SĂ INTRE CÎTE O PERSOANĂ"; "ÎNCEPÎND CU DATA DE 01.12.1999 TAXA DE PENALIZARE PENTRU PIERDEREA PERMISULUI DE CITITOR AL BIBLIOTECII NAȚIONALE ESTE DE 50.000 LEL./ DIRECȚIUNEA". Te

înscrii (de dorit să fii "o persoană"), îți iei (mai bine nu!) "Regulamentul de funcționare a serviciilor cu publicul" și dai cu nasul în ușa pe care scrie, de două ori, "GARDEROBA OBLIGATORIE" (bis!); "BAGAJELE PREDATE LA GARDEROBĂ SE ELIBEREAZĂ NUMAI LA PLECARE"; "LOCUL DE STUDIU ÎN SALA DE LECTURĂ ÎL VEȚI PRIMI NUMAI DUPĂ PREDAREA LA GARDEROBĂ A SACOȘELOR, GHIOZDANELOR, GENȚILOR ȘI HAINELOR DE EXTERIOR"; "BANII; TELEFOANELE CELULARE ȘI ACTELE VEȚI PĂSTRA LA D-VOASTRĂ"; "ACCESUL ÎN SALĂ ESTE PERMIS NUMAI CU POȘETE SAU BORSETE DE DIMENSIUNI MICI (MAX. 15-20 CM), CU PENARE ȘI MAPE SUBȚIRI PENTRU FOI DE SCRIS/ NERESPECTAREA ACESOR CONDIȚII VA DUCE LA SUSPENDAREA PERMISULUI", iar pe ușa următoare - "ATENȚIE! DIN PIERDEREA PLĂCUTEI CU/ NUMĂRUL DAT DE LA GARDEROBĂ SE/ PLATEȘTE O PENALIZARE DE 30.000 lei./ NEACHITAREA ACESTEI SUME/ IMPLICĂ ANULAREA PERMISULUI DE CITITOR AL BIBLIOTECII NAȚIONALE./ DIRECȚIUNEA". Te strecuri printre "STAȚIONAREA PE HOL STRICT INTERZISĂ" și celelalte inscripții-surori spre liftul pe ușa căruia dăm cu ochii de "ATENȚIE! MAXIM 4 PERSOANE/ GREUTATEA ADMISĂ 320 KG/ LIFTUL RAMÎNE BLOCAT DACĂ SE DEPĂȘEȘTE GREUTATEA ADMISĂ"; "VĂ RUGĂM/ NU TRÎNȚIȚI UȘA LIFTULUI", iar cînd cobori - de "INTRAREA CITITORILOR/ NEÎNSOȚIȚI DE ÎNDRUMĂTOR/ INTERZISĂ/ DIRECȚIUNEA" și "NERESPECTAREA/ ACESTEI REGULI ATRAGE/ ANULAREA PERMISULUI DE CITITOR./ DIRECȚIUNEA", ceea ce-mi amintește, după filmele cu Dracula, de unele faze din povestirile lui Daniil Harms ("Cît despre Fedia, ajungînd pe coridor în dreptul unei uși pe care scria «Intrarea categoric interzisă», a deschis-o și a intrat", și, ca tonalitate, de "Ascultă, Rakukin, dacă n-ai să termini imediat cu clipitul, am să-ți dau un picior în piept!" - de menționat că și la Harms acțiunea se petrece la bibliotecă). După ce-ți cauți cartea de care ai nevoie și pe care e aproape imposibil s-o găsești dacă respecti aranjamentul de acolo (poate s'aliniat pe culori, sau pe înălțimi...), dacă totuși există în vreun inventar, atunci ori n-o găsești sau, dacă pînă la urmă (peste vreo oră) ți-o aduc, lipsesc tocmai paginile de care ai nevoie (sau oricum lipsesc niște pagini). Ca și inscripțiile de pe pereți (nu se potrivește nicăieri mai bine acel "Cai verzi pe pereți". Pînă acum chiar nu era de înțeles "ce vrea să spună poetul"), inventarul e un sistem sadic împotriva eventualilor cititori. Pînă găsești unde să cauți cartea autorului

de care ești interesat, ori se închide biblioteca, ori, cel puțin, sala în care ai putea să citești. Cît aștepti (așteaptă...) cartea, poți să te uiți și prin *Regulamentul de funcționare a serviciilor cu publicul*, scris într-un stil (formă) belicos și chiar amenințator, de cazarmă și de pușcărie, într-un lexic militar și pe un fond care amintește de scena cu spălarea creierilor dintr-o piesă de Matei Vișniec. Aici *competiția continuă*. În *Regulament...* e o atmosferă de Kafka. Sau Camus. Chiar ar fi indicat ca *Străinul* să se citească anume în Biblioteca Națională din București. Te simți ca-n lagărele de concentrare nemțești din filmele sovietice. Aici cuvîntul "cititor" e sinonim absolut cu "inculpat" și nu în ultimul rînd "incult", "zoiș" și "analfabet", al doilea "strat social" non-grata fiind custodele de sală, care probabil că s-o fi făcut vinovat și el de-a lungul timpului. Citat: "Orice atitudine de clementă, de favorizare a faptei de mai sus din partea custodelui de sală, ca și neînștiințarea conducerii conform Codului Muncii cu privire la cele constatate, va fi echivalentă cu neîndeplinirea sarcinilor de serviciu și sancționată". De fapt tot regulamentul e de citat, dar, din motive lesne de înțeles, vom ciupi din el așa cum am ciupit din "maximele" de pe pereți, care l-ar îngrozi și pe Vlăduț (unde ești tu, vorba poetului). Început: "Biblioteca Națională a României și filialele sale asigură servicii care au drept scop formarea și informarea celor ce i se adresează [...] Prezentul regulament stabilește drepturile și obligațiile utilizatorilor. Aceștia sunt obligați să-l cunoască și să-l respecte permanent, și, împreună cu personalul bibliotecii, au sarcina de a-l pune în aplicare". Mai jos: "Pierderea permisului atrage după sine plata unei penalizări, după care se eliberează altul nou. La a doua pierdere a permisului, cititorul respectiv nu va mai beneficia de dreptul de utilizator al Bibliotecii Naționale./ În cazul pensionarilor, după două pierderi consecutive ale permisului de cititor, se anulează dreptul de utilizator al Bibliotecii Naționale./ Cititorii au acces doar în spațiile rezervate lor./ Se interzice accesul la bibliotecă persoanelor care, prin comportament sau ținută (murdărie, ebrietate, zgomot, violențe fizice sau verbale, acte ireponsabile), deranjează publicul sau personalul salariat./ Furtul, deteriorarea publicațiilor, orice agresiune fizică sau verbală la adresa personalului vor fi sancționate, în funcție de gravitatea faptei, în conformitate cu legislația în vigoare. Sancțiunile sunt următoarele (...)/ Se interzice: (...)/ Utilizatorii au obligația să depună la garderoba bibliotecii orice obiect a cărui prezență nu este justificată în instituție./ Este interzisă introducerea în bibliotecă a bagajelor de orice fel precum și a publicațiilor din afara instituției./ Biblioteca nu răspunde pentru banii și obiectele de valoare

lăsate la garderobă sau pe mese în sălile de lectură./ În cazul pierderii plăcuței numerotate de la garderobă se va reține imediat permisul de cititor. El va fi eliberat după plata unei penalizări". Iată că m-a furat textul (ca-n Urmuz) și n-am mai putut să vă lipsesc de savoare acestei lecturi - de la distanță -, încît încep să mă întreb cum se numește asta: sadism sau masochism. Deci: "Accesul la colecțiile bibliotecii se face obligatoriu numai pe baza permisului de cititor, prin sălile de lectură și cu asistența custozilor (în caz contrar se va reține permisul)./ Cititorul este obligat să semnaleze imediat orice schimbare de adresă sau identitate./ Cititorul are obligația să memoreze numărul propriului permis și răspunde personal de permisul său și de documentele împrumutate./ Pentru consultarea oricărui document cititorul este obligat să completeze cîț și corect (...) utilizatorul trebuie să demonstreze că îi este necesar accesul la documente originale și să obțină aprobarea necesară în scris din partea șefului serviciului Colecții speciale/ șefului filialei și a direcției bibliotecii. (...) Păstrarea liniștii în sălile de lectură sau în incinta bibliotecii este obligatorie (...) Cititorii BN au următoarele obligații (...) cititorului în culpă (...) și, în mod obligatoriu, i se va suspenda definitiv permisul de intrare în BNR (...) Dreptul de a aplica sancțiunile mai sus menționate (...) și așa mai departe, pînă la "și, în mod obligatoriu, i se va anula dreptul de împrumut prin secția specializată a Bibliotecii Naționale./ DIRECȚIUNEA". Așa e tot regulamentul, plin de obligații, doar obligații, din care reiese clar că BN e un organ de tip polițienesc, care te urmărește, te educă și te judecă.

A FIȘELE din BN nu se deosebesc deloc de cele din transportul urban, bariere sau de pe pereți. De exemplu, primul afiș pe care l-am văzut în România a fost cel din casieria Universității - "Vine omu, stă oleacă, mai întrebă, dar și pleacă", apoi, pe o cabină de autobuz, - "Nu mă dispera", iar primul "tablou" - o "diplomă" pe care scria "Cea mai sexy tipă". Dacă nu se putea ca să nu se nască aici pînă la urma un Caragiale și un Vlad Țepeș, poate că încă se poate evita dezvoltarea nefirească și extrem de propice (în ritmul lui Făt Frumos) a simbolului tipului vulgar, bătăran și agresiv ("în ofensivă"), care ne bate la ușa. Concluzia firească a acestor observații e că cei de la Biblioteca Națională a României, în cazul cel mai fericit, și-au pierdut simțul umorului, remediul fiind, poate, o vizită la Sala de Oglindă din Odesa, care dezvoltă auto-ironia. Sau poate că nu. Cît despre lectură: lectură plăcută...

Mihai Vakulovski

LECTURI LA ZI

de Roxana Racaru

Fire și noduri

(R)EPOVESTIRILE pe care le investește Roxana Sorescu devin, în analiza minuțioasă la care le supune, *hipertexte*, sisteme, organizări complicate de noduri și arce. "Nu foarte numeroase, existente totuși, câteva scrieri literare românești - epice, lirice, exegetice - satisfac definiția noțiunii de hipertext, așa cum este ea utilizată în limbajul calculatoarelor" și permit astfel altă o lectură în succesiune - orizontală, o lectură în ierarhie - verticală, și o lectură "în rețele de interpretare personală" - asociativă. "Avantajul lor este de a oferi pre-texte pentru constituirea unor rețele posibile, în care fiecare element al texturii, al pinzei țesută din fire interlockate, să devină nod real al unei alte rețele, care nu le neagă și nu le anulează pe celelalte, la fel de posibile".

Cum poate fi aplicat un asemenea program al lecturii din punctul de vedere al *hipertextului*? E ceea ce se cunoaște deja ca lectură alternativă: interpretarea personală, punctul de vedere insolit asupra unui text. Dar și privire atentă asupra structurilor semnificative ale textului, asupra rețelelor de sens pe care el le dezvoltă. Așa este, de exemplu, lectura *Soacrei cu trei nurori* a lui Creangă prin grila teoriilor (cinice) despre revoluție. Nu originalitate cu orice preț și nici interpretare cu orice preț ruptă de cele anterioare. Mai curînd e vorba de o lectură care-și propune un ochi proaspăt și, mai ales, o lectură tridimensională, care încearcă să surprindă textul din interior, dintre nodurile și firele mecanismelor sale.

Nenea Anghelache din *Inspețiune* de Ion Luca Caragiale este un *angel* degradat, un scindat, în cazul căruia cîntecul e un produs al constringerii, iar el se recunoaște în casierul delapidator. Pornind de la aceste premise, Roxana Sorescu așează cazul personajului într-o altă lumină și vorbește despre *complexul An-*

ghelache: "el reprezintă, într-un fel, reversul complexului lui Oedip, intrucît în locul revoltei împotriva tatălui care frustrează apare nevoia instaurării autorității tatălui (zeului, inspectorului), ca garanție a îndeplinirii obligațiilor morale și a stabilității sociale". *Inspețiune* este, după cum demonstrează unul din eseurile cărții, construită după toate regulile clasice ale tragediei, o demonstrație a inadecvării aplicării stricte a moralei kantiene. O altă carte-hipertext este *Craii de Curtea Veche* și demersul critic al autoarei se îndreaptă, iarăși, asupra descifrării *nodurilor*: personajele. Lumea romanului este, descoperim, una perfect organizată, prin principiul numărului patru. Totul trimite spre imaginea luminii în amurg, a luminii care coboară, spre ideea coexistenței posibilităților multiple care nu se anulează reciproc: de la numele crailor, la descifrarea semnificațiilor personajelor secundare, a simbolurilor recurente și imaginea generală, *holograma*, cărții.

În poveștile lui Creangă sînt deconstruite sensuri inedite: *Daniela Prepeleac* este un text despre cum se poate delimita umanul de non-uman, *Soacra cu trei nurori* ne permite să sesizăm cum lucrează distanțarea ironică a autorului față de propriile personaje, *Harap Alb* este un joc cu false identități, *Capra cu trei iezi*, un basm *anti-mioritic* în același fel ca *Baltagul*, iar în *Miorița* însăși mama ciobanului este, din aceeași familie cu Victoria Lipan, adeptă a pedepsirii vinovaților.

Eminescu apare, din punctul de vedere al miturilor personale, o "natură funciar schizoidă", identificîndu-se cu Narcis (personalitatea scindată, dublul, de obicei feminin, fiind thanatic) sau cu Orfeu (încercarea de a reintegra, de a topi schisma interioară). Lumea văzută de Eminescu apare ca o succesiune de sfere concentrice în care moartea, pândant al *neființei* primordială existente în prima și cea mai cuprinzătoare sferă, este condiția trecerii dintr-o sferă a lumii în alta. *Floare albastră* se eliberează de complexul lui Novalis și, într-o interpretare care ține cont mai ales de contextul poetic românesc al apariției sale (modelul retoric al poeziei de dragoste funcțional în secolul al XIX-lea), se explică, prin grila simbolică propusă de Jung, ca o imagine general-umană: simbol al regăsirii unității și al salvării posibile.

Dar Roxana Sorescu nu se îndreaptă numai spre clasici, cartea de față ne poartă și printre mecanismele unor cărți mai apropiate de noi: *Noapte de sînzienă*, *Lumea în două zile* și chiar *Orbitor* sau *Coaja lucrurilor* de Adrian Oțoiu.

Fără să propună sensuri definitive, deși cu o aplecare spre a descoperi simboluri și eti-

mologii, poate hazardate, cartea de față este, în primul rînd, o lectură fără complexe.

ÎN CIUDA cărților, impresionante și ca *presanță*, publicate în țară și în ciuda chiar a primirii calde din partea criticii, numele lui Alexandru Lungu este, încă, necunoscut. Cu un debut promițător în 1946, obligat de istorie la o tăcere de 22 de ani, plecat apoi din țară în 1973 și revenit în peisajul românesc după 1989, destinul lui poetic a făcut ca receptarea poeziei sale să fie discontinuă. Și stilul poetic a cunoscut discontinuitățile și sinuozitățile timpului, în prefaceri și creșteri subterane.

Ora 25, volumul din 1946, are aplombul, aplecarea spre discursivitate, citadinism și oniric a suprarealiștilor români de după război, cu titluri-șoc (cum ar fi *Madona cu pulpele goale*) și poezii de război. O poezie a tranzitivității și a

trează ceața-n cele mai eterne/ infățisări și ipostaze?" ș.a.m.d.

Alexandru Lungu în postura de poet religios, ba chiar, autor al uneia "dintre cele mai autentice poezii religioase românești" (Vasile Baghiu) se arată în volumele tipărite în exil: parabole, elegii, poeme ale însingurării și ale exilului biblic. Tonul și instrumentele poetice folosite sînt altele.

Dar în ciuda acestor sinuoase fire poetice, vocea lui Alexandru Lungu își dovedește constanțe: *nodurile* simbolurilor și ale temelor recurente indiferent de epocă (ingerii *intorsi*, bătrîni sau bolnavi, *ingerii călai*, erezia, visele, poemele erotice, la fel de importante în economia operei și de o valoare comparabilă cu cele religioase, reflexul realității imediate, oricît de voalat, ș.a.m.d.).

FIRE, de culoare de data aceasta, trec și prin poezia Mariane Bojan: cel jucăuș al *Phanasticonului* și cel sumbru al *Hainei de cinpă*. "Poemele alese pentru acest volum sînt, explică poeta, organizate cronologic, însă pe două culoare - un soi de răsuciri de ițe deșirate pentru a li se vedea culorile pure. Astfel, prima secțiune, *Phanasticonul*, alege poezii de esență preponderent ludică, în vreme ce *Arta infocării* /sic!/ inventarizează cele mai reprezentative poeme grave" (Irina Petras, "Un tremur sensibil al umbrei", prefata antologiei de față).

Jocul e un carnaval al firii, dar un carnaval în desen grav, cu figuri ale tragicului amestecate în voioșia aparentă: "Jur-împrejur e vid și nici un vraci/ Să-l mint, să-l ingenunchi, să-l vir în draci/ Și ce plictis. Voi da din aripioară/ spre unica ființă gânditoare/ Ce-mi mai rămase. Bobul de minciună/ Dintr-o pastilă mică. Noapte bună". Lumea stă sub semnul *bătrînului Pan*, *nebulă* și textul întoarce obsesiile poetice ale vremii (*establishmentul* anilor '70-'80) în ironie: "Era război de muște în fereastră./ Din astă price nu vedeam în lume./ Dădeam cu barda-n ușă, făceam spume./ Va imploram din ochi pe dumneavoastră", "Să-i spun c-am învățat să scriu răvașe./ Că string căței orfani și-i cresc cu milă./ Ca port medalii dulci pe gulerășe/ Și nu-mi mai este chiar atît de silă// Da carapacea existențială/ Ce-o dau lunar la «Nufărul» pe bon".

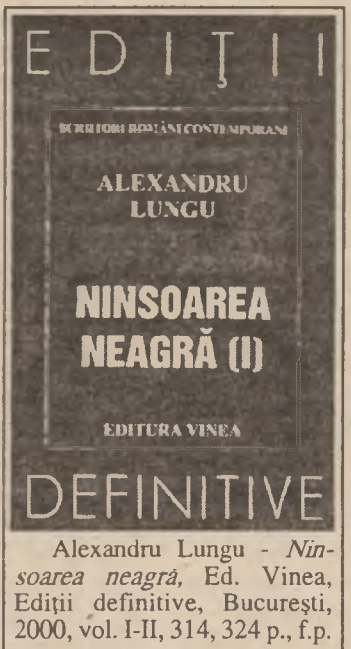
Aceleași simboluri, *noduri*, leagă și firele grave din *Haina de cinpă*. Dar masca ghidușă a căzut: cîmpiile sînt "molestare

de carnaval", "ador să călătoresc pe scară, vecinul de colivie/ să-mi sufle în ceafa aburi de moarte/ Sunt zeita pungilor de plastic, a biletelor de tramvai", "în gura florilor gilgie motorina". *Pan* și-a pierdut harul: "ursuz, incilcit, maniac/ Cum un vrez de dovleac./ Râu la vorbă, nevrotic, poluat./ (...) Oricum s-a ramolit". Lumea e degradată iremediabil și toate lucrurile au căzut în cotidianul strict, sufocant: "în mușgaiul ocrucăuș/ se tinguie mugurele/ izbînd cu mieii frunzelor/ perna înghețată a anotimpului".

Fără tonul cuceritor din prima parte, aceste din urmă poeme sînt reflexul imediat și negru-caustic al celor mai diverse probleme ale lumii de azi, de la poluare și era electronică, la globalizare, *barbarii milenului trei* și *Războaiele Punk*. Poezia, cu *jocul* semnificațiilor și al imaginilor, "a rămas la ușă".

CA ORICE dicționar de acest gen, și acesta se vrea o plasă, care să prindă și să fixeze principalele vocabule, utilizate "cu valori semantice poetice", ale limbii poetice românești de la Dosoftei la Ștefan Aug. Doinaș. "Ne marturisim speranța, afirmă autorul, că *Dicționarul limbii poetice românești* nu este o «necropolă» a limbii, ci /.../ o imagine-tezaur a ființei limbajului nostru poetic".

Intrăm pe teritoriul cuvintelor-simbol, printre termeni cărora le descoperim *istoriile*,

răsturnării obișnuințelor contemporanilor, din care cu greu s-ar putea bănui vocea care *oficiază* în volumele următoare: "aprind o țigară/ caldă ca un suris/ simplă ca o despărțire care a devenit definitivă/ necesară ca o anexă a singurătății/ și prin fumul violaceu/ care se destramă care dispare/ ca o fluturare de batistă/ ochii ziarelor mă privesc fix".

O primă schimbare a vocii poetice are loc începînd cu al doilea volum, al doilea debut, s-a zis, *Dresoarea de fluturi*. Tonul este cu totul altul, discursivității tineresti i-a luat locul, în spiritul altei atmosfere poetice, limbajul metaforic și aluziv blagian: "în cuibul de somn/ al viorilor mute/ riuri s-au tras spre izvoare", "stînd în albastru/ orele se fac mai ușoare/ mai adînc arde singele/ o suavă maree pînă sub unghii/ și lumina mai lesne se-ncheagă/ în protoplasma gîndirii". Lumea s-a estompat acoperită de metafore și topită în esențe transcendente. Dar, cum au remarcat criticii, și cu poeme subversive și aluzii directe: "spaimile se-ascund în noi/ ca ziua stelele-n fîntini", "după ce am purtat îndelung/ lipită aproape de spaima oaselor/ cămașa de forță a tăcerii/ dintr-o dată ochii uitați/ așteaptă o decolare de culori înflorite/ de cuvinte frumoase/ de pe buzele mele arse încă/ de pecetea muțeniei", "te-ntrebi: cum ai ajuns în timpul care/ își infil-

într-o hartă spectrală a poeziei românești: *abis* a fost folosit inițial dată cu valoare poetică de Macedonski, *ac* e un termen argezean, *jale*, *inimă*, *ars* ne vin de la Dosoftei. Unele cuvinte sînt redescoperite ca avînd valoare poetică după o perioadă de uitare, așa e, de exemplu, *carne*: folosit de Heliade-Rădulescu pentru a desemna *trupul*, el este reutilizat în poezie abia de Voiculescu sau Ion Barbu, căutători de vocabule inedite.

Putem depista și cuvintele cu cel mai mare succes: *cer*, *cenușă*, *cărare*, *drum*, *casă*, *ceață*, *cîntec*, *clopot*, *cuvînt*, *dimineață*, *fîntină*, *floare*, *foc*, *fum*, dar nu și *flacăra*, ș.a.m.d.

Dicționarul, cu toate precauțiile necesare în fața unui instrument care nu-și propune și nici nu are cum fi exhaustiv, este util și pentru studii comparate ale limbilor poetice, caracterizări *sine ira et studio* ale tradiției poetice românești și reevaluări ale cuvintelor poetice ineseși.

Bujor Nedelcovici, reeditat

S-A REEDITAT de curînd trilogia *Somnul vameșului* de Bujor Nedelcovici. Romanul a avut o istorie destul de zbucimată. A apărut într-o primă versiune în anii 1972-1977, în formă de ciclu românesc cuprinzînd cele trei volume: *Fără veste*, *Noaptea și Grădina Icoanei*. Orizontul de așteptare nu era tocmai pregătit pentru o asemenea formulă, nouă și curajul de a propune o construcție considerată desueta au fost semnalate imediat. Modelul se pare că a avut succes și a fost reiterat de Alexandru Ivasiuc sau Mircea Ciobanu. Chiar dacă serios afectată de preferința optzeciștilor pentru genul scurt, construcția amplă a rămas pînă azi o datorie de onoare a romancierilor noștri. În fine, cele trei volume au fost reluate în 1981 și rescrise într-o configurație nouă, supraintitulate *Somnul vameșului*.

Principala problemă care se pune azi în fața unei asemenea reeditări, fiind vorba despre o carte importantă în epoca și despre un autor omologat de public și mai ales de critica literară, e bineînțeles aceea a recitirii. Pînă la a se ajunge la spinoasa problemă a revizuirii valorilor omologate anterior, înainte deci de a face orice fel de speculații de context politic și istoric sau de valoare estetică autonomă, se pune această problemă simplă: mai poate fi citită azi această carte de peste șapte sute de pagini? De către cine? Și de ce? Cu alte cuvinte: cum privim din punct de vedere estetic trilogia lui Bujor Nedelcovici și în ce măsură ne mai interesează problematica ei.

Cele două componente nu pot fi separate cu ușurință. Pe de-o parte pentru că Nedelcovici nu e dintre aceia a căror scriitură să fie atât de respingătoare încît orice discuție să se poată opri la nivelul formei. Pe de altă parte, pentru că unui asemenea roman, problematizant, filosofic, dostoievskian, nu i se pot aplica exigențe înguste estetice. Ar fi simplu, de fapt simplist, să spunem că e un roman prea lung, fragmentat gratuit, nedigerabil și antipatic. Și să încheiem discuția. Dar asta ar însemna să nu ținem cont de un întreg program pe care autorul n-a pierdut nici un prilej să-l explice. Chiar și în cazul acestei reeditări, există un întreg aparat indicativ, numeroase praguri unde autorul explica singur pentru a fi citat apoi în câteva fragmente critice (din care cel puțin postfața Alinei Lupșe preluată din *Lucașul* e de-a dreptul redundanta) poetică romanului său. Scriitorul vorbește despre influența lui Dostoievski (ca toți romancierii noștri de for-

ta!), despre tehnica fragmentarismului menit să creioneze un "desen în mișcare", despre rolul "martorilor confesori" care vin să "diminueze rolul naratorului", în fine despre modernitatea montajului în "mozaic". Această suprasolicitare în mediul metalingvistic al romanului ar fi mina de aur pentru critic, o mina de altfel din plin exploatarea cam în tot ce am citit despre acest autor. Lucrurile mi se par a sta mult mai simplu. Bujor Nedelcovici folosește într-adevăr o structură romanescă faimoasă mai ales în proza de expresie germană, o structură care oferă iluzia complexității, seriozității, grandiosului chiar. Fresca romanului realist de secol nouasprezece e revitalizată printr-o problematizare nesfîrșită de tip dostoievskian, un hibrid interesant, care trebuie salutat cel puțin pentru efortul pe care îi presupune. În mare, formula îi și reușește scriitorului, chiar dacă stîngăciile sînt numeroase și evidente, fragmentarismul aparînd deseori doar de dragul fragmentarismului și pentru deruta cititorului pe care știm cu toții că alambicările îl flatează. Citînd toate aceste peste șapte sute de pagini e imposibil să nu observi cîteva scheme de caracterizare (în momentele importante, toate personajele stau cu spatele drept, rigid și tuturor ridurile li se atenuază ca prin farmec cînd urmează să spună ceva epocal), e imposibil să nu te enerveze dialogurile neverosimile, artificiale sau să nu observi lipitura fragmentelor de ziar care nu reușesc în ruptul capului să construiască atmosfera dorită. Și totuși, nu forma și nici scriitura nu sînt de amendat în primul rînd în cazul acestei trilogii.

Cum, necum, lectura te prinde și se întîmplă chiar să descoperi fragmente de o poezie rafinată, momente memorabile, imagini de film de artă. Mai ales în ultimul volum, *Grădina Icoanei*, cel mai reușit estetic dintre toate, poate și pentru că urgența revendicativă și setea de adevăr ale personajului principal s-au mai potolit, găsim pasaje de un onirism delicat, demne de orice antologie a scrisului frumos. Toate figurile trecutului ante-comunist despre care Justin Arghir încercase să afle adevărul sînt invocate de un bătrîn unchi muribund:

"Bătrînul Trifon i-a chemat și pe ceilalți să asiste la sîrbătoarea lor, le-a făcut un semn și cortegiul s-a pus în mișcare. Doamne și domni, bătrîni și tineri, îmbrăcați elegant, cu haine de sîrbătoare după moda anului 1939 deschid ușa și intră pe rînd în dormitor. Merg cu pași rigizi, solemn, acompañați de o muzică ce abia

se aude dintr-o odaie învecinată, unul din concertele lui Corelli imprimat pe o placă de ebonita pusă la un gramofon cu pilnie; *His Master's Voice*. Primul care intră e Colonelul Arghir, în ținuta de militar, la braț cu soția lui Teodora. Sînt urmași de Ana, frumoasa fecioara ce poartă o pelerină albă cu cruce roșie pe spate, uniforma surorilor de caritate din timpul războiului. Catinca, îmbrăcată cu o rochie lungă de culoare mov, simplă, doar cu un pandantiv la gît, e alături de Scriban care poartă frac, plastron alb, papion negru, joben și monoclu. Maria, pictorița, e însoțită de doctorul Albert, mort de cîteva ani. Sînt urmași de Elvira și Rășcanu, care discută în șoaptă ultimele dispute din vechea lor dușmanie. E rîndul lui George, comunistul, și al soției lui, Ilonca. Andrei, tatăl lui Justin, este îmbrăcat cu uniformă de roșiori cu grad de colonel. Toți se grupează în stînga odăii, unii rămîn în picioare, alții iau loc pe scaune. Par niște statuete de ceară chemate acolo de un magician care i-a ridicat din uitare."

Tot acest ultim volum rezolvă, într-un mod neașteptat, dorința de a înțelege a lui Justin din primele volume. Ar fi prea mult să spunem că personajul s-a schimbat, asemenea caractere tari nu se umanizează niciodată pe deplin, aici e taria și slăbiciunea acestui tip de personaj, dar totuși și-a descoperit calitatea de a invoca, lăsînd-o oarecum în urmă pe aceea de a ancheta. Un procedeu mult mai poetic și am putea spune, mai valoros. Pentru că nu știu cît se reține din toată investigația încrîncenată a eroului, dar cu siguranță e memorabilă imaginea personajelor moarte de mult care vin la chemarea gîndului său, fără a lăsa, însă, urme în zapada.

Și cu asta ne întoarcem la ceea ce am anunțat deja că pare să fie punctul vulnerabil al acestui tip de roman, problematica. E cu totul superficială afirmația că pe cititorul tînar de azi nu îl mai interesează ce se întîmplă înainte de '89 și mai cu seamă de unde au ieșit toate aceste personaje torturate, urmașii contorsionați ai lui Gelu Ruscanu, trăitori într-o lume căreia, e adevărat, ne vine greu să-i înțelegem absurdul. Dar încercăm. Și nu e vorba doar despre acest roman al lui Bujor Nedelcovici. E vorba despre toate romanele sale și despre alți

Bujor Nedelcovici, *Somnul vameșului*, 3 volume, Editura Allfa, București, 2001, 232+276+312p, 119000 lei.

cîteva autori, numeroși și cu toții importanți: Alexandru Ivasiuc, Nicolae Breban, Mircea Ciobanu, George Balăiță, Augustin Buzura. Prin romanele tuturor trece ca tras la șapirograf eroul bîntuit de setea adevărului, incomodul, interogativul, antipaticul, exageratul. Lumea în care el trăiește nu e una normală și oricît s-ar spune că dictatură au mai existat și că nici un personaj din toate romanele universale de acest tip nu scapă de condiționarea istorică, totuși nici Dostoievski, nici Broch, nici Zola, nici Thomas Mann nu au nevoie de atîta cunoaștere extra-literară pe cît au nevoie romanele românești din ultimii patruzeci de ani pentru a putea fi citite pur și simplu. Aceste romane, și în special cazul Nedelcovici, nu sînt nici romane istorice, care să ceară evident o minimă documentație din partea cititorului, dar nu sînt nici cu totul parabolice, așa încît cadrul să nu conteze. Și cu siguranță nu sînt nici atît de extraordinare estetic, încît să nu mai conteze nimic. Și atunci ce rămîne de spus e că sînt niște romane cu totul derutante. Dostoievskianismul e placat pe o lurte care are nevoie de explicații, nu poate rezista pe un reazem filosofic, așa cum vrea să indice critica binevoitoare care încearcă să "salveze" aceste romane. Eventualul dialog cu problematica universală existențialistă e blocat de niște date care au nevoie de decriptare în măsura în care convenim că nu citim o literatură a absurdului. Registrul minor din romanele cu activiști de partid se transformă aici în registrul major al romanelor cu posedată. Riscul rămîne însă același, chiar dacă tematica se înnobilează, așa cum s-a spus, chiar dacă încercăm să înțelegem rolul de dizidență moale al acestor prozatori "curajoși", subversivi, citiți cu emoții politice la vremea lor.

Dar astăzi? E greu de citit, e greu de digerat acest naturalism, care nu e nici tradițional ca acela de secol nouasprezece, care aduce vag cu naturalismul lui Sartre (numit "metafizic" de Gaéan Picon), un naturalism pe care l-am putea numi parabolic, pentru că imediat să ne gîndim ce presupune alăturarea acestor termeni. Cu alte cuvinte pe de-o parte naturalism, cu tot cortegiul de orori, cu toți bătrînii muribunzi care îi povestesc lui Justin pe patul de moarte, cu ultimele suflări, descărnați și oribili, încă o bucată din adevărul trecutului; cu un eros bolnăvicios și artificial (Justin trăiește lîngă o femeie bolnavă pe care n-o iubește și pentru a cărei sinucidere e acuzat și dat afara din magistratură); cu muncitori la normă într-o fabrică de nasturi și cu pușcăriși inculpați pentru delict de opinie. Pe de altă parte parabola, ceea ce vrea să ne spună acest naturalism scuiapat printre dinți în vremuri de teroare politică, după care a urmat exilul. Mesajul, didactică, subversivitatea atît de aplaudată. Curajul romanului politic (aproape!) total. Și nu unul, ci zeci de romane de acest tip, pentru a căror dreaptă recitare va trebui probabil inventată o nouă teorie literară. Pentru că naturalism, parabola, existențialism, dostoievskianism - găsim din plin, dar nu găsim totdeauna un lucru mult mai simplu: plăcerea lecturii.

Am primit la redacție

Cărți

- *Human and computer*. Verbal communication and interaction via computer. An International Conference. Edited by Tatiana Slama-Cazacu 9th Conference of GRLA-RWCAL, Bacău-Tescani, 26-29 aprilie 2001. Constanța, Ed. Europolis, 2001. 360 pag.
- Nicolae Stroescu-Stănișoară, *Vremea încercuirii*, vol. I - *Urmărirea*, București, Ed. Albatros, 2001. 324 pag.
- Petre Sălcudeanu, *De ce vād invers?*, roman, București, Ed. Semne, 2001. 260 pag.
- Vlad Mugur, *spectacolul morții*, dosar gîndit și alcătuit de Marta Petreu și Ion Vartic, Cluj-Napoca, Biblioteca Apostrof, 2001. 250 pag.
- Zamfir Balan, *Panaî Istrati. Tipologie narativă*, studiu, prefața de Dumitru Irimia, Brăila, Ed. Istros a Muzeului Brăilei, 2001. 246 pag.
- Iulian Boldea, *Ana Blandiana*, monografie, antologie comentată, receptare critică, Brașov, Ed. Aula, col. "Canon", 2000. 96 pag.
- Alexandru Cristian-Miloș, *Timpul Babilonului albastru sau Despre nesinguratatea lui Adam*, versuri, Bistrița, Ed. George Coșbuc, 2001. 80 pag.
- Florin Cojocariu, *Povestea Cavalerului de Iarbă Verde*, Baia Mare, Ed. Proema, 2001. 102 pag.
- Adi Travadi, *Blestemata de rusoaică*, roman, București, Ed.

Vinea, col. "Debut", 2001. 358 pag.

- Florin Ţupu, *Jertfa eutimică*, versuri, Iași, Ed. Fides, 2001. 96 pag.
- Gheorghe Lupașcu, *Excelența*, versuri, Brăila, Ed. Enos, 2001. 124 pag.
- Solo Har-Herescu, *Nemărginită rotire*, versuri, București, Ed. Cartea Românească, 2001. 144 pag.
- Vasile Leac, *Apocrifele lui Gengis Khan*, versuri, Arad, Ed. Mirador, 2001. 60 pag.
- Georgeta Iliescu, *Rondeluri*, Craiova, Ed. MJM, 2001. 100 pag.
- Maria Ţaranu, *Poezii*, București, Ed. Semne, 2001. 116 pag.
- Dr. Anatol Măcriș, *Fragmente de istorie și nu numai*, București, Ed. Agerpress Typo, 2001. 92 pag.
- Dr. Anatol Măcriș, *Note de călătorie și însemnări*, Ed. Agerpress Typo, 2001. 132 pag.

Reviste

- *Contrast* Nr. 7/2001. Revista lunară de cultură editată de Asociația Mathesis, Iași. Redactor-șef: Mark Bucuci. Număr consacrat parțial Americii și problemelor americane văzute din perspectiva evenimentelor din 11 septembrie.
- *Amurg sentimental* Nr. 9 (77). Revistă de literatură, informare și divertisment. București. Director: Ion Machidon. O pagină de poezii ale poetului clujean Emil Perșa, prezentat cititorilor de Adrian Popescu.

Adrian Marino între lumini și umbre

INAUGURINDU-ȘI activitatea sub auspiciile lui G. Călinescu, Adrian Marino s-a disociat treptat de autorul *Principiilor de estetică*, în raport cu care ne putem da seama cu ușurință că prezintă mai multe disonanțe decât consonanțe, începând cu un articol din 1945, intitulat *Destinul criticului tânăr*, nu înainte de-a fi elaborat *Viața lui Alexandru Macedonski* și *Opera* aceluiași (publicate în 1966 și 1967), care pot fi socotite un fel de urmare la cunoscutele cărți călinesciene consacrate lui Eminescu. Spre deosebire de, bunăoară, Al. Piru, coechipierul d-sale din tinerețe, dl Marino n-a acceptat, de la un punct, o participare pur decorativă la o succesiune la care structura d-sale intelectuală, ca și genul de interese derivând din aceasta, nu l-ar fi îndrăguit în substanță. Tot a rămas însă ceva din lecția magistrului: ambiția afirmării "monumentale", chiar dacă pe o orbită mult diferită, un impuls edificator în sine ce se cerea ilustrat de o materie diferențiată. Așa a luat naștere, o dată cu *Introducerea în critica literară* (1968) și *Dictionarul de idei literare* (I, 1973), un soi de hermeneutică în care ideile sînt tratate substitutiv, ca "opere" și "personalități" *sui-generis*, în temeiul unor ample analize și incursiuni în istorie, cu o frenezie informativă coplesitoare. Neîndoios, Adrian Marino e cel mai de seamă teoretician literar pe care l-a avut literatura română, un constructor în această direcție și o personalitate cu meritate ecouri universale. Drept care ni s-a părut mai mult decât surprinzătoare cotitura d-sale de după 1989, cînd a părăsit aproape abrupt studiile de teorie literară și comparatistice, îndreptîndu-se spre comentariul politic-ideologic, brusc înstrăinat de ce lăsa în urmă: "În timp ce eu aveam preocupări de actualitate ideologică, care m-au situat într-o parte a spectrului politic ideologic actual, din urmă veneau în mod imprevizibil traducerile din străinătate, comentariile la cărțile vechi de comparatistică și teoria literaturii, interesante și ele în felul lor, dar care nu mă mai exprimau. Astfel apărea un decalaj sensibil de preocupări. Este o evoluție sufletească normală, iar eu nu mai puteam să-mi controlez recepția; am dat drumul la cărți, iar cărțile au soarta lor. Acesta ar fi un motiv de iritare și de satisfacție în același timp, de neaderență la tot ce se întimplă". Ulterior e să aflăm că marele cercetător și erudit a efectuat, timp de multe decenii, un travaliu pentru care nu avea chemare, care nu-l exprima: "nu eram un om de litere...". Ca și: "Nu eram pur și simplu «literat», dar trebuia să fac o astfel de figură, să simulez, să pot supraviețui". Așa încît răsămarea diciturii a corespuns pentru dl Marino unui simțămînt de specifică ușurare: "Am putut deci, după '89, să îmi afirm neaderența la literatură". Inevitabil, gîndul ni se îndreaptă spre profesiile slujite fără credință, precum în cazul unui sacerdot ateu. Cum a fost cu puțință o activitate de asemenea proporții fără o lăuntrică aderență la obiectul său, care, dincolo de "ideile literare", este, orice s-ar zice, "literatură", chiar așa bagatelizată, persiflată, pusă între ghilimele, cum procedeză Adrian Marino? E unul din cele mai incitante mistere ale vieții noastre literare actuale. Oare ar fi putut lua naștere "ideile literare" fără "literatură"? Oare putem iubi ouăle și detesta găinile? Stupoarea noastră sporește pe măsură ce aflăm că ultradoctul Adrian Marino e dispus, numai spre a înjosi bestia neagră care e, pentru d-sale, "literatură", a încălca demarcația ce separă, în chip elementar, ficțiunea care stă la baza creației artistice, de realitatea firesc de altă natură decât aceasta: "Pentru a încheia într-un anumit fel acest capitol, spun că anul 1989 mi-a redat adevărată identitate, nu de om de litere, de literat. Trebuie să mai adaug că în această ultimă perioadă am putut să-mi manifest deschis totalul dezinteres pentru «literatură».

Nu doresc să scandalizez pe nimeni, dar nu am mai citit un roman de vreo 30 de ani. Nu însă din ostilitate antiliterară absurdă. Pur și simplu mie, care am trăit o viață destul de aventuroasă, iar în pușcărie scene romanești, ce depășeau cu mult imaginația așa-ziselor romane, «curajoase», «literatură» mi se părea derizorie și bagatelizantă. Artificială, neautentică. S-a și spus: după Auschwitz nu se mai poate face poezie". Sinceritatea dramatică a unei atari confesiuni e unica scuză a ceea ce altminteri s-ar putea considera o școlărească eroare de ortografie estetică.

Nu credem că ar fi lipsită de interes reconstituirea autoportretului moral ale cărui trăsături le diseminează Adrian Marino în cartea d-sale de dialoguri cu Sorin Antohi, de care ne ocupăm în prezentul comentariu. D-sa preferă a se situa într-un "punct zero" al reliefului uman, într-o "platitudine" ce-i îngăduie afectarea modestiei. O anume "modestie" e mimată precum defilarea la sol, aproape umilă, a unui acrobat, înainte de a-și începe exercițiile spectaculoase: "Nu pozez nici în «patriarh» al literaturii române, nu mă cred nici un «far» luminos al culturii române. Nu pretind să mi se facă numere omagiale, nu pretind nimic (...) Sînt, dacă vrei, un mic burghiez, plat, total lipsit de sentimentul tragic al vieții, nu am trăiri spirituale, nu promovez cultura de tip guru, nu sînt adeptul misticii de tip *upanishadic*. A confunda munții din jurul Sibiului cu Himalaia este ridicol. Sînt, după cum vezi, un personaj cu totul și cu totul «mediocru», «mediu». Să remarcăm că nici măcar în acest moment, dl Marino nu se poate abține de a trimite săgeți împotriva unor autori din altă clasă (Unamuno, Cioran), ilustrînd parcă o vorbă a lui Villiers de L'Isle-Adam, pe care o citează: "Je m'estime peu quand je m'examine, beaucoup quand je me compare". Dar hermeneutul nu întîrzie a se înalta cu vigoare în văzduhul unei foarte înalte considerații de sine. Socotindu-se mereu minimalizat, suspectat, respins, ține a-și sublinia la fiecare pas meritele - numărul volumelor apărute, în primul rînd - precum un drept tangibil la "existență": "Căci este foarte greu să mă refuzi existența intelectuală, măcar teoretică, unui om care are totuși vreo 25 de volume publicate în română și vreo 12 în limbi străine. Nu poți spune chiar că nu există. În același timp, e foarte greu să accepți că există. Îți dai seama deci că mă află într-o situație ambivalentă, pe care unii o apreciază, alții o gustă, cei mai mulți o antipatizează profund, iar eu îmi permit de la «înălțimea» acestor «realizări» să privesc cu oarecare distanță palmaresurile literare și să mă distrez de faptul că se decernează premiul Nobel la... București". Ca și, iarăși în manieră "comparatistă": "Un om a publicat 12 volume în străinătate sau în limbi străine și trebuie să iei cunoștință de existența lor. Cînd comparăm mai ales - și aici vine partea cea mai dramatică a existenței mele - cu marii critici români, Lovinescu și Călinescu, care nu au asemenea rezultate". Succesele d-sale au o valoare națională pe care dorește a o afirma personal: "Înainte era Wellek, erau alții, Escarpit, de pildă. *Biografia ideii de literatură* aduce o serie întregă de elemente noi și, în plus, este o istorie a ideii de literatură, de la apariția sa, de la decalcul latin *grammata* = *literae*, pînă la următorii două mii de ani de istorie. Cine a mai scris așa-ceva? Este prima istorie completă a ideii de literatură. Deci, ca «români», nu avem nici un motiv de complexare, de umilintă". Aidoma unui poet simbolist, Adrian Marino se îmbată de un simțămînt al circulației exotice: "Recent, după reuniunea traducătorilor străini de literatură română, m-am întîlnit cu Laurențiu Ulici, care mi-a spus următorul: un vietnamez a citit versiunea japoneză a cărții mele și a «întrebat» de mine! Versiunea japoneză, făcută după versiunea franceză. Îți dai seama ce traseu *sui generis*, original, exotic și neobișnuit: România-Franța-Japonia-Vietnam. Deci eu am în același timp sentimentul unei avangarde intelectuale, al pionieratului". Hermeneutul - semnal al importanței - este excedat de solicitări: "Sînt în situația tristă de

a refuza zeci de colaborări. Uite, acum trebuie iarăși să răspund la două-trei colaborări. Nu știu cum să le evit. Vreau să fiu lăsat în pace. De ce nu sînt lăsat în pace?". Și chiar pus în situația de a refuza cele mai înalte onoruri (ceea ce nu știa pînă acum, protestînd, în articolele noastre, împotriva faptului că dl Marino nu este academician, precum împotriva unei nedreptăți!): "Mi s-a propus de trei ori să fiu membru al Academiei Române; am refuzat". Rezultă de aci un voluntarism picant, o autoapreciere tot timpul cabrată, care au fost puse uneori în relație cu egolatria macedonskiană (Adrian Marino însuși caracterizează macedonskianismul drept o "categorie morală"), însă ni se pare că nu intrutotul motivat. Căci, pe cînd bardul *Noptii de mai* era un himeric, nesatisfăcut de doza de idealitate a existenței, Adrian Marino ni se înfățișează ca un pragmatic decepționat de doza de raționalitate insuficientă a idealității. Problema d-sale nu e visul, viziunea corectivă, ci, dimpotrivă, raportul nemijlocit cu un real abordat în datele sale intrinseci, expurgat de toate ingredientele "literaturii". Mentalul d-sale realist este, așa cum singur recunoaște, incompatibil cu orice formă de "poezie".

Să revenim însă la evoluția ideilor lui Adrian Marino, după divorțul d-sale de "literatură" (inclusiv de "ideile literare"!); Dorind a se implica în dezbaterile privitoare la situația României postdecembriste, mai exact a propune un program de acțiune politic-socială, pleacă de la paradigma iluministă, adică de la acel cult al rațiunii, relaționat cu luminarea individului asupra drepturilor și datorităilor ce le are în societate și cu "progresul" multiplu al acesteia, manifest plenar în Franța secolului al XVIII-lea ("secolul luminilor"), ca și, sub iradiere franceză, în Germania (*Aufklärung*), Italia, Rusia, Statele Unite, Mexic etc. "Gîndirea iluministă-raționalistă" posedă, după cum ne încredințează dl Marino, o tradiție autohtonă de două veacuri, căreia i-a închinat o carte scrisă încă în perioada domiciliului obligatoriu de la Lătești și publicată sub formă de articole izolate în *Lumea*, semnate cu pseudonim: "Studii foarte precise, cu zeci de citate și exemple, demonstrează această realitate". Vectorul antireligios al concepției în cauză stă în atenția specială a cercetătorului: "iluminismul ardelean nu a fost numai religios, a fost și laic. Prin acest culoar au venit traduceri din laici francezi și germani. O carte foarte raționalistă a lui Șincai, publicată relativ recent, în perioada ceaușistă. *Învățătura firească spre surparea superstițiilor norodului*, era o prelucrare. Dar o carte profund laică, profund anti-tradiționalistă. Ce poate fi mai modern?". În descendența iluminismului se situează pașoptismul, care alcatuiește un alt model al lui Adrian Marino, intrucît ar fi vorba de "un ideal încă nerealizat". De observat aspectul precumpănitor civilizatoriu, material, al aspirațiilor d-sale, așezate la antipodul idealului abstractizant, pur intelectual, al lui C. Noica, ce excomunica "Germania untului": "Nu mai vreau (...) o Românie de chirpici, o Românie mizeră, pe care orice inundăție o ia la vale și o distruge. Satele românești, așa cum arată acum, sînt lamentabile, sînt primitive. Fără comunicații, fără linii electrice în multe locuri, fără apă curentă. Noi sîntem încă o societate de tip arhaic. Și chiar ca mentalitate; nu putem să «intrăm în Europa» cu o mentalitate ca asta: atunci cînd nu este ploaie, facem slujbe, se scot Paparudele etc. etc.! Lumea crede în «minuni», se descoperă «icoane» prin copaci, pe pereți... Nu e posibil, parcă trăim în Africa! Ca moment folcloric, ca moment etnografic admit. Dar nu e posibil să încercăm să aducem ploaia cu paparude sau slujbe religioase!". Absorbit de idealul d-sale rațional, pragmatic, dl Marino dorește "o cultură română mult mai diversificată, polivalentă, policentrică. O cultură română democratică, pluralistă, criticistă, laică", precizînd că s-a "săturat" de "maestrii spirituali". Motivul refuzului spiritualității (religiei, metafizicii) ar consta într-o întîmplare din copilăria autorului, cînd acesta a fost vexat

de reacția dură a unui "preot legionar" al cărui elev era: "Sîntem la ora de religie și, la un moment dat, preotul întreabă: «Cine știe ce a scris Sfîntul Augustin?». Tăcere mor-mîntală. Eu fac pe deșteptul, ca să spun așa, ridic două degete și încep să spun: *Confesiuni, De civitate Dei, Solilocvii...* Și atunci, preotul, în loc să mă laude, începe să țipe: «Vedeți, ateu! ăsta știe, și voi nu știți!». (...) Această agresiune spirituală împotriva unui adolescent mi s-a părut monstruoasă; am intuit atunci întreaga dimensiune a totalitarismului spiritual, astfel încît am rămas marcat pentru toată viața". Neputînd trece peste supoziția că hermeneutul nostru nu are din capul locului, "organ" pentru transcendență (se mai întimplă!), ni se pare oricum șubredă logica unei atari extinderi a comportării abuzive a unui singur individ asupra semnificației spiritualității *in integrum*, asimilate pripit și, desigur, nedrept unui "totalitarism"... Oricît unele din obiectivele de odinioară pot fi considerate că sînt și ale noastre, iluminismul ca și pașoptismul datează! Să menționăm că, în gîndirea contemporană, există o critică a iluminismului, care indică, în spectrul acestuia, o sorginte spirituală. În *Dialectica iluminismului*, Max Horkheimer și Theodor W. Adorno au crezut de cuviință a releva simburile religioase al dorinței de ordonare a rațiunii: "Stăpînind natura, Dumnezeu creator și spiritul ordonator se aseamănă. Chipul omului creat după asemănarea celui al lui Dumnezeu constă în suveranitatea sa asupra existenței, în privirea de stăpîn, în poruncă. Mitul trece în iluminism, iar natura devine simplă obiectivitate". (Mircea Eliade ar recunoaște aci un caz al "sacralului camuflat"). După cum e invalidată teza naivă a binefacerilor obligatorii ce ar decurge din aplicarea principiilor raționale în domeniul social. Michel Foucault arată că idolatrizarea, de tip iluminist, a "rațiunii instrumentale" a dus la un "sistem al dominației", adesea nefast, inventîndu-se "sisteme de dominație extrem de raționale", dotate cu "un întreg ansamblu de scopuri, tehnici și strategii". Iar Jean-François Lyotard se întreba chiar asupra legitimității științei, socotînd-o, începînd cu Platon, determinată de legitimitatea legislatorului: "Din această perspectivă, dreptul de-a decide ce este adevărat nu este independent de dreptul de a decide ce este drept, chiar dacă enunțurile subordonaute celor două autorități sînt de natură diferită". Cutezînd a dezvoltă acest gînd, ni se pare că nu e drept a exclude elementul spiritualist, *id est* ceea ce scapă rațiunii, dintr-un ansamblu de factori ce vor a compune un model al umanității, cu atît mai virtuos cu cît acesta se reclamă de la o "sinteză" mereu declarată. Umorarea materialistă e un *parti-pris* potrivit unei "sinteze" valide a umanității, fie aceasta proiectată la o treaptă culturală sau la una generic-socială. Ne indoim că "globalizarea este, prin esența sa, laică, areligioasă, indiferentă la fenomenele mistice de orice chip". Deoarece "globalizarea" sau "mondializarea" către care ne îndreptăm e incompatibilă doar cu fundamentalismele religioase sau, cel mult, cu anumite cazuri particulare, fanatice și antisociale, ale cultului religios, dar nu cu principiul său inalienabil. A restrînge cu suficiența "fenomenele mistice de orice tip" la efecte de "mediatizare", "subit rentabile", la "mărfuri", la "informații", la "evenimente senzaționale, excepționale, repede alungate de pe micul ecran de următorul eveniment senzațional, excepțional, imediat difuzat", nu e decît un punct de vedere unilateral, menit a neglija complexitatea ireductibilă a naturii omului. E paradoxal că tocmai în mișcarea ce se vrea a "sintezei" dl Marino își dă în vileag un reducționism funciar și o lipsă temperamentală de permeabilitate care atențază chiar la ideea pe care se arată gata a o servi. Vom reveni asupra chestiunii.

(Va urma)

Adrian Marino în dialog cu Sorin Antohi: *Al treilea discurs. Cultură, ideologie și politică în România*, Ed. Polirom, Iași, 2001, 200 pag., preț neprecizat.

„JE EST UN
AUTRE”

de
Ioana
Pârvulescu

Toamna la Berlin

Un oraș necunoscut și un om cunoscut

Necunoscutul

UN ORAȘ străin e o zeitate necunoscută, te atrage și te înspăimântă în același timp. Berlinul, zeul cu cap de urs, sălbăticiunea ridicată în două labe, stăpînul nordului ploios și rece era pentru mine, la 1 octombrie, cînd am ajuns aici, un oraș necunoscut. M-am apropiat de zeul *Bär* în cu prudență, folosind aparatul de fotografiat cu *zoom*, cumpărat încă din prima săptămînă, ca pe o armă. Și, în loc să-și arate colții de fiară, ursul mi-a zîmbit cu toți dinții. E obișnuit cu musafirii. Oamenii locului l-au demitizat, l-au rentabilizat, l-au kitschizat. „Chipurile cioplite” ale zeului, din plus, din cîrpă, din plastic sînt pretutindeni: brelocuri, păpuși de toate mărimile, urși panda chinezești (cu inimi roșii berlineze), sute de ilustrate cu profil de urs, cu bot de urs, cu labe de urs. Anul trecut unui artist plastic i-a venit ideea să umple centrul, celebrul *Kurfürstendamm* (prescurtat *Kudamm*) cu urși-reclamă, în mărime naturală. În fața unui magazin al firmei *Hermes*, vietatea poartă o curea cu numele omologului străin specialist recunoscut al tranzacțiilor de tot felul (un contract comercial între zei, semnat în *Olimp*, desigur), în fața unui magazin de porțelanuri, spinarea ursului e plină de farfurioare și de cești, în fața unui restaurant, bietul urs e mereu în picioare, costumat în cămașă dungată, alb cu verde, papion, *Lederhosen* cu bretele și stă gata să ducă tava cu bere. (Pentru *Caragiale* numele zeului orașului n-a fost, probabil, *Bär*, de la *Bär*, urs, ci, *Bier*, de la *Bier*, bere, deci pe românește chiar *Berlin*. N-am întreat încă pe nimeni dacă mai există berea *Pfungstädter*, marca preferată a domnului *Caragiale*). Cum berlinezii nu sînt misogini, au și o ursoaică trandafirie, în pielea goală, adică fără blană, plasată ceva mai dosnic, și explicînd amatorilor de viață în roz: „*Ich bin eine Bärlerin*”.

Îndărătul acestor semne ale timpului cu sclipici, sub asemenea piei înșelătoare și efemere, Berlinul rămîne, ca orice metropolă, un mare „Necunoscut, ascuns și tutelar” a cărui esență îți scapă. Am încercat o apropiere pe cale „apofatică”. Prin negații mi s-a părut că-l pot cunoaște mai repede. Iată așadar ce nu e Berlinul, cum nu e Berlinul, în comparație cu zeitatea noastră dîmbovițeană cu multe capete, moțuri, tichii și măști de carnaval.

Berlinul nu are niciodată ambuteiaje și nu are aerul plin de noxe. Nenumărați oameni circulă de altfel pe bicicletă, femei, bărbați, tineri, oameni în vîrstă, iar copiii învață de mici să se țină frumos în șaua pe roți, cum învățau odinioară să stea drept în șaua pe copite, să se împrietenească cu bi-

cicleta cum se împrieteneau cu poneiul.

Nu aud deloc sunînd telefoanele mobile și nu aud oamenii vorbind – cît mai tare – la „*Handy*”, pe străzi, în autobuze, în trenuri. Distracția asta pare să fi rămas pe seama elevilor, care o fac și ei cu destulă discreție. Într-un tren, un băiețel de vreo zece ani, singur. Cu o oră înainte de *Zoologischer Garten*, gara principală a Berlinului, dă un telefon acasă, ca să se intereseze dacă îl așteaptă cineva sau nu, la sosire. Întrebat, probabil, cum a petrecut, preferă să răspundă: „O să vorbim despre toate astea acasă...”.

Nu văd oameni îmbrăcați urît, pe stradă. Indiferent de calitatea lor, după buzunarul fiecăruia, hainele sînt perfect curate, iar culorile se asortează: cu anotimpul, cu pomii de toamnă, cu cerul, cu timpul. Dacă privești vitrinele și magazinele și compari prețurile cu salariile lor înțelegi de ce. Nu poți fi îmbrăcat urît, nici dacă vrei. Dar poți fi îmbrăcat bizar. Am văzut o tînră cu o ținută absolut normală, pînă la încălțăminte: avea în piciorul drept o gheata neagră, cu șiret și cu nenumărați bumbi (din cele care îți iau un sfert de oră pînă le legi), iar în piciorul stîng o cizmă din piele neagră cu o curelușă transversală, foarte cocheta. Asta ar fi o modă ideală și pentru noi: cînd ți se strică un pantof, îl combini cu ce se nimereste să mai găsești prin casă: o sanda, un bocanc, un adidas.

Cerșetorii nu sînt mulți și nu sînt agresivi, cerșetorii nu sînt cerșetori, sînt artiști, oameni-statuie, muzicanți, dansatori, care dau locurilor aglomerate un aer boem, manele nu mai aud nicăieri, din nici un automobil nu răzbate o muzică de să-mi spargă timpanele, la coadă la poștă nu se stă (ca la orice coadă din Occident) înghesuind și înghesuind, ci la o distanță decentă față de cel din față, praf nu există pe nicăieri, deși se construiește din plin, noroiul e de mult poezie, deși plouă mai des decît mi-aș dori și nu mi s-a întimplat niciodată să nu mi se dea restul, chiar dacă eu uit de el și chiar dacă e vorba de 1 Pfennig.

Nu poți avea surprize comice de tipul celei pe care mi-a povestit-o, prin e-mail, un prieten din București: la un W.C. public din centrul orașului nostru plin de inedit scria, ca la muzeu, „*LUNI ÎNCHIS*”. Parcă și vezi un turist ușor crispat sosind pînă la ușa, dar amînîndu-și proiectele pe a doua zi, cînd locul cu pricina e deschis vizitatorilor.

Ar trebui să închei, probabil, demersul meu apofatic, cu o frază bine simțită de tipul: „dar mie mi-e dor de praful Bucureștiului, de înghesuiala noastră primitoare, de zgomotul inconfundabil al Capitalei, de aerul poluat, de absurdul condimentat cu comic”. Ei bine, nu.

Cunoscutul. Five o'clock tee.

DUMINICĂ, 21 octombrie. Astăzi l-am vizitat pe Domnul Sombart. Are un salon - replică melancolică, poate, al celui ținut de mama sa, Corina, în prima jumătate a secolului nu demult trecut - și m-a invitat la ora cinci, la ceai. Prima mea vizită într-un salon european a fost precedată de două coincidențe. Cea dintîi, petrecută la București, cu puțin timp înainte plecării. Mă aflam la Facultatea de Drept, în librăria de la subsol. Mi-a atras atenția o carte intitulată *Tinerete la Berlin*. Am luat-o în mînă, am deschis-o și am dat de fraza: „Cînd în octombrie 1982 m-am mutat pentru un an la Institutul științific din Berlin, din Wallotstrasse 19...” Era chiar locul spre care porneam eu și chiar adresa pe care urma să o am, pînă la sfîrșitul anului. Am cumpărat imediat cartea (38.000 de lei, după cum văd că scrie pe ea cu pix roșu, adică nici două mărci și jumătate). Spre rușinea mea, ignoram faptul că autorul își lansase „tineretea” la București, cu doi ani în urmă („Au trecut deja doi ani?” avea să se mire candid dl Sombart). A doua coincidență s-a petrecut pe *Ludwigkirchstrasse*, în apropiere de casa scriitorului. Eram cu I. și M. într-o cafenea, eu cu fața spre intrare, și beam cîte un capuccino. Toate mesele ocupate, lumină filtrată care nu te lăsa să distingi prea bine figurile celor din jur, aer o idee mai dens decît afară. La un moment dat se deschide ușa și văd un personaj din *Musil*, *Hesse*, *Th. Mann* sau *Mateiu Caragiale* avansînd cu un pas felin, spre fundul sălii, apoi ieșind, ca o umbră, cu același pas ușor, fantomatic. Avea un fular aruncat pe umăr cu acea neglijență, nu studiată, cum se spune, ci repetată firesc, pînă la a deveni a doua natură. Totul a durat cîteva clipe, dar n-am avut nici o îndoială că este omul pe care urma să-l cunosc duminică la ora cinci. M., care-l văzuse la București, a întors capul și mi-a confirmat: era chiar autorul cărții *Jugend in Berlin*. Straniu este altceva: cînd am ajuns la ușa lui și m-a întîmpinat cu căldură, ca pe cineva care venea din țara mamei lui, (la telefon mi-a spus și că a avut cîndva o iubită cu numele de Ioana) l-am recunoscut mai greu. Apariția din cafenea era cea adevărată, cea care i se potrivea mai bine. Nu i-am vorbit despre ea, am păstrat-o secret, pentru jurnalul berlinez.

Salonul avea ceva profund familiar, așa cum, presupun, ne este familiar tot ceea ce aparține trecutului. Te simți bine în el, nu-ți dă emoții, pentru că emoțiile se leagă de necunoscut, de viitor, de așteptări, în timp ce trecutul e știut, calm, liniștitor. Pereți din cărți, tablouri dintre cele pe care le preiau

apoi muzeele, lucruri vechi, rare, combinații armonioase de tip: o pipă într-un bol de aramă, pe un scaun fragil. Sub un mic covor oltenesc, prins de perete, divanul, plin de perne, obiectul oriental moștenit de la mamă, acoperit cu o scoarță colorată, dă nota exotică a încăperii. Pe o măsută, ceaiul înconjurat de o aură de arome, ca o vrajă, cești de porțelan transparent, cu clinchet diafan. Albastrul porțelanului și aurul cu reflexe roșcate al ceaiului creează un joc de ape înșelător și atingerea ceștii e moale, acvatică. Zumzetul conversației e ușor, transparent și el, cuvintele par gata să se risipească la un suflu mai puternic ca fulgii de pădăie. Telefonul și, mai ales, televizorul sînt corpuri străine în asemenea încăperi, o concesie făcută prezentului.

Era zi de alegeri, pentru berlinezi, așa că o parte din vizitatorii mai tineri s-au grupat în fața televizorului, în picioare, să auda primele rezultate. (Aflu că un estic din doi a votat și de data asta cu cei mai buni de gură, cu retorica goală, ca și cum o lecție a istoriei nu le-ar fi fost de ajuns). Ceilalți oaspeți s-au așezat după afinitați. Unii schimbau cu gazda doar salutul de bun venit și de bun rămas și două-trei vorbe protocolare. Erau și doi „ruși de treabă”, ca în cartea lui *Nicolaus Sombart*, unde le este dedicat un întreg capitol, și care veniseră ca la muzeu. Au cerut permisiunea să vadă și biroul. „Numai fără fotografii!” le-a spus dl Sombart, *mine de rien*, cu acea maliție ascunsă care stă bine unui dandy și, după reacția celor doi, părea că a nimerit din plin. Gazda mea s-a așezat, aproape de la început, într-un colț, pe un jilț de catifea și m-a chemat imediat alături: „*Wo ist die Junge Rumänin?*” Am vorbit toată seara despre cartea lui, despre rudele din România, despre *Wissenschaftskolleg*, despre cei pe care-i cunoscuse la lansarea de la București. Mi-a arătat un dosar cu scrisori primite de mama lui de la oameni de cultură, unele și în românește, cu care nu s-a hotărît încă ce să facă. Nici el nu știe românește (abia a reușit să numere pînă la zece, cu aerul că face o șotie, poticnindu-se și la șase, și la șapte), cu afit mai puțin copiii lui. Așadar scrisorile n-ar mai interesa pe nimeni, după moartea lui. Neliniștită de cîteva priviri ușor insistente ale altor invitați am vrut să cedez locul privilegiat, dar dl Sombart nu m-a lăsat, m-a asigurat că eu eram oaspetele de onoare pentru el, în acea după-amiază. Am înțeles că nu eu, ci, desigur, trecutul, mama lui de care eram legată prin fire impalpabile, prietenii din tinerețe pe care-i rechemă, prin mine, lîngă el („la noi acasă aveam întotdeauna cîte un român... făcea parte din familie”).

Gellu DORIAN

ERANOS (scene din viața și opera Poesiei)

I.
S-a cățarat în memoria mea, acolo a rămas și-am văzut-o într-o zi mai fericită decît mi-am închi puit, era mică, avea o zi a ei de naștere, semăna cu cineva anume de care tocmai mă despărțisem cu multi ani în urmă, a rămas acolo un timp, ar fi trebuit să o recunosc din prima clipă, n-a fost să fie așa, și celelalte clipe la fel, pustie viață, triste împliniri, mi-au spus să încerc și altă imagine,

numai țigani și filhari,
numai cuțite și sînge, mi-am amintit chiar o proză a lui Borges, cine să înțeleagă, cine să cunoască inima omului înfiptă-n cuțitul țiganului chiar în pragul casei sale, ailor conduc țara, le cîntă cucuveaua în păr, păduchii le numără banii
furați, ziceți cioare din vijori,
nimănu nu-i pasă, ailor conduc țara, ea s-a cățarat în memoria mea, de acolo cine să mi-o alunge, spun și eu poesia și mă închin;

II.
Ascultă, ca viermii în rahat se înmulțesc, pun gaz pe foc, în ochii bulbucati se adună salbe de aur,
urechile lor pline de manele plăcute auzului celor ce fac din țara asta bairam fără sfîrșit, folcloriade în care prostia se cheamă tradiție, pași încilciți de horă
la fel, improvizații asemănătoare cu ideologia defunților,
ascultă, în curînd urechile îți vor fi îndopate cu lut, narcise și lăcrămioare, parfum cu iz de vespasiană, amiros de jeg chanel,
ascultă, fii mic, taci, ailor conduc țara, cuțitul la os, inima în pungii de plastic, numele scris pe o coală de hîrtie, citească-l jandarii cei garnisiți cu frică de iepure, copoii, ailor sînt, mocirla un paradis, nu-ți fă griji, vei putezi liniștit sub nuferi;

III.
Chiar dacă ziua de azi pare mai liniștită, vor veni ei să ți-o tulbure, au simțul acela pervers, ca briicul, iute, cu dîră de sînge, obrazul tău proaspăt ras va încărunți, subit vei avea primul șoc, cel de-al doilea va veni curînd, nu vei apuca nici să clipești la al treilea șoc, de vei vorbi vei vorbi împotriva ta, se ameează și taci, și ce dacă ți-au furat zilele, și dacă ți-au umblat în buzunarele tale de țară ar fi fost ale lor,
fii mulțumit că în lumina ochilor nu ți-au aprins felinare, azi nu e mîine.

întoarce-te în condiția ta de umil, strînge din umeri,
simte-ți inima încă în piept, alții și-au văzut-o pe tavă, ailor conduc țara, huzuresc, murdăresc orașele și spun că le poleiesc în aur, visezi la un tren lung, fără capăt, alunecînd ca un șarpe
în Marea Neagră;

IV.
Ea încă stăruie acolo în memoria mea, n-o pot numi
în vreun fel, are prea mult venin, sîngele îi colcăie, geme și-ar dori să nască sub boscheți ca o cătea, trăiește în patria ei, ca eroii după război, ocrotită ca o boală contagioasă într-un trup căruia viața i-a oferit de toate, acum mîinile îi cad, picioarele nu-l mai țin, gura arată ca o bășică de porc plină cu grăunțe în ziua Crăciunului, trăiește, patria o ține în palme, decoratiile îi curg ca de pe un lepros carnea putredă, ailor o văd încă frumoasă, slăvită de poeți, ideologie peste care au lăsat să crească iedera unui huzur de clan,
cine ar putea-o extirpa, chiar și arsă ai senzația că ai ars pasărea phoenix, trec anii și nimeni nu poate ucide cucuveaua hrănită zilnic de țigani în turla primăriei;

V.
În ziua de 29 august am fost filhărit, era seara fîrziu, țiganii centrului vechi, hămesiti ca o haită de ciini ocrotiți de primărie, au spus lasă-te pradă, dacă nu mort noi n-o să te plîngem, mîini iuți, țigănci oacheșe, filhari ocrotiți în chiar inima țigului, buimac, hipnotizat, te-ai trezit ușurat ca după plata impozitelor, mi-am amintit chiar o proză de Borges, țigani, filhari, cuțite și sînge, cine să înțeleagă, cine să cunoască inima omului înfiptă-n cuțitul țiganului
chiar în pragul casei tale, ailor conduc țara, ailor ți lasă să murdărescă urmele lui Eminescu prin centrul vechi al orașului, dacă vorbești vorbești contra ta, ultimul incendiu al orașului a fost
în 1878, următorul ar trebui să se îndeplinească acum;

VI.
După o astfel de experiență, mi-au spus, e bine să dormi, moartea ar fi fost mult mai complicată deși ar fi simplificat problema, lasă-ți memoria slabodă, între oricine în ea, face orice dorește, rămîna acolo sîngele gata să dea în clopot, chiar dacă te vei trezi în coșmar, să fii bucuros că ești viu, ailor conduc, ailor sînt cu tine, ailor sînt împotriva ta, zîmbetul lor larg, șarmul lor țigănesc,

CERȘETORUL DE CAFEA

de Emil
Brumaru

Adio, Robinson Crusoe (3)

Transcriere pentru Cecina, personaj care mi-a interzis să-i mai folosesc "numele"!

Apoi a apărut, de data asta într-o amiază, Cecina. Era mai mare ca noi, terminase poate liceul și ne-am mirat că a fost admisă pe insulă, mai ales că la sosire nici n-a pomenit de Robinson Crusoe, iar mai tîrziu, cînd a venit vorba despre el, s-a eschivat pur și simplu. Purta o rochie de stambă vișinie, bombată ciudat la piept și la început, cred că vă dați și singuri seama, n-am crezut-o, pe urmă însă, după ce ne-a lăsat să-i atingem cu degetele, da, ne-am convins: avea sîni!, dar probabil că era vreo scamatorie la mîloc. Totuși lucrurile continuau ca mai înainte. Spre seară, cînd marfarele trecuseră demult, și-abia a doua zi trebuiau să vină din nou (dar nu eram siguri niciodată), ne adunam lîngă grămezile de cherestea din fața hălții și împreună cu servitoarea, plecam să rupem volbură pentru iepuri. Noi rămîneam la macaz, prindeam cărăbuși și-i îngropam în pămînt, acoperindu-i cu iarbă. Servitoarea se îndepărta, încet-încet și, dincolo de semafor, dispărea după canton. Se întîlnea, fără discuție, cu servitorul lui Robinson Crusoe.

(Va urma)

oho, ce bucurie pe capul tău cînd îți vor strînge mîinile ca și cum nimic nu s-ar fi îndeplinit, apoi lasă-ți memoria la spălat, au ei grijă să ți-o restituie imaculată, gata să scrii pe ea alte fapte ale tale dictate de ei.

VII.
Chiar dacă sub unghiile lor încă miroase a sînge, chiar dacă viermii ies din casă odată cu ei chiar dacă orașul miroase urît ca o cocină, făcă-se voia banului și-a bîrdihanului, numai ailor să se bucure, să se înmulțească la alegeri, să rîdă bostanii pe lujeri,
să ne risipim în toate părțile,
doar ei să rămîna, o țară plină de corturi.

VIII.
S-a văzut prin ea ca prin sită, ce s-a văzut a fost bun văzut, au tras linia și-au pus cucuveaua la îngrășat, o pasăre acolo și ea într-un turn, ochi ageri, cîntec amenintător, sprijin la zile grele, copiii o hrăneau cu bucăți de aur ca mămăliga, zile și nopți să aibă, nopți pline de pradă în casa în care unghiile creșteau
mai mari decît degetele, părul împletit cu mărgăritare, cerceii alungiti pînă la umeri să se joace îngerii negri, pătati ca dalmatienii scăpați la corcit prin oraș, s-a văzut ca prin sită, dar ce rost ar mai avea vorba aruncată pe jar, numai minciuna ține loc de adevăr,
filhăriți-i pe cei ce vor să ne supere, se aud vorbele ținute lăntișor de aur la gura țigului, un franjure de cîrpă îl face tăcui, nimeni nu-l poate găsi, din stîrpea aceea vin și nu se mai termină, cohorte negre, smocăla peste pămîntul odată rodind,
nimănu nu-i pasă, ailor conduc țara, cine să-i alunge,
spun și eu poesia și mă închin.

**CRONICA
EDITIILOR**de
Z. Ornea

Cazul Anton Golopenția

ANTON GOLOPENȚIA, după terminarea studiilor universitare (Dreptul și Filosofia), a fost "selectat" (vorba lui Ibraileanu) de prof. Dimitrie Gusti, după ce l-a văzut lucrând în echipa de monografiști din satul Cornova din Basarabia. În 1932-1933, D. Gusti, ajuns ministru al Învățământului, îl instalează pe tânărul Golopenția drept șef de cabinet, punându-l să lucreze mult la un eșuat proiect de reformă a învățământului preconizat de profesor. Dar, în 1933, obține invidiata bursă Rockefeller, urmată de o alta Humboldt (până în 1936), când își ia un strălucit doctorat în Germania. Reîntors cu doctoratul luat, se alătură, din nou, Școlii monografice a lui D. Gusti. Devine redactor al revistei *Sociologie românească*, nimic mai puțin decât director la nou înființatul Institut Social Român și asistent onorific la catedra lui D. Gusti, ajutându-l pe profesor și la pregătirea, în Paris, a pavilionului românesc la expoziția universală. Era bun specialist în statistica demografică (nu numai!) și, în 1940, când instituția lui Gusti începe să se clatine, e angajat de marele Sabin Manuilă la Institutul Central de Statistică. Participă, cu roluri conducătoare, în 1941, la pregătirea și efectuarea marelui recensământ al României imputinată teritorial. Cu o rară

dăruire conduce, în 1941-1943, o echipă de specialiști de la Statistică, pentru recenzarea românilor stabiliți dincolo de Bug, acțiune care, după război, a rămas baltă și considerată o permanentă culpă în ochii autorităților comuniste. Golopenția era un bănațean cuminte, învățat și cumpătat. De aceea, încă în 1945, când Sabin Manuilă, devenind membru încă în primul guvern Sanătescu, ca delegat al PNT și, apoi, în guvernul N. Rădescu, îl invită pe Golopenția să se alature ca șef de cabinet, acesta refuză categoric: El prefera să-și vadă de meserie, deși la pregătirea actului de la 23 august, invitat de un om de legătură al lui Lucrețiu Pătrășcanu, ia parte, fără a se aventura politic mai departe. În 1946, în calitate de expert statistic, e integrat, la propunerea lui Pătrășcanu, ca membru în delegația română la Conferința de Pace de la Paris. Cum Sabin Manuilă s-a autoexilat, între 1947-1948, Golopenția este numit director general delegat al Institutului Central de Statistică, conducând recensământul din 1948. Apoi, cum Golopenția se păstrează independent politic, e eliberat din funcția de șef al statisticii și, o vreme, vreun an, primește lucrări, de colaborare externă, din partea Comitetului de Stat al Planificării, unde director era Miron Constantinescu (a nu se uita că în lucrarea monumentală *60 de sate românești*, coordonată de Golopenția, Miron Constantinescu a fost printre echipierii, realizând monografia satului Bogați din Argeș). E, această perioadă, cea mai bună pentru Golopenția, pentru că stătea ziua toată la Biblioteca Academiei, unde gădea la realizarea unor mai vechi proiecte științifice ale sale. Dar Comisia de Stat a Planificării "obosește" să-i mai dea de lucru în calitate de colaborator extern, și Golopenția, alarmat, își caută de lucru pentru întreținerea familiei (avea doi copii mici).

Dar, deodată, totul se curmă brusc și tragic. În ianuarie 1950 e arestat, ca martor, în procesul Pătrășcanu, fiind pus sub urmărire încă de la 5 octombrie 1949. La urechile Securității ajunseseră zvonuri că Golopenția a fost în relații amicale cu Pătrășcanu și anturajul acestuia. Mai ales cu Belu (Herbert) Silber și un anume N. Betea, personaj ambiguu, (prieteni cu Pătrășcanu și Silber) pe care Golopenția l-a angajat la Institutul Central de Statistică. Aceasta a fost de ajuns, pentru anchetatorii în procesul Pătrășcanu, să-l ia în vizor pe Golopenția și să-l aresteze. Când a fost arestat, în 1948, Pătrășcanu, nu le era limpede deloc anchetatorilor ce acuzații i se vor aduce. Procesul (de fapt ancheta procesului) a durat până în 1954 și a parcurs diferite etape, mereu echivoce. Era însă suficient ca Gheorghiu-Dej îl detesta acut pe Pătrășcanu, socotindu-l dușman al clasei muncitoare și spion. Realitatea era și că Pătrășcanu și anturajul său (mai ales Belu Silber) îl tot ironizau public pe Gheorghiu-Dej, Silber neîncetând să spună că PCR n-are timp să aștepte până ce secretarul general al partidului își va fi luat bacalaureatul. Iar Pătrășcanu, orgolios și prea sigur pe cunoștințele și relațiile sale intelectuale, sfida, consecvent, pe colegii din conducerea partidului, rostind, în 1945, la Cluj, în fața studențimii, celebrul discurs în care a declarat că înainte de a fi comunist este român. Lațul s-a tot strâns și, în 1948, Pătrășcanu a fost mai întâi pus sub regim de arest la domiciliu și, apoi, transferat la închisoare. Dar nu se adoptase o atitudine rezolută și ancheta era cind condusă de organele PCR, cind de cele ale Securității. Ba chiar, cum mărturisește Belu Silber în memoriile sale, Dumitru Coliu, din partea Comisiei de Control a PCR i-a comunicat că ancheta s-a terminat și că, în curând, va fi eliberat. Dar Gheorghiu-Dej a fost perseverent și, obținând acordul conducerii PCUS, a lui Stalin personal, ancheta a fost reluată și mai dur, sub îndrumarea consilierului sovietic de pe lângă Ministerul de Interne și a sălbaticului anchetator Soltuțiu care bătea pînă la desfigurare pe anchetați. (Curios că acest Soltuțiu, în 1968, când Ceaușescu, din interese personale, l-a reabilitat pe Pătrășcanu, teribilul anchetator de altădată era, acum, funcționar la Universitatea din Cluj și n-a pătuit nimic de pe urma fapturilor sale.) În această a doua fază a anchetei a fost implicat bietul Golopenția. El, repet, a

fost reperat la ancheta preliminară drept cunoscut cu acuzatul principal și alți câțiva din anturajul său și arestat nu ca acuzat, ci numai ca martor. Cum anchetatorii tot bijbiau în căutarea unor acuzații, Golopenția a fost considerat un martor de la care s-ar putea stoarce ceva util. Dar Golopenția era total nevinovat. Îl ajutase, încă în 1943, pe Pătrășcanu pentru a-i asista material și moral pe deținuții comuniști din lagărul de la Caransebeș, dăduse o mină de ajutor pentru anunțarea la radio a actului de la 23 august, refuzând, apoi, să facă politică, din principiu, alături de PCR. Pătrășcanu, care îi trimisese, în spalturi, manuscrisul lucrării sale *Curenți și tendințe în filosofia românească* pentru a recolta observații (de care n-a prea ținut seama) îl prețuia pe Golopenția ca intelectual democrat. El, sau la sugestia lui Belu Silber (pe care Golopenția îl știa, de prin 1932-1934, când Silber era factotum la Institutul de Conjunctură Economică de sub conducerea lui Madgearu), l-au ales pentru amintita funcțiune de expert în statistică la Conferința de Pace la Paris și, acolo, cei doi au purtat convorbiri. Dar acea funeșă Comisie de anchetă nu i-a arestat, tot ca martori?, pe Harry Brauner, pe prietena sa Lena Constante, care erau știuți ca prieteni ai soției lui Pătrășcanu (pictor scenograf), pe mai toți simpatizanții comuniști funcționari la Institutul Central de Statistică (i-am cunoscut, dintre aceștia, pe Ștefan Popescu și Anton Rațiu)? Se tot căutau surse pentru acuzații probante.

La început, nefericitul Golopenția a fost pus să tot dea declarații în legătură cu Pătrășcanu și anturajul său de prieteni, cu insistență pentru relațiile cu Belu Silber, Lucrețiu Pătrășcanu, grupul de tineri statisticieni (Ștefan Popescu, M. Levente, C. Retegan, Anton Rațiu, C. Pavel etc.) cu care a întreprins cercetările statistice printre românii de peste Bug), despre N. Betea, românii întîlniți la Paris, cind a fost delegat la Conferința de Pace (apăreau, de regulă, în declarații, Mircea Eliade, Emil Cioran, Brutus Coste, soții Mihai și Mariana Șora etc.). Din declarații nu apărea însă nimic concludent. Apoi, coroborîndu-se și declarațiile altor inculpați sau martori, au apărut și primele puncte nevralgice. În 1947 Pătrășcanu, ca ministru al Justiției, participând, ca delegat, la o consfătuire la Bruxelles, aceluși Betea i-a cerut lui Golopenția scrisori de recomandare către unele personalități științifice din Occident, pentru că anturajul lui Pătrășcanu îl sfătuiseră să nu se mai reîntoarcă în țară, alegînd calea exilului. Golopenția a redactat două astfel de scrisori de recomandare, neștiind nimic despre scopul cărui erau să-i servească. A fost, în consecință, anchetat pînă la istovire despre acest caz, la care s-a adăugat cel al unei scrisori trimisă fostului său șef Sabin Manuilă, atunci cu domiciliul în SUA, prin intermediul unui diplomat italian la București. Toate cele trei scrisori erau, de fapt, anodine și n-aveau, la origine, scopuri politice. Anchetatorii le-au găsit totuși, tot insistînd, pe lângă Golopenția, dacă știa că Pătrășcanu urma să nu mai revină în țară. Invariabil, Golopenția făcea declarații negative (nu cred că, în această fază a anchetei, au fost bătuți sau bruscați). Se adăugă la aceste culpe, aceea că Betea, aflat într-un fel de clandestinitate, l-ar fi rugat pe Golopenția să meargă la Pătrășcanu pentru a-i comunica să nu se mai întoarcă în țară. Golopenția, încolțit de anchetatori, recunoștea numai prima parte a culpei, dar afirma, răsplat, că n-a apucat să-i transmită lui Pătrășcanu mesajul. Inutil. Anchetatorii reveneau, stăruitori, asupra acestui moment dificil, căutînd să stoarcă informații utile. Golopenția, neînfricat, continua să-și mențină opinia în numeroasele lui declarații. Și, deodată, în martie 1950 (el fusese arestat, cum am precizat, în ianuarie 1950), brusc, sufocat de atîtea întrebări dacă a declarat tot ceea ce știa, face o intempestivă mărturisire că, în toamna lui 1949, excedat de starea sa materială și gîndindu-se la viitorul țării, a început redactarea unui manuscris care trebuia să constituie sugestia pentru un viitor guvern necomunist (gîndul său îl purta spre Sabin Manuilă) despre felul cum trebuie reorganizată țara. A redactat materialul în trei dimineți, nu l-a definitivat și nu l-a trimis nimănui, ascun-

Anton Golopenția, *Ultima carte*. Text integral al declarațiilor în anchete ale lui Anton Golopenția aflate în arhivele SRI. Volum editat, cu introducere și anexă de prof. dr. Sanda Golopenția. Editura Enciclopedică, 2001.

zîndu-l între foile unei cărți. "Mi-am dat seama, declară inculpatul, și de faptul că intru în conflict cu Statul, dacă-l trimit. Am renunțat. Mi-am propus să aud conceptul, după ce voi fi extras un pasagi istoric și două-trei formulări, utilizabile în alte lucrări... Mi-am adus aminte însă de ele, de îndată ce am fost arestat. Absurdul situației m-a paralizat. Să fi putut arde acele câteva foi zeci de zile și să n-o fi făcut, pentru că sunt distrat și impardonabil pierdut în preocupările mele cărturărești. Consecința: suferința soției, copiii, debili, primejdiuți prin lipsa aportului meu la bugetul casei, lucrările personale care mergeau bine, părăsite". De la această mărturisire, anchetatorii au început să-l întrebe despre activitatea sa dușmănoasă împotriva RPR. Și, de fapt, cele câteva pagini redactate și descoperite, după mărturisirea inculpatului, la o percheziție, sunt un document revelator despre perspectivele socio-economice și politice viitoare. Rețin din acest extraordinar document fără intenție testamentară, această idee premonitoare de început: "Pacea americană va avea cerințe, pe care statele mici vor trebui să le accepte de voie sau de nevoie. Guvernele care le vor prevedea și-și vor acomoda din vreme programele la ele vor obține avantajii pentru popoarele lor și vor evita crize interne". Analiza e lucidă, dreaptă, dovedind cunoștințe aprofundate de sociolog și statistician. Dar, din păcate, în loc ca acest document să fi putut servi ca instrument călăuzitor (se spera, atunci, într-un posibil conflict între aliații din război, care se va termina cu o Pax americana) el a devenit probă într-un dorit proces politic. Apoi, brusc, parcă regimul de detenție al lui Golopenția se ameliorează, i se dă hirtie și întocmește memoriile și scrisorile către familie, procurorul șef, Miron Constantinescu (pe care îl previne că e mai util în libertate decât în detenție), cerînd cărți de citit, inclusiv *Capitalul*. Acest interludiu s-a petrecut în iunie 1950, după care reîncepe calvarul declarațiilor insistente pînă în mai 1951. Și ele sînt nu numai sîcitoare, dar efectiv epuizante. Iar Golopenția era o fire bolnăvicioasă și, pînă la urmă, îl răpune o tuberculoză galopantă. Moare la 9 septembrie 1951 la Spitalul Văcărești. După deces, medicul însărcinat cu anchetarea morții lui Golopenția, precizează că, deși boala era gravă și fără speranță ar fi fost necesar un tratament cu antibiotice (streptomycină și P.A.S.). A fost arestat și a murit nevinovat, victimă inocentă a celor implicați în inventarul proces Pătrășcanu, Golopenția murind repede, încă în faza instrucției, neavînd parte de lungii ani de detenție de care au avut, din nenorocire, parte ceilalți din acel teribil proces.

D-na Sanda Golopenția, distinsa fiică a împințatului, lingvistă eminentă stabilită în SUA, unde e profesoară, consideră ca o înaltă a ei dorință morală să facă lumină în suferințele tatălui său. După ce i-a publicat corespondența și o parte din operă, a venit rîndul documentelor din acea teribilă anchetă. Le-a studiat, atentă și cu probitate, timp de trei ani, la SRI și, xeroxate, le-a adunat într-o masivă ediție de aproape o mie de pagini. N-a fost, spun, o osteneală inutilă. Această răscolitoare ediție e proba, irefutabilă, a arestării, anchetării și a morții intempestive a unui inocent mare cărturar, pe care soarta l-a voit sacrificat totuși nu numai nevinovat, dar și, vai, inutil.

Cele mai frumoase
100
de poezii
ale
limbii române

alese de
Petru Romoșan

compania

Str. Prof. Ion Bogdan Nr. 16
Sector 1, 71149 București
Tel/Fax: 210 61 94, 211 59 48
e-mail: compania@is.ro

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL

Convingeți-vă o dată în plus de diferența dintre un dicționar și o enciclopedie cu ajutorul **ENCYCLOPEDIIEI UNIVERSALIS**, acum revizuită și actualizată, un contact direct cu lumea modernă și evoluția ei: știința, tehnica, medicina, geopolitica, cultura... 28 de volume cu peste 28.000 de pagini.
Tel/fax: 210.89.08; 210.89.28;
212.35.61; 211.89.57
e-mail: prior@dial.kappa.ro
http://www.prior-books.ro

O scrisoare a lui Mihail Avramescu

Valiug, 14 Februarie 1961

MULT iubita mea fiică (mai mică, dar îndeajuns de mare, ca să nădăjduiesc că-nu fără rabdare-ai așteptat această *prea tîrzie* scrisoare)...

Pentru întirzierea aceasta îți cer, bineînțeles, iertare - știind că nu mai e nevoie să îți lămuresc de ce - fără de voie - mi-am amînat răspunsul atît: cred că ai priceput, cît de cît, (din ceea ce ți-au istorisit ceilalți prunci), cit de nesfîrșit de încurcate munci - și multe alte felurite isprăvi - îmi pricinuesc asemenea zabavi...

Scrisoarea aceasta, de fapt, nu răspunde, *pe chiar prea exacte unde*, gîndurilor și întîmplărilor ce ni le-ai comunicat: *singur timpul ce s-a scurs* este vinovat.

Voi încerca, totuși, atît cît se poate, să le cuprind *aproape pe toate* - sau, măcar, pe cele care mi se par că sînt vrednice de însemnare pe al vieții calendar.

(Între paranteze, nu cred că e necesar să ți se precizeze că simpla proză rimată - așa cum s-a nîtmplat să fie înșirată, ca pe-o prea subțire ață, cuvîntarea mea de față - nicidecum nu vrea să fie o ncer-care de "poezie": pin'la slova ce am scris n-am nutrit astfel de vis).

Jucăria vorbei - *pură* - prinde, totuși, legătura și ntre gînduri și ntre ființe; bucurii și suferințe se transmit, ca de la sine, prin asemenea senine travestiri (ce *par străine*), dar le fac pe toate bine...

Rima, ritmul și măsura - atît cît pot veni de pline, tot pe-atîta (prin *natura lor astrală*) îți înlesnesc să ieși din tine, din *sclavia ancestrală* care a născut, în om, o lume *strîmbă, fără nume*. Dinlauntru-i, vrajma contrazice *geometria sferelor celor înalte*, zbatînd inima în alte (mult stricate) cadențe, iară duhul se îmbracă în pestrițe, triste zdrențe, care izbutesc să facă dintr-un om - doar o *năluca*. Din acel ceas îl apucă - slabă pradă - *duhul negru-al răzvrătirii* și-l împiedică să vadă *Viul Adevăr*, cu ceafa groasă-a scormiri ce i-o iscă n minte ntoarsă: ultima sinistră farsă a Neantului absurd, cînd la Adevăr e surd...

Un asemenea greu jug unii-l poartă și Valiug. Iată, aici (fig. 1) contemplant un foarte trist exemplu - cum arată *Valiugeanul* care și-a pierdut *elanul perelor sacre beții*: cu asemenea faptură este foarte greu să ții o normală legătură. Pana de la palarie nu-i o pană care scrie; nu e nici de zburătoare - ci o simplă aratare de deșartă semeție pentru sticla de "rachie", care-a devenit emblema de vrednicie suprema...

Există, desigur, și *Valiugeanul bun* pe care alături îl pun, spre a face comparație, ca structură și formație (fig. 2).

Acesta - după cum vezi - nu e lipsit nici de grație... În el poți să te increzi, fără dezamăgiri, fiindcă e *adevărat din fire*. Dar el nu are habar că e un exemplar *neînchipuit de rar*...

Se mai află și *Valiugeanul neutral* (fig. 3) - care nu e întotdeauna banal,

deși reprezintă un tip destul de general. Oscilînd între poli contrarii, confundă clopotarul cu lăutarii, succedă clondirul cu cartea și nu-i e prea limpede partea pe care ar fi s-o preferă între taifas și tăcere...

Asemenea variațiuni tipologice sînt, însă, *cît se poate de logice*; ele țin de însăși *diversitatea Firii* și se nîtlînesc în *toată întinderea omenirii*, în moduri extrem de diverse, cînd clare și ferme, cînd șterse...

Ritmul, măsura și rima permit ca și pantomima aceasta a speței umane să fie pictată în chipul ce nu face rane simțirii mai diafane a unor mai pure persoane. Îngaduie-aceste unelte ca n graiuri, deseori svelte, să poată să fie rostite chiar *cele cu totul smînite* din foarte îmbelșugata priveliște-a lumii - purtate pe roata foarte zglobie a glumii... dar, cînd lumina pur-a Esenței Raza și-o daruie Minții deschise - ca o oglindă a permanenței Astrului fix pe bolta de vise - floarea de aur a *stricteței Poezii* iscă, vazduhuri, ciudate-armonii, dînd tilc și pietrei și ierbii amare, Șarpelui Vieții, asprului Soare...

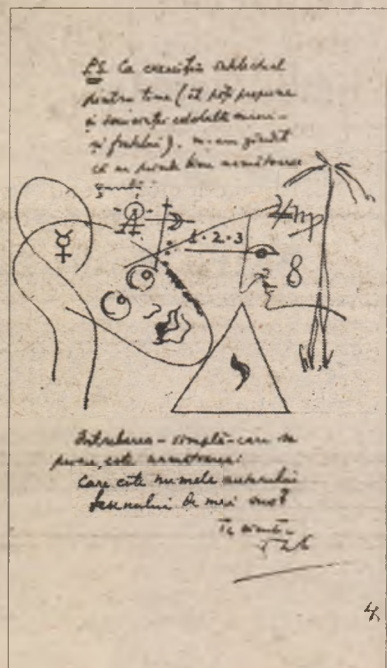
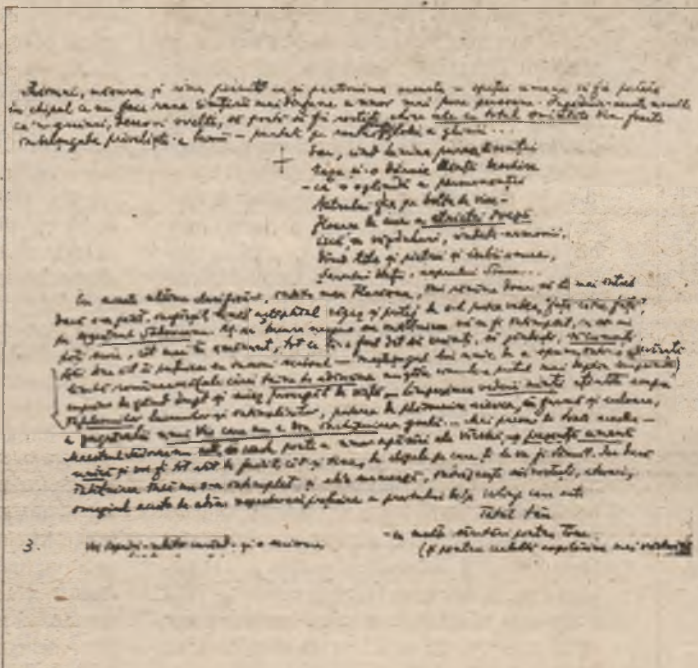
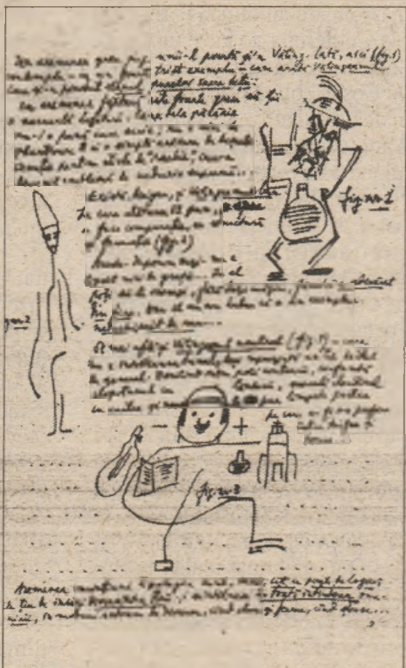
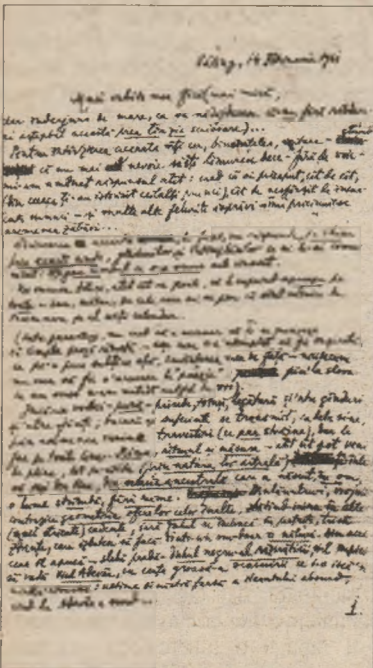
Cu aceste ultime clarificări, iubita mea Floriana, îmi rămîne doar să te mai întreb dacă s-a găsit, înșfîrșit mult așteptatul răgaz și prilej de a-l putea vedea, "fața către față", pe *Maestrul Sadoveanu*. M-ar bucura nespun ca întîlnirea să se fi întîmplat, ca să-mi poți scrie, cît mai în amănunt, tot ce ți-a fost dat să resimți, să

gîndești, să *cunoști*. Știi bine cît îi prețuiesc eu insumi scrisul - meșteșugul lui unic de a spune, într-o adevărată limbă românească (ale cărei taine de *adîncime* nu știu cine le-a putut mai deplin surprinde) cuprins de gînd drept și miez proaspăt de viață - limpezimea *vederii minții* ațintite asupra *înțelesurilor* lucrurilor și întîmplărilor, puterea de plasmuire aievea, în formă și culoare, a zugrăvelii unui *Vis care nu e din închi-puirea goală*... Mai presus de toate acestea - Maestrul Sadoveanu este, în ciuda poate a unor apăsări ale virstei, - o *prezență umană unică* și voi fi tot atît de fericit, cît și tine, de clipele pe care ți le va fi daruit. Iar dacă întîlnirea încă nu s-a întîmplat și abia urmează, îndraznește să-i rostești, atunci, omagiul acesta de adînc respectuoasă prețuire a preotului de la Valiug care este

Tatăl tau
- cu multe sărutări pentru tine (și pentru cealaltă copilărie mai vîrstnică)
Voi isprăvi-relativ curînd - și o scrisoare... (restul textului este ilizibil - n. red.)

P.S. Ca exercițiu intelectual pentru tine (il poți propune și iscusinței celorlalte surori - și fratelui), m-am gîndit că ar prinde bine următoarea șaradă:

Întrebarea - simplă - care se pune, este următoarea: Care este numele autorului desenului de mai sus?
Te săruta
Tata

CALENDAR

11.1865 - s-a născut Constantin Stere (m. 1936)	1.11.1836 - s-a născut Ioan G.Sbiera (m. 1916)	1.11.1887 - s-a născut N. Davidescu (m. 1954)	1.11.1902 - s-a născut Constantin Chioralia (m. 1986)	1.11.1926 - s-a născut Ion Ruse	1.11.1929 - s-a născut Vasile Nicolescu (m. 1990)	1.11.1930 - s-a născut Ion Toboșaru	1.11.1934 - s-a născut George Boior (m. 1976)	1.11.1940 - s-a născut Victor-Marin Basarab	1.11.1942 - s-a născut Gabriel Iuga	1.11.1946 - s-a născut Eugen Uricaru	1.11.1960 - a murit George Mathei Cantacuzino (n. 1899)	1.11.1961 - a murit Aron Cotruș (n. 1891)	1.11.1993 - a murit Mihai Drăgan (n. 1937)	2.11.1816 - a murit Gheorghe Șincai (n. 1754)	2.11.1869 - s-a născut Iulia Hasdeu (m. 1888)	2.11.1872 - s-a născut Cincinat Pavelescu (m. 1934)	2.11.1912 - s-a născut Dorian Rusalin Grozdan (m. 1991)	2.11.1912 - s-a născut Gheorghe Ivănescu (m. 1987)	2.11.1916 - s-a născut Laurențiu Fulga (m. 1984)	2.11.1921 - s-a născut Virgil Vasilescu (m. 1975)	2.11.1927 - s-a născut Rodica Toth (m. 1996)	2.11.1935 - s-a născut Pallocsay	2.11.1976 - a murit Szilágyi Domokos (n. 1938)	3.11.1866 - s-a născut Traian Demetrescu (m. 1896)	3.11.1908 - s-a născut Tatiana Berindei	3.11.1924 - s-a născut Grigore Beuran	3.11.1924 - s-a născut Paul Comea	3.11.1938 - s-a născut Nicolae Dragoș	3.11.1949 - s-a născut Mihai Miulescu	3.11.1988 - a murit Melania Livada (n. 1919)	4.11.1906 - s-a născut Horvath Imre	4.11.1921 - s-a născut Nicolae Teică	4.11.1925 - s-a născut George Ciudan (m. 1985)	4.11.1930 - s-a născut Horia Aramă	4.11.1937 - a murit D.D. Pătrășcanu (n. 1872)	4.11.1966 - a murit Traian Chelariu (n. 1906)	4.11.1970 - a murit Tudor Mușatescu (n. 1903)	5.11.1880 - s-a născut Mihail Sadoveanu (m. 1961)	5.11.1918 - a murit Victor Anestin (n. 1875)	5.11.1920 - s-a născut Alexandru Șiperco	5.11.1933 - s-a născut Elena Zarescu	5.11.1935 - s-a născut Radu Selean (m. 2000)	5.11.1942 - s-a născut Mihail Sin	5.11.1949 - s-a născut Angela Nache	5.11.1951 - a murit I.C. Vissarion (n. 1879)	5.11.1978 - a murit Nicolae Crevedia (n. 1902)	5.11.1979 - a murit Matei Alexandrescu (n. 1906)	6.11.1905 - s-a născut Simion Stolnicu (m. 1966)	6.11.1914 - s-a născut Alexandru Mîtru	6.11.1933 - s-a născut Varro Ilona	6.11.1933 - s-a născut Ilie Purcaru	6.11.1940 - s-a născut Mihai Zamfir	6.11.1947 - s-a născut Alex. Ștefănescu	6.11.1993 - a murit Al. Piru (n. 1917)	7.11.1881 - s-a născut Peter Neagoe (m. 1960)	7.11.1897 - s-a născut D. Ciurezu (m. 1978)	7.11.1914 - s-a născut Ion Bănuță (m. 1986)	7.11.1916 - s-a născut Mihai Șora	7.11.1923 - s-a născut Paul Georgescu (m. 1989)	7.11.1977 - a murit Al. Dimitriu-Păușești (n. 1909)
---	--	---	---	---------------------------------	---	-------------------------------------	---	---	-------------------------------------	--------------------------------------	---	---	--	---	---	---	---	--	--	---	--	----------------------------------	--	--	---	---------------------------------------	-----------------------------------	---------------------------------------	---------------------------------------	--	-------------------------------------	--------------------------------------	--	------------------------------------	---	---	---	---	--	--	--------------------------------------	--	-----------------------------------	-------------------------------------	--	--	--	--	--	------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------	---	--	---	---	---	-----------------------------------	---	---

Portret al artistului în tinerețe

FASCINAȚIA exercitată de memorii, documente, jurnale, scrisori n-a fost epuizată de timp, cum s-au grăbit unii dintre noi să spună, întorcerea la ficțiune încă nu s-a produs, pasiunea, deopotrivă a cititorilor obișnuiți și a celor specializați, pentru literatura-document încă primează.

Altfel cum să se explice frenezia publicării corespondenței Mihai Eminescu-Veronica Micle și, iată, de curând scrisorile lui Marin Preda către Aurora Cornu, și încă în a doua ediție! (*Marin Preda. Scrisori către Aurora Cornu*, Editura "Albatros", București, 2001).

Ideea destinatării de a face cunoscute aceste scrisori, dincolo de vanitatea gestului ("o dulce vanitate", cum spune în "Argumentul" însoțitor), poate fi salutată în măsura în care un Marin Preda mai puțin cunoscut se înfățișează cititorilor săi, probabil neverosimil pentru unii. Deși sint ale unui tânăr îndrăgostit, ele reconstituie în câteva secvențe memorabile o perioadă istorico-literară controversată, obsedantului deceniu, epoca primului volum din *Moromeții*, când scriitorul urmărea, preocupat, viața literară și propria creație.

Autorul *Moromeților* se destăinuie într-un moment fast al existenței sale, într-un timp al bucuriei ("Da, acum iubesc, sufletul meu e destins și bucuria se așterne și înfloreste sub pașii mei", mărturisește într-o scrisoare), al carei elogiu îl face într-un fel cu totul special, legat de viață și de artă, de romanul pe care se hotărâse să-l publice totuși, la îndemnul Aurorei, de destinul cărților în relația lor obligatorie cu cititorul: "...eu nu am voie să consider bucuria mea drept a cititorului, eu nu pot și nu trebuie să uit că această bucurie de a trăi se va izbi ca de un zid de acei cititori în care există îndoiala că bucuria ar fi scopul vieții sau că, în orice caz, bucuria e atât de împletită cu durerea, încât ar considera pe drept cuvânt, superficial, limitat «sondajul» făcut de mine în conștiința oamenilor".

Tulburat de tânăr și frumoasa femeie dar și de propriile sentimente, scriitorul se confesează irezistibil; îi povestește Aurorei, de pildă, de ce a ținut romanul în sertar timp de cinci ani, raportarea sa la *Moromeții*, socotit de critica literară drept o capodoperă, fiind surprinzătoare: "Romanul place! Asta înseamnă că sunt absolut singur cu viziunea mea, nimeni nu e de părere cu mine!".

Nemulțumit că nu a reușit să exprime decât o existență calmă, superficială a personajelor sale, mărturisește că și-ar fi dorit să dezvăluie mai de-

grabă suferințele morale ale oamenilor de la țară ("a dezvălui acest râu subteran, a-i explica originea, a arata încotro curge și a sparge placa de plumb care împiedică conștiințele oamenilor să priceapă sensul mișcării").

Exigența în privința cărților pe care le scrisese sau pe care urma să le scrie îl făcea să fie foarte preocupat și de părerea cititorilor. Avea (știm, iar scrisorile sunt o probă în plus) o curiozitate rară față de reacțiile netrucate ale celor ce-l citeau, era interesat în detaliu de ceea ce simte cel ce citește, dacă i-a provocat insomnia sau a dormit liniștit în urma lecturii, dacă el, autorul,

i-a modificat ceva în percepția lumii, dacă a reușit să-i aducă bucurie sau tristețe.

E semnificativă de aceea scrisoarea în care-i dă Aurorei amănunțele cele mai picante despre întâlnirea cu Paul Georgescu și cu soția acestuia la Capșa, prietenii săi în acea vreme. Momentul a fost în mod sigur folosit în *Cel mai iubit dintre pământeni*.

Marin Preda este, iar paginile acestor epistolare o dovedesc cu prisosință, unul dintre cei mai atenți scriitori români - și într-un fel unic, inconfundabil - la mișcările sufletești ale personajelor sale, cu bucuria descoperirii, cu pasiunea căutării, cu o vie preocupare față de relațiile omenești, față de umanitate în ceea ce are ea mai înălțător și mai abject în același timp, deși când era vorba de "măreția" omului spunea "Știi că eu nu cred că cuvântul om sună mareț. Această exclamație de autodidact nu încetează să-mi pară hazlie până la manifestațiuni zgometoase vocale concomitent cu ruperea hainelor de pe mine".

Cât era de preocupat de umanitate, cu slăbiciunile și calitățile ei, o dovedesc și considerațiile pe marginea *Adolescentului* lui Dostoievski. Era convins că nici un geniu "nu poate epuiza de surprize toată natura umană mai mult decât câțiva ani în preajma epocii sale(...)" mai trainică decât orice rămâne capacitatea omului de a visa neconținut și de a crea, iar cât privește restul, nimic în afară de artă nu rezistă surprizelor cu care năvălesc generațiile în istorie".

Întâmplările din lumea scriitoricească la care participă devin semnificative atât pentru comportamentul lui Marin Preda între confrăți (întâlnirea de la Capșa cu N. Tertulian este extrem de amuzantă), cât și pentru comentariile sale despre societatea românească a vremii sau despre viața literară ("Nu avem în societatea noastră oameni puri și rezistenți de al căror umăr să ne

razimăm la nevoie, iată nenorocirea", îi scrie el Aurorei. "Eu îmi iubesc idealurile mele, dar prea e măcinată de patimi murdare viața noastră literară pentru ca aceste idealuri să nu fie serios amenințate...").

Marin Preda părea că nu se leagă în iluzia existenței prietenilor literare autentice, dar nici nu arăta că ar suferi din pricina asta, ci, dimpotrivă, că înțelegea "întinderea slăbiciunilor omenești".

Fiecare experiență trăită și împărtășită frumoasei sale iubite și apoi soției, Aurora Cornu, e o mană cerească pentru prozator, fiecare călătorie e un nou prilej pentru observații asupra oamenilor, asupra istoriei, fiecare lectură devine o sursă pentru alimentarea teoriilor sale inedite despre suferința morală și fizică.

Știindu-se creator până-n ultima fibră, Marin Preda simte cum arta îl confiscă vieții, propriilor trăiri. Cel mai acut moment este acela în care e îndrăgostit și își dă seama că nu izbutește să se exprime: "Credeam că am reușit să fac să se simtă ceva din inima mea care a fost atinsă și mă doare. Blestemată meserie pe care o am: sentimentele altora știu să le exprim, pe ale mele nu". Sigur, scrisorile de dragoste ale lui Marin Preda nu fac parte din clasicul canon de "frumusețe" literară, retorica sa amoroasă nu e scilicitoare, arsenalul său e sărac, nu pot rivaliza în nici un caz cu "desfășurările" seducătoare ale marilor îndrăgostiți ai literaturii.

Nu, ca și în privința celor aparținând lui Eminescu, ele sunt deconcertante la prima vedere. Și totuși, cât adevăr al sentimentelor reușesc să conțină cuvintele tânărului Marin Preda, cât de mult tulbură prin profunzimea și delicatetea pe care le dezvăluie acestea în lipsa artificiilor estetice! ("Dacă ai ști cât de mult te iubesc nu ai mai dori decât foarte rar să-mi exprim dragostea prin scrisori. Scrisorile mele totdeauna mă dezamăgesc și am impresia acută că și pe tine și asta mă face să mă abțin.")

Ceea ce este important e mai ales faptul că stilul inimitabil al scriitorului, de un umor irezistibil, cum spune unul dintre personajele sale, se vede și în misivele îndrăgostitului.

Obsesia creației și a exprimării verosimile a bucuriei de a iubi trec prin aceeași exigență a artistului, nemulțumirea față de proza, ca și față de "frumusețea" epistolelor sale de dragoste se etalează pe multe pagini, dar noi că aproape toate cărțile sunt ale unui mare prozator, iar din aceasta de acum înțelegem că scrisorile sunt ale unui mare îndrăgostit.

Georgeta Drăghici

HUMANITAS
Cartea care dăinuie

Comandați aceste cărți și alte aparții Humanitas -- cu 10% reducere / titlu și taxe poștale gratuite -- serviciul CARTE HUMANITAS PRIN POȘTĂ. Ed. Humanitas, Piața Presei Libere 1, 79734 București; tel. 01/223 15 01; e-mail: cpp@agora.humanitas.ro

95 000 lei

A FOST ODATA, IN ALTE VREMURI
Jessica Douglas-Home

79 000 lei

În seria **Istorie**
JESSICA DOUGLAS-HOME
A fost odată, în alte vremuri

În seria **Humanitas Practic**
ROS & JEREMY HOLMES
Ecologia stărilor sufletești
Ghidul bunei dispoziții

ABEA când auzi zgomotul ușii trântite, îi reveni forfota care nu încetase bine în dormitorul de alături, auzi iar vocea ascuțită a femeii care o tot iscodise prin ușa băii și dintr-odată chipul din oglinda în fața careia se râdeau bărbații se scufundă în întunericul din care îi aparuse. Nedumerirea îi apropie buza superioară de vârful bont al nasului și înclinarea întrebătoare a capului rotund, cu părul scurt, desena încă o cută adâncă, oblică, în masa de carne roză, de o surprinzătoare tinerete, a gâtului îngroșat până la dispariție.

O strigaseră. Lina, Lina-a-a... De câte ori? Nu răspuseseră. Capul uimit se piti mai adânc încă sub povara ce încheia spatele rotund, gheb moale aruncat mai sus decât se vede de obicei, la înălțimea cefii. De când se îndepărtase de oglindă ochii îi clipeau mereu sub pleoapele căzute schițând parcă o ultimă apărare, mecanică, inutilă ca zbaterea aripioarelor unui bondar întors pe spate. Oglinda vedea acum mai mult. Cămașa prea îngustă prin care se ghiceau formele corpului dezvoltat după cu totul alte proporții, și alături de albeața stridentă a cămașii, epiderma mata întotdeauna ascunsă a umerilor și a pieptului. Ușa băii era încuiată. Oricum asta nu avea nici o importanță. Plecaseră. Noutatea situației o covârșea, dar nu se lăsa antrenată și, printr-un proces pe care nu-l înțelegea, plecarea lor o făcu să se simtă parcă și mai despuiată, zadarnic izolată de geamul opac al ușii, de cheia răsucită în broască.

Casa pustie din dosul ușii ascundea ceva nou, ceva dușmănos care se strecurase în locul lor în camerele goale și fața de care protecția unui geam opac nu însemna nimic. Clipă tulbure străbătuse carnea adormită; o răcoare nemaiîntâlnită poate (cum nu se uita niciodată îndărăt, nu știa) înfiora epiderma atentă deodată, trecând peste întinderi tot mai mari, mai ascunse, trecând și retragându-se iar, revenind mereu. Paralizată, asistă aproape fără să respire la manevrele impredictibile prin care frigul (acesta fusese primul gând) trezea încet, porțiuni cu porțiuni, corpul imobil în lumina lăptoasă reflectată de faianța de pe ziduri.

Li-i-i-na, Li-i-i-na... Parcă nu mai erau aceleași voci. Barbia moale se dezlipi din masa informă a pieptului, imediat însă surâsul retezat îi încremeni buzele întredeschise ce descopereau dinții mărunți și egali, grăbiți parcă să se ascundă în fundul gurii. Simți, fără să știe despre ce era vorba, calitatea opusă, de neîmpăcat, a celor două îndemnuri care o sfășiau deodată și un gust penibil, ca de nuci necojite, dulci și amare, dulci, dulci, și dintr-o dată amare.

Li-i-i-na. Se caută iar în oglindă. Cu fiecare apel confuz creștea, părea mai amenințătoare. Mai mult îngânându-l, se chemă și ea încet. De ce? În baia plină de țevi zgomotoase, cuvântul timid rostit se rupse înecându-se în gâlgăitul instalațiilor defecte. Și bineînțeles nu se petrecu nimic. Tăcu. Imediat chemările celelalte reîncepură. Erau acum și mai lungi. Li-i-i-i-na - Li-i-i-i-na... O suflare care accentua de fiecare dată prezența frigului neobișnuit ce se strecura din casa pustie, dezvăluind intimitatea niciodată bănuțată a masei amorfe ce crescuse an cu an, cotropind-o ca o vegetație sălbatecă, o grădină părăsită, schimbând-o până la nerecunoaștere. Și pe lângă această prezență, nedorită, impusă, fiecare apel mai era întrebarea careia îi răspundea, din adâncul ei, un sunet viu și ascuțit - o poftă nelămurită și frica voluptuoasă care agitau o alta ființă, dispărută sub povara cârnii

străine. O bucurie pe care o simțea inextricabil legată de panica deodată cu care creștea până la dispariție. Mai departe nu reuși să ajungă. Ce așteptare era în pofta aceasta nemaiîntâlnită? Cum se rătăcise, cum fusese deposedată ființa care răspundea la numele ei? Când se petrecuse acest accident atât de îndepărtat încât aproape se îndoia că fusese și altfel? Se uita atent în oglindă. Nu-i putea fi de nici un folos. Capul i se părea atât de străin încât până și semnele la care se gândise cel mai mult, dunga ce despica barbia moale în două, umflătura cât o cireașă dintre sprâncene, nu facuseră decât să mărească rezerva ei. Nu recunoscuse decât placiditatea obrazilor atârând grei, oboseala...

Vuietul vioi, neted, ca strigătul unui clopotel, zvonul care înlocuise complet tăcerea în care gândea de obicei era cu totul inexplicabil. Își acoperi pieptul cu mâinile pe care lucrul le făcuse aspre, singurul loc unde pielea ei nu era mătăsoasă și puțin umedă și printr-un efect curios de parcă tot frigul, toată jena se îndreptaseră de aceea către părțile rămase descoperite, simți spatele înghețându-i deodată. Nu mai era decât o senzație foarte precisă de frig și gândul neplăcut al casei pustii ce o pândea după-ușa băii. Își căută rochia; o găsi mototolită pe jos, așa cum o aruncase după ce și-o scosese, și fără să ezite trecu pe lângă ea și luă din cuier haina de casă din mătase albastră a cumnatei sale. O clipă îi fusese frică că o va rupe îmbrăcându-o dar nu renunță și un surâs victorios îi răspunde din oglindă, printre paharele în care se aflau obiectele de toaletă ale familiei.

ZIUA cea mare începuse ca toate celelalte numai ceva mai devreme. Pregătise masa pentru micul dejun încă înainte să se lumineze. Așezând tacâmul lui Toni avusese un moment de ezitare. Se întrebese dacă băiatul o să vrea să mănânce. Poate s-ar fi oprit mai mult încă la gândul lui, sufrageria era încă rece, nu putea sta locului și din dormitoare se auzeau tot felul de zgomote care indicau că lumea se grăbea. Încercase să ridice storul stricat, întunecimea o supăra. Nu reușise și aprinse lumina. Lumina palidă a lămpii trezite parcă pe jumătate n-o liniștise. Dimpotrivă. Mobilele căpătau culori neprevăzute, care le schimbau până la a le face cu totul altele. Reflexele violete ale bufetului de pe care lumina becurilor aluneca parcă, lupțând numai din loc în loc cu asalturile dimineții ce se strecura pe lângă marginea storului, dădeau mobilei familiare ceva nesigur, îngrijorător, ce se transmitea lucrurilor din jur, serviciului de ceai care aștepta pe placa de marmoră, teancurilor de servete ce formau în obscuritate un fel de monument de o densitate și o formă de nedefinit. Între toate lucrurile acestea care o cunoșteau atât de bine (aproape niciodată nu i se întâmpla ca vreun accident, un pahar spart sau măcar un scaun răsturnat să îi ceară o subită atenție în lucru) se agitase de data aceasta nesigură, revenind de câte trei ori și mereu mai obosită spre masă, fără să observe ce mai lipsește, strecurându-și cu dificultate corpul printre unghiurile mobilelor.

Între timp zgomotele de alături desfurau fără nimic nou spectacolul tuturor dimineților. Auzise fâșâitul sertarelor urmând pașilor leneși ai Leontinei, murmurul din baie pe care primul o ocupa arhitectul, în timp ce în dormitorul băiatului abea căzuseră pe parchet papucii aruncați la întâmplare. Nici zgomotul acesta, care o făcea să suradă uneori, n-o ajutase să învingă urâtul

inexplicabil al odăii, opresiunea pe care i-o provocau carourile luminate ale ușilor dormitoarelor. Da, desigur știa ce se petrecea alături. Totuși, activitatea aceasta care anticipa asupra orarului obișnuit, gesturile pe care le știa, le vedea aproape, scaldate însă în lumina tulbure a becurilor întârziate în zi, deveniseră neliniștitoare, nu-i aparțineau, li se adăuga ceva care o excludea. Nu putuse încă să-și fixeze prea mult gândul asupra lor și imediat agitația ei se reîntoarse asupra neliniștii înseși. Era cu siguranță ceva nou, încă necunoscut în casă. N-o admise decât o clipă. Dacă s-ar fi stins luminile din dormitor n-ar fi fost iar ca în fiecare zi? Ezitare. Nu. N-avea nici un rost să se gândească la asta. În sufrageria în care toate pluteau nesigure în lumina neutră, singure geamurile luminate dinăuntru ale ușilor dormitoarelor aveau ceva ferm și durabil care indica, mai puțin decât orice, vreo schimbare venind dintr-acolo.

Nu se gândise deloc cum va fi și deodată observă că nunta începea altfel, cu totul altfel. Ocolise poate masa de douăzeci de ori, și totuși dormitoarele nu păreau deloc grăbite să se deschidă. E nunta - și-o repeta mereu, dar fără efect. Nu reușea să-și închipuie zăbovind mai mult decât de obicei în fața oglinzilor și fiecare clipă de întârziere depărta tot mai mult ceea ce ea aștepta să se petreacă de ceea ce se pregătea după ușile luminate.

De mult, când îl mai ducea pe Toni dimineața la școala primară, își închipuia uneori că trecătorii îl cred frațele ei. Nu mai știa cum, dar gândul acesta o bucura pe atunci. Apoi, pe nesimțite, gândul acesta se ștersese, se risipise ca atâtea alte lucruri fără importanță. Tot mai rar reținea figura unui trecător, tot mai rar și cu un fel de neplăcere - se simțea atunci deodată afară, în stradă - grăbea pașii.

De când nu-i mai era frate, Toni nu-și gasise alt atribut, și odată cu imposibilitatea seducătoarei confuzii, devenise ceva tot atât de definitiv și inutil de comentat ca și Leontina, fratele ei, bufetul pe care îl știa dintotdeauna. În mijlocul tuturor acestor instabile realități până și creșterea băiatului nu însemnase mai mult decât imperceptibila elaborare a unei stalactite în clipa fără sfârșit a unei peșteri. Poate chiar mai mult decât ceilalți, Toni era una cu ordinea fără mister a casei - nu cerea nici un efort.

În rarele momente când putea fi găsită la fereastra din colțul casei, cu capul îngropat în pernele moi ale brațelor, privind undeva deasupra tuturor acoperișurilor, nu Toni era cauza acestei trecătoare dezertări. Și tocmai el! întârzierea lui era cea mai suspectă. Și poate fiindcă gândul ei se întorsese atât de rar spre el, se lega acum atât de greu, o supăra mai mult încă.

Nunta lui Toni!... Încercase zadarnic să dea o greutate mai mare gândului care nu reușea s-o liniștească. Dormise prost și era obosit. Nu, nu de asta întârzia. Încercase să asculte ce se petrecea în odaia lui, dar fără să se apropie prea mult de ușa care putea să se deschidă brusc. Apoi reîncepuse, cu pași încă mai sovăielnici, să se târască prin odaie. Nimic nu se mai schimba. Cele șase geamuri luminate ale fiecărei uși erau de un galben opac, mereu mai insuportabil. Tapetul rămăsese în aceeași obscuritate ambiguă, lupta dintre portocaliul evanescent al becurilor și slabele fascicule ale dimineții ce se strecura totuși în odaie se dădea încă în jurul aceleiași frontiere; în același loc trecea mereu din lumina albastră în care se vedeau ca într-un acvariu milioanele de firicele de praf, în regiunea dominată de lampa ale cărei brațe de bronz

pluteau într-un verde ireal.

Toni, Toni!... Nu reușea să pescuiască nici un sunet, nici un indiciu trecând în fața camerei sale, când un fel de mârșă răuvoitoare nu-i permitea să zăbovească nici o secundă și o mâna mai departe.

Misterul din camera părinților nu era nici un mister. Ceea ce la început convinsese era, totuși, foarte posibil. Îi părea de parcă și gesturile lor erau mai puțin împiedicate de gândul continuu al zăbovirii deosebite care începea. De ce nu reușea să creadă același lucru despre Toni? Întreba nu opri decât o clipă valul de neliniște mai mult încă, pe măsura ce odaia părinților se golea de mister, odaia băiatului devenea tot mai ascunsă, mai vie. Dincolo, Toni era altul. Poate și numele lui suna altfel, altfel cum? Un fel de ceață îl destrăma pe ea, întâi conturul, numele, și nu era de înțeles. Încerca să-și închipuie făcând gestul cel mai banal, așezându-se la birou, căutând o carte în raft, rezemat de marginea ferestrei înguste, cu brațele în crucă, aici se întâmpla ceva curios, văzuse o clipă un fluture enorm, la care putu să privească lung până ce se mistui în zid deasupra lui Toni. Când coborâse ochii cele două geamuri palide, arzând mocnit, o surprinse parcă.

FRICA să-i vada, mai precis, frica să-i vadă imediat, în lumina vântului zăbovirii a sufrageriei, abea veniți în dormitoare care pentru prima oară îi păreau domenii inaccesibile ei, o cuprinsă imperioasă ca gândul unui lucru urgent care îți aduci aminte în ultima clipă. Se târâse la timp. Abea începuse să se îmbrace în camera ei și auzi ușile dormitoarelor trântindu-se. Un fior, ca și atunci când mionul fusese cât pe ce să o calce, trecu la o palmă de ea, o paraliză. Se îmbrăcă încet, prea încet. Odaia ei era aceeași, mai pe sub marginea ușii dinspre sufrageria se mai strecura, ca o spumă, lumina portocalie de alături. Curând nici pata aceea neobișnuită nu mai avusese nici o importanță. Contactul obiectelor familiare - chia neagră de sărbători, pantofii cei buni dar cu tocuri joase - lichidase ultimele mele ale impresiei de nespuse singurătate în sufrageria pustie. Cu un fel de prietenie cântărise fiecare fleac, până la cele mai personale, cordonul de lac, bascul care vinșese până la urmă o repulsie de mârșă uitată. Zăbovise încă încercând să-și drepte, fără să treacă prin fața oglinzii în baie, cutele pe care le făcea la spate rochia îngustă. Efortul pe care îl cheltuia căutând cu degetele mâinii răsucite înapoi, onduștile supărătoare consumă și restul de energie pe care agitația de dinainte îl eliberase în ea. Când în sfârșit se îndreptase spre ușa era în aceeași dispoziție placidă de fiecare zi.

TONI reușise să ridice storul și să vadă lumina dimineții cenușii și afara trona cu indiferența și simpatia miliaritate în odaie. Aceiași. Stăteau scaunele obișnuite, numai ceva mai țepușe. Leontina arăta rău. Talcul de pe obrazul Toni o făcuse să suradă. Se auzea puternic-tacul pendulei la care arhitectul își ridicase capul ca mereu ochii. Nu mânca niciodată dintr-un tacâm în același timp cu ei, se așezase pe scaunul din fața băiatului. Pareau curând trști. Ceva din tristețea lor o ajutase, destul totuși pentru că prietenia mereu simțită a rochiei, supărătoare dată, să-i întoarcă gândul asupra ei. Când expirând mai adânc, opresiunea aceasta mistuia iar, impresia de eliberare era în

L I - I - I - I - I N A !

(Urmare din pag. 13)

ÎNTĂI se simțise, cu fiecare apel inutil, coborând tot mai adânc în necunoscutul din care știa că numai o imposibilă tăcere o mai putea salva. Golul răspunsese de fiecare dată mai puternic și deodată tocmai ușurința cu care toate se dezlepeau de ea, se pulverizau ca rugina de pe fundul vaselor când le lovea de masa din bucătărie, o ajutase să iasă la suprafață, ca în vis când un lucru complicat pe care abea trebuia să-l facă, subit se dovedea inutil sau chiar de mult făcut; ușurarea era mai mult decât atât, un mare elan ce o arunca până deasupra liniștii. Nuntă, nunta... O excitație plăcută o făcea să continue jocul cu cuvintele inofensive, lipsite de sens și totuși înviorătoare ca puținele cuvinte, disparate, din anumite cântece, probabil licențioase, prinse prin fereastră din bucătăriile celorlalte. Pleoapele acoperiră iar convenabil ochii bulbucăți. Băiatul meu, Toni... Capul din baie disparuse. În unghiul mort al ferestrei avu impresia că vede căzând încet, către sol, petece de hârtie.

Și sufrageria era cu mult mai mică decât crezuse. Poate era și efectul dezordinii. Afară de tacâmul Leontinei, toate celelalte rătăceau aiurea pe masă. Se apuca de treabă. Împinse cu atâta poftă scaunul de masă încât fu proiectat de șoc la picioarele ei. Îl ridică cu un fel de simpatie și atât de viu încât era să-l trântască din nou. Mai mult decât expresia care le întovărășea, gesturile erau cu totul altele decât cele obișnuite, fără vlagă, economic cheltuite în orele dedicate zilnic aceleiași activități. Se apuca cu mâinile de masă ca să poată, cu un picior întins sub ea, să îndrepte covorul de dedesubt și în timp ce vârful pantofului răcăia nevăzut, un surâs de triumf îi acoperi oboarății înroșiți. Capotul prea îngust geamea îngrijorător, nu asta însă ar fi putut să o împiedice. Curățatul geamurilor solicita mai mult încă mătasea întinsă peste masură la subțiori, când mâna ce purta cârpa lupta să ajungă în colțurile cele mai perfide. Curând o pată ce se lătea mereu întuneca albastrul capotului în jurul cefii și până pe movilele umerilor. În casa goală, până atunci atât de tăcută, zgomotele pe care le isca fără efort aduceau un fel de prezență amicală, dispensatoare de liniște, da, era o întoarcere în liniște și totdeodată o continuă întărire. Mai cu seamă tipătul imprezibil, parcă independent de frecușul geamurilor, geamătul ce părea mai curând al unei ființe vii, îi producea bucurie. Un surâs paralizat de încordare, ca al copiilor care descoperă deodată jocul cu o gănganie, voluptuos poate mai mult încă prin prezența unui firicel de inevitabilă teamă, îi lumina obrazul. Gesturile rapide erau întrerupte de pauze în care parcă încerca să deslușească vocile unei lumi mai adânci, în sfârșit descoperite. Când, la capătul puterilor, se lăsă să cadă în jilțul din fața dormitorului, mai ținea în mână scrumiera de bronz pe care abea o deșertase. Cu fiecare răsufare, aerul îi lipsea mai mult, porțiuni tot mai mari din odaie deveneau incerte, nebulos.

Un timp totul rămase nemișcat. Din toate părțile o înconjurau ca niște perdele grele de catifea imposibil de înlăturat. Mereu mai aproape de ea. Fără nici un rost deschise ochii mari și-și

trece, fără să miște capul, privirea prin odaie. Regăsi fără nici o surpriză toate obiectele cunoscute, cu un plus de precizie, dezolantă față de imaginea mai suplă, mai vie, care le așteptase în ea. Până și umbrele se solidificaseră parcă. Pendula arunca pe tapetul înflorat o pată tot atât de fermă, de geometrică, de aceeași durabilitate indiferentă ca aceea a detaliilor celor mai simple, a desenului parchetului, a succesiunii cifrelor de pe cadranul familiar. Apăsarea pe care o simțise și în dormitor continua să crească. Tăcerea? Și altceva. Dificultatea gândului și un fel de frică fără contur precis o faceau să ezite. Fără să poată însă trece la altceva. Tăcerea? De ce nu?... Capotul se lipise de umerii umezi, se simțea legată de el, ținută pe loc și adumecând deodată nici ea nu știa ce. Petecul cenușiu de cer al ferestrei? Când ochii i se opriră asupra geamurilor opace ale ușii dormitorului se simți deodată la capătul unui drum în care fiecare pas o sleise mai mult, o sleise de ce anume? Nu mai putea decât să surprindă o clipă întrebările acestea care imediat lăsau locul unei noi renunțări.

Dreptunghiurile egale, cenușii-verzui, substanța netedă, impenetrabilă, prelungindu-se desigur dincolo de ramele subțiri de lemn, mai departe, pe sub tapetul înșelător, ascunsă în miezul zidurilor... peste tot bariera aceasta nevăzută, altfel indiferentă, altfel ostilă. Începu să cuprindă și îi reveni vuietul scoicii de pe toaleta Leontinei. Mâna în care ținea scrumiera zvâcni scurt.

Trosnetul celor două geamuri căzute din cauza izbiturii o învioră ca un curent de aer proaspăt. Câteva minute mai ramase în jilț, pescuind de la adâncimi tot mai mari, ca într-o mină cu galerii la diferite nivele, ecourile mereu mai slabe ale tipătului strident al geamurilor. Apoi, cu expresia încă extenuată, dar și începutul de surâs al lucrului dus până la capăt, se duse spre ușa care mai tremura abea perceptibil. Se uită lung prin unul din carourile căzute. Camera i se părea nespuse de mică, străină și umilă. Locul în care se așezase pe pat nu se mai cunoștea. Simțea o nemaicunoscută blândețe ramificându-se în tot corpul ei, un fel de destrămare acceptată natural, ca somnul.

Se mai aplecă totuși, ținându-se cu mâna de clanță, răscolii prin grămada de cioburi și ridică unul. Când se întoarse cu fața spre odaie, lucrurile își regăsiră iar absența familiară. Deschizând ușa dormitorului ei ezită o clipă, dar nu mai era decât una din opririle fără semnificație care aparțineau ritmului ei obișnuit. Se îndreptă spre divan și se întinse domol, fără să-și scoată pantofii, pe scoarța a cărei asprime se mistui pe dată. Mâna dreaptă continua să strângă ciobul de pieptul tot mai liniștit.

NU AUZISE bine a treia lovitură de ciocan și casa se și umpluse de oaspeți. Barbați cu fețele incandescente - nu li se mai cunoșteau trasaturile - coborau și urcau în goană scara întunecoasă, agitând torțele al căror sfârâit acoperea, împreună cu bocănitul ce nu se mai isprăvea, apelurile confuze de dincolo. Din loc în loc circulația era întreruptă. Câte o treaptă se dilata deodată nemăsurat, până când depășea înălțimea omului care

rămânea astfel prizonier, apoi materialul subțiat al treptei se sfâșia ca o mătase prea întinsă. Cu un gest de groază, omul se arunca în golul în care nu se putea desluși nimic. Instantaneu, scara se închegea din nou și alții coborau și urcau grăbiți peste abisul dispărut. Oare știau ce se întâmplase?

Pe fereastră se vedeau, la mare adâncime, în stradă, hamalii ce se chinuiau să fixeze de cârligul unei macarale, care trebuia să-l tragă deasupra casei, un vas imens, negru, al cărui fund licărea uneori îngrijorător. Distanța nu permitea să ghicești ce conținea. Se aplecă mereu mai mult în afară, de câteva ori fusese trasă în casă când picioarele nici nu-i mai atingeau podeaua. Nu reușea totuși să afle. De câte ori oamenii, care nu se vedeau mai mari decât niște viermi, atingeau vasul, un geamăt profund umplea aerul, încheindu-se cu un fel de bolborosit neputincios. Agita într-una, dar inutil, funia macaralei; bocănitul devenea tot mai insistent. Pe scară tineri cu picioarele neînchipuit de subțiri, mulați în ciorapi lungi cenușii, săreau peste golul treptelor ce se desfaceau zadarnic. Râsul lor găngăia neîntrerupt acoperind gemetele scării învinse. Căuta ceva care ar putea folosi celor de jos. Își trecea mâna, grăbit, prin întunericul rafturilor dulapului care o înconjură din toate părțile. Cuțitele mereu mai mari pe care le scotea într-una la lumină nu puteau folosi. Alergă la fereastră să le-o spună celor de jos, dar în stradă nu mai era nimeni, nu se mai vedeau decât cârligele macaralei a cărei funie tăiată fășăia umil, pendulând prin aer. Ce se mai putea face? Râsul se auzea și mai puternic. Recunoscu vocile și se întrebă dacă mai putea sta locului. Când desluși râsul Leontinei deschise o clipă ochii.

Nu se mai auzea nimic. Curios... Apoi din nou răcâitul din fața ușii de la intrare. Redeschise ochii, paralizată în poziția în care se afla, aproape rostogolită de pe divan cu capul atârând în gol și întins în direcția din care venea zgomotul. Țăcănitul familiar al broștei o rupse din inerție. O pată de sânge se întinse pe reverul de care își lipise mâna ce ținea ciobul. Își privi mâna rănită și mai lung capotul pătat. Prin ochii încă aproape lipiți de somn trece ca o scânteie vioaie. Închise unul și cu celălalt studie atent pata ce acoperea desenele complicate ale mătăsii. Nu înțelegea. Poate nici n-avea vreo legătură cu restul. Când îi auzi foindu-se în vestiar își întoarse iar ochii spre ușă. Câți erau? Cum învățaseră toți să sară treptele? Desigur, nimic nu-i mai oprea acum. Se apropie de ușă și recunoscu glasul lui Toni. Cineva răsă ca de o observație spirituală. Ce putea să fi spus? Încuie ușa, învârtind cheia încet să nu se audă. Surâdea. Nu, n-o prinseseră încă. În vârful picioarelor, se îndreptă către ușa băii. Alături se indesa mereu mai mulți. Se așteptase de fapt să bocănească și mai tare. Știa totuși că ultimii veniți abea de se mai strecurau. De câte ori un sunet metalic sfâșia vuietul opac, mâna ranită strângea înca mai tare ciobul, al cărui frig îi ajungea până la inimă. Din nou se auzi vocea lui Toni. NU. Un animal diform își trecea spinarea peste tabla ușii, blana aspră freca lung lemnul fragil.

Fără să-și ia ochii de pe ușa care putea ceda deodată, împinse zăvorul din

spatele ei și făcu doi pași nesiguri înapoi. Ahea când întoarse a doua oară cheia observă reflexele curioase ale bronzului clantei. Se întoarse încet. Ar fi vrut să ghicească înainte să vadă. Ce anume? Cum să-și amintească ceva cu tot zgomotul asta? Era numai becul aprins de deasupra oglinzii. Se apropie de oglindă cu capul întins înainte și inclinat într-o parte.

Oglinda nu-i arătă decât ochiul mărit peste măsură, viermele leneș al sprâncenei ridicate și, pe bărbia care atinse probabil vârful reverului, o pată brună de sânge. Întoarse capul și celălalt ochi ocupă oglinda, acoperit pe jumătate de părul căzut peste frunte. Oglinda prea mică nu-i permitea să-și găsească echilibrul; ca de pe o muchie de cuțit, capul cădea mereu într-o parte sau în cealaltă.

Zgomotul încetase un timp. Apoi reîncepu. Oare funia mai atârna în fața ferestrei? Mereu mai mulți urcau scara. Nu mai puteau fi numărați. Străvezii, cenușii, de culoarea zidului. Și totuși avea să scape. Oglinda n-avea putere s-o mai ție.

Cu podul palmei făcu să sară brusce cercevelele ferestrei joase și se așeză pe lavița pe care alegea orezul stricat de cel bun. Corpul enorm acoperea toată fereastră, atingând amândouă marginile, ce se ascuseseră în carnea moale până aproape de pragul de sus ce îi apăsa pe creștet. Odaia se întunecase. Numai în jurul oglinzii, pe care abea o vedea pieziș, un oval de lumină palidă și fascicolele subțiri de zi ce răzbăteau pe lângă ea mai deslușeau ceva. Dincolo de picioarele pe care și le putea vedea spânzurând în aer, nimic nu mai era clar. Camera se dilata peste măsură. În obscuritatea tot mai densă care se întindea până la perete, nu mai reușea să aprecieze numărul de pași ce o desparte de ușă.

De altfel n-avea nici o însemnată. Zgomotele la fel de puternice se îndreptau în altă direcție, deviate parcă de întunericul prieten. Goana de alături nu mai înceta. Nimeni nu știa însă de ușa ascunsă. N-ar fi fost totuși mai bine să plece? Închisese ochii și un timp totul se opri.

Când se auzi strigată, întâi fu drumul cald al lacrimilor pe obraji și imediat, ca un răspuns, răcoarea de afară, întinsă peste umerii ei, strecurându-se în casă și în jurul ei, două brațe subțiri într-o îmbrățișare fluidă.

Lhiina, Lhiii-na... Se auzeau și niște bătăi în ușa dormitorului, dar asta n-avea nici o legătură cu apelurile ce se repetau tot mai des. Luau naștere din vacarmul de alături, dar... Lhiii-na... De fiecare dată se simțea mai ușoară. Pragul de sus nu-i mai atingeau creștetul. Presiunea marginilor ferestrei asupra umerilor ei scădea mereu. De parcă aerul de afară, lumina proaspătă pe care nici nu o vedea, topeau pe nesimțite pernele de pe spatele, de pe umerii ei. Era mereu mai mică. Lhiina-a... Putea să se legene domol, marginile ferestrei n-o mai atingeau deloc și răcoarea își continua lucrul. Știa că de acum nu se va mai opri. Lacrimile calde și în ușa loviturile cadentate. Lina văzu o pară mare, galbenă, legănându-se tot mai puternic la marginea unei ramuri subțiri.

1950-1951, Paris

“Segui il tuo corso...”

ÎL CUNOSC pe Ștefan Cazimir de când s-a născut și l-am însoțit în tot cursul existenței: copilărie, adolescență, tinerețe, maturitate. La 69 de ani, unii ar înclina să vorbească de senectute. Nu i se potrivește lui Ștefan Cazimir, instalat într-o vîrstă a zburdălniciei perpetue, aptă prin manifestările ei să contrarieze, să pună pe gînduri, să seducă sau să indispuină. Am încercat mai demult, ca prieten și sfetnic de taină, să-i temperez unele excese. Reușitele au fost palide și recidivele severe. Am sfîrșit prin a mă resemna, mai ales după '89, cînd omul s-a lansat pe scena politică și a luat-o razna de-a binelea. Ca președinte al Partidului Liber-Schimbist și reprezentant al său în Parlamentul României (1990-1992), dispozițiile ludice ale lui Ștefan Cazimir au căpătat un cîmp larg de expansiune. Pentru a-și motiva decizia de a nu adera la nici un grup parlamentar, deputatul a cîntat la tribuna Camerei prima strofă a romanței *Smaranda*, înregistrînd astfel o premieră parlamentară mondială. Altă dată, spre a-l îndemna la franchete pe un ministru, a fredonat șlagarul Corinei Chișiac: “O clipă de sinceritate/ Ar fi un gest sublim/ Dacă am putea să recunoaștem/ Că încă ne iubim.” Ca să prevină o reacție ostilă a guvernului la observațiile sale critice, i-a oferit în dar premierului, într-o ședință comună a celor două Camere, un exemplar al jocului “Nu te supăra, frate!”. L-a acuzat pe ministrul de Interne de lipsă de virilitate, comparîndu-l cu o fetișcană pudică și sfioasă, desprinsă parcă dintr-o baladă a lui Coșbuc: “Te zbați, dar tu ești slabă/ Și puntea toată sloi:/ Cadeam, ferește Doamne,/ Sub gheață amîndoi!” Cu prilejul unei vizite oficiale la Bruxelles, în mai 1992, i-a conferit celebrului Manneken Pis diploma de membru de onoare al Partidului Liber-Schimbist. Același titlu fusese acordat, în plenul Adunării Constituante, tuturor parlamentarilor care își schimbaseră apartenența politică; nimeni dintre beneficiari n-a

recuzat această cinstire, căreia risetele și aplauzele asistenței i-au dăruit o atestare publică. Spre sfîrșitul primei legislaturi, prin aflulul continuu de noi membri, grupul parlamentar liber-schimbist și pluripartit a devenit cel mai numeros în sinul Camerei Deputaților. Reales în 1992 și în 2000 pe listele altui partid politic, stilul deputatului a rămas egal cu sine; “venerabilul” continuă să cultive anecdota, să-și surprindă ascultătorii prin viraje imprevizibile, să lanseze epigrame și să-l invoce pe Caragiale. În calitate de membru al Comisiei juridice, a compus imnul oficial al acesteia, care se intonează la sfîrșitul ședințelor, spre a-i pedepsi astfel pe cei plecați mai devreme.

Trebuie remarcat că, spre deosebire de alte discursuri politice, mesajul liber-schimbist a fost receptat în special din unghiul genezei lui literare, altfel spus, al “gratuității”. Biografia Partidului Liber-Schimbist se consumă la granița dintre existențial și estetic, tînzînd să o estompeze pînă la disoluție. Născută sub zodia postmodernismului, ideea de a “reinvia” un partid din secolul al XIX-lea, care nu existase decît în ficțiune, ilustra concomitent anacronismul și parodia, aluzia și paradoxul, ironia și spiritul ludic. Unii comentatori au mirosit ceva cîmva, dar slabiciunea dioptriilor critice le-a interzis percepția unitară. Un eseist notoriu prin lipsa lui de umor, ca și prin magnifica părere despre sine, n-a ezitat să afirme că “scopul principal” al insolitei formațiuni politice ar fi fost “să aprobe din nou Puterea, în perspectiva umplerii în continuare a buzunarelor”. Rămîne meritul lui Mircea Nedelciu de a fi înțeles cel dintîi adevărata semnificație a Partidului Liber-Schimbist și de a-i fi dăruit acolada lui fraternă: “Cei care doar ați ris cînd ați auzit de înființarea acestui partid vă veți mai aminti de el în fața urnelor și mult timp după aceea.” (*Curat și/ sau murdar de la origini pînă în prezent*, în *Contrapunct*, nr. 11, 16. III. 1990).

Înclinația ludică a lui Ștefan Cazimir reprezintă, cred, o revanșă *sui-generis*. Copilăria lui, fără a fi fost tristă, a fost timidă și solitară. I s-ar fi potrivit bine autoportretul lui Jean-Paul Sartre: “un băiet prîzîrit, rușinos și fricos și de umbra mea”. A suferit, în anii de școală, de complexul obișnuit al premianților: teama de a nu se situa sub nivelul așteptărilor, de a nu fi clasat, grozăvie, pe locul 2! Riscul de a se transforma într-un ins ursuz și antipatic a fost totuși evitat. De pe la jumătatea cursului liceal și, mai ales, în anii de facultate, sub masca tînarului studios și ponderat s-a dezvoltat progresiv un tip plin de năstrucnicie, participant entuziast la toate șotiile colective, pe care adesea le și iniția. S-a lăsat prins, ca ațîția alții, într-un șuvoi de aventuri efemere, care i-ar fi permis, dacă nu se oprea la timp, să rivalizeze cantitativ cu Ion Barbu. A nutrit în schimb o singură afecțiune profundă, pentru aceea care urma să-i devină soție, întîia cititoare a textelor destinate tiparului și unicul consilier literar avizat. Cărțile lui s-au bucurat de aprecieri binevoitoare: “Inteligența, erudita, sclipitoarea carte a lui Ștefan Cazimir (*Pygmalion*, Ed. Cartea Românească, 1982) se citește lesnicios, cu multă plăcere (aș rosti mai degrabă: seducție) și cu un interes analog celui de care se învrednicesc romanele polițiste bune (mă poartă în special gîndul către ale Dorothy Sayers, o erudită și ea)” (N. Steinhart, *Manole ori Pygmalion?*, în *Steaua*, 1983, nr. 6); “Eseul lui [*Alfabetul de tranziție*, 1986] este savuros, inteligent, inventiv și, mai presus de toate, plin de haz” (Nicolae Manolescu, *Portul și limba*, în *România literară*, 1987, nr. 3); “Plăcerea sa este să restabilească «adevărul», să restaureze și să recupereze, să ajungă la ce fusese inițial, conducîndu-se în investigații după urme care altora nu le spun nimic, dar lui îi spun totul, ca unui Sherlock Holmes al criticii literare române (Gabriel Dimisianu, *Detectivismul critic*, în *România literară*, 1998, nr. 36). Fără a-l contrazice pe

Gabriel Dimisianu, autorul a mărturisit cîndva că “plăcerea sa” cea mai vie se naște în sala de curs, unde comunicarea cu auditoriul tînar, alcătuit majoritar din fete, îl face să uite de orice altceva, inclusiv de eventualele neplăceri sau contrarietăți.

Ce să-i dorim lui Ștefan Cazimir la împlinirea a 69 de ani - cifra a perfecțiunii și rotunjimii absolute (o poți întoarce în toate felurile, că tot 69 rămîne)? Liber-schimbistii sînt, prin definiție, consecvenți, pentru că își poartă inconstanța la vedere. Vorba lui Arthur Schopenhauer: “Statomică e numai schimbarea.” Ceea ce susține, în versuri, și strofa a II-a a Imnului P.L.S.: “Își schimbă lupul la soroace pîrul,/ Iar omul schimbă slujbe sau idei./ Schimbarea oțelește caracterul/ La tineri, la bărbați și la femei.” În loc de orice altă urare, îi adresăm deci îndemnul dantesc:

“Segui il tuo corso e lascia dir la gente”.

Anonymus Notorius

N. red. Cititorii au înțeles, fără îndoială, că Ștefan Cazimir, cu umorul său binecunoscut, se autosarbătorește cu prilejul zilei de naștere. Ne asociem lui Anonymus Notorius, urîndu-i colaboratorului nostru la mulți ani!

DANS

O gală de balet de mare succes

SCENA Teatrului Odeon din București a găzduit de-a lungul anilor '90 o serie de spectacole de dans realizate de Raluca Ianegic, în cadrul *Centrului de Expresie Artistică*, care a funcționat în acest teatru, cât și altele concepute de Sergiu Anghel. La acestea s-au adăugat spectacolele încadrate formulei de teatru-dans, în coregrafia și regia lui Răzvan Mazilu.

De doi ani însă, această scenă a devenit un loc obișnuit de întîlnire al iubitorilor dansului. Aici s-au desfășurat, în luna iunie a anului trecut, *Zilele dansului contemporan românesc*, iar în luna mai a acestui an *Festivalul Internațional de Dans BucurESTI - VEST*. Și această deschidere pentru arta dansului continuă, așa cum s-a dovedit de curînd, cînd doamna director artistic Dorina Lazăr a oferit gratuit scena, companiei *Teatrului de Balet "Oleg Danovski"* din Constanța, care a dat un recital la București.

Am înregistrat cu bucurie că sala era arhiplină și că aplauzele finale păreau că nu vor să se mai sfîrșească. Și bucuria a continuat să sporească și după terminarea spectacolului, cînd l-am auzit pe directorul general al teatrului, reputatul regizor Alexandru Dabija, invitînd trupa constantăneană să dea lunar astfel de spectacole în Capitală.

Reacția entuziastă a publicului este un semn care trebuie luat în considerație. Recunoști imediat un public care pleacă mulțumit de la teatru, chiar dacă și-a sacrificat o seară de odihnă sau a renunțat la alte oferte sau treburi și a venit să urmărească un spectacol, care i-a umplut sufletul de bucurie.

O parte dintre dansurile prezentate de compania *Teatrului de Balet "Oleg Danovski"* au făcut parte și din recitalul care a încheiat *Concursul Internațional de Dans și Festivalul de Dans*, desfășurate în luna iunie a acestui an la Constanța. De asemenea, tot ca la acel recital, alături de membrii companiei au fost invitați să danseze și alți interpreți: Corina Dumitrescu, de la *Opera Națională din București*, Răzvan Mazilu de la *Teatrul Odeon* și Gigi Căciulea-

nu, astăzi cetățean francez și artist cu statut internațional, care în ultimii ani a fost însă prezent adesea și în România.

Liantul dintre diferitele numere de recital l-a constituit un scenariu, gîndit de Ana Maria Munteanu, directorul manager al companiei constantăne, împreună cu Răzvan Mazilu, care a asigurat și regia spectacolului, iar cel care a interpretat cu naturalețe și umor texte din lirica lui Nichita Stănescu și altele adaptate diferitelor momente ale recitalului a fost actorul Gabriel Pintilie.

Piese din repertoriul clasic au alternat cu altele de factură contemporană, nota dominantă fiind data de acest din urmă stil, căruia i-au aparținut atît *Prologul* creat de Florin Fieroiu și interpretat de Răzvan Mazilu, pe muzică de Louis Armstrong, cât și piesa finală, *La vie en rose*, concepută și interpretată de Gigi Căciuleanu, pe muzica aceluiași compozitor.

Pas de deux-urile clasice, care au reprezentat genul, au fost cel din *Cenușăreasa*, interpretat de Aliss și Cristian Tarcea, cel din *Lacul lebedelor*, actul III, dansat de Olimpia Cheța și Gigel Ungureanu și cel din *Spărgătorul de nuci*, în interpretarea lui Monica Cherecheș și a lui Traian Vlaș - toate trei în coregrafia semnate de Oleg Danovski. S-a remarcat în mod deosebit rafinamentul și acuratețea mișcării lui Monica Cherecheș, cât și faptul că Gigel Ungureanu a crescut mult profesional, însușindu-și adecvat maniera elegantă a genului.

În pas de deux-ul din *Carmen*, Daniel Precup s-a dovedit a fi inadecvat rolului lui Don Jose și nici Jenna Johnson, în rolul titular, nu a fost suficient de convingătoare. Un parfum de retro a fost adus în scenă de alt cuplu, cel al soților Delia și Călin Hanțiu, în coregrafia acestuia din urmă, intitulată *Too much reality can be too much*.

Dansul contemporan și-a dovedit, și de astă dată, lărga sa deschidere, cu multiple fațete, tot atît de multe cîtă creatori a înglobat recitalul, fiecare reprezentînd un univers coregrafic distinct. Atît *Prologul* cât și piesa *Autoportret*

1940, ambele concepute de Florin Fieroiu, au avut în Răzvan Mazilu un interpret adecvat al ritmurilor de epocă; în foarte bună formă fizică, dar dispus la prea multe cochetării cu publicul, de care o personalitate plastică atît de marcantă nu are nevoie. Cele două fragmente din spectacolul lui Gigi Căciuleanu *Mozartissimo* au fost admirabil interpretate, primul de Felicia Șerbănescu și al doilea de Aliss Tarcea și Gigel Ungureanu, care au relevat, cu multă finețe, întreaga poezie a compoziției coregrafice. *Țipătul cerbului*, pe muzică tradițională japoneză, una dintre ultimele creații ale lui Ioan Tugearu, preluată la compania constantăneană de Traian Vlaș, într-o interpretare personală, diferită de cea inițială, a lui Cristian Crăciun, de la Opera din București, dar și la fel de valoroasă, a fost totuși, de astă dată, ușor îngroșată, pierzîndu-și puțin din puritatea mișcării.

Atît în *Solo*-ul pe muzică de Eric Satie, cât și în *Vasilică*, pe un colaj de muzică tradițională românească, Corina Dumitrescu a pus admirabil în valoare atît linia pură, neoclasică-modernă a primei lucrări, cât și pe cea comică, de dans de caracter, a celei de-a doua, ambele în coregrafia de Mihai Babușka. Din păcate, și nu din vina dansatoarei, nu aceeași valoare a avut-o și cea de-a treia piesă interpretată de ea, deoarece compoziția coregrafului francez Jean Guizerix, *Lettre intime*, a fost, în mod surprinzător, lipsită de coerență interioară.

Cea mai tînară generație de coregrafi a fost reprezentată de Costel Georgescu, cu piesa *Solitude*, pe muzică de Phillippe Glass și în interpretarea lui Cristian Tarcea și de Mădălina Dan, cu lucrarea *Noi cu noi*, interpretată de coregrafa, împreună cu Sorina Șerban și Ovidiu Muscalu. Piesa lui Costel Georgescu a fost mai palidă, mai monotonă decît ne așteptam, după frumosul său debut în coregrafie, din această vară, în schimb cea a Mădălinei Dan a fost mult mai dezinvoltă, mai variată și a adus un aer de puritate propriu generației sale.

Gigi Căciuleanu, cu piesa sa *La vie en rose*, a încheiat strălucit recitalul. Pe lângă talent, pe lângă stilul sau inconfundabil, pe lângă forma bună în care a fost, acest artist are și o capacitate specială de a stabili o puternică legătură afectivă cu sala, și făcînd asta fără concesii ieftine, cu simplitate, dar cu multă căldură.

Liana Tugearu

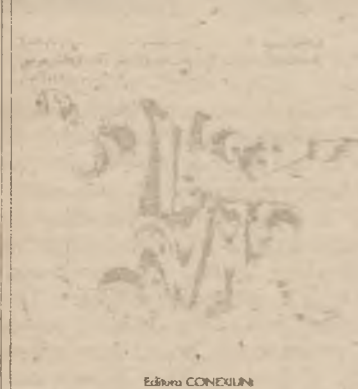

Farmecul discret al poeziei

ÎN ANII 70, pe atunci studentul Gheorghe Iorga a obținut o bursă de studii în Iran. S-a întors de la Teheran după un an, însă literatura persană a rămas pasiunea vieții lui, iar din 1996 publică la edituri din Bacău traduceri din iraniană și traduceri din română la editura Parasteh din Teheran. Ultima apariție este o antologie de poezie mistică persană, din secolul XI până în secolul XX, însoțită de note bio-bibliografice, de o largă introducere și de reproduceri de foarte bună calitate după minunate miniaturi de secol XIV-XVI.

Calătorii cu limba tăiată

O antologie a poeziei mistice persane de Gheorghe Iorga

Editura CONEXIUNI
2001

Calătorii cu limba tăiată.

O antologie a poeziei mistice persane, traducere din limba persană, prefată, repere bio-bibliografice, note și comentarii de Gheorghe Iorga, Ed. Conexiuni, Bacău, 2001, 150 pag., f. p.

Selecția textelor din *Calătorii cu limba tăiată* are la baza o altă antologie, mult mai cuprinzătoare, publicată în Iran în 1960-1961; bazându-se pe criterii axiologice și de reprezentativitate pentru evoluția poeziei mistice, Gh. Iorga alege 21 de autori, de la Abu'Said (cca. 960 p. Ch.) la Eqbal (1877-1938), cu un număr total de 78 de texte, a căror traducere, trebuie spus de la început, îi face mare cinste profesorului băcăuan.

Poezia sufi nu e însă un domeniu dintre cele mai accesibile cititorului român modern; din păcate, nici prefata acestei antologii nu reușește să facă lucrurile mai clare, de vreme ce ea însăși suferă de un exces de imagini figurate și de ceea ce s-ar putea numi „întorsături din condei” menite să lege între ele citate dintre cele mai eclectice (de la maestrii sufi la Burkhardt și Demenghem). În lipsa unei oarecare logici interioare, introducerea lui Gheorghe Iorga ramâne o înșiruire de date și informații disparate despre lumea islamului și poezia sa. Se creează în plus o anume circularitate, în măsura în care istoria poeziei persane prezentate în introducere face trimiteri la poezii a căror viață și operă e prezentată în notele de la sfârșit, în care la rândul-le se fac trimiteri la noțiuni explicate în introducere.

Totuși, orice păcate va fi având teoreticianul Iorga, traducătorul Iorga e cu adevărat un specialist. Și aceasta în primul rând pentru că nu-și propune niciodată imposibilul, nu încearcă să păstreze în română versificația persană, incompatibilă cu limba lui Alecsandri (deși există precedente, traduceri din Homer ale profesorului Slușanschi, de exemplu), și nici nu cade în capcana dezambiguizării textului prin traducere. În schimb, varianta românească reușește să păstreze intactă pluralitatea cheilor de lectură ale fiecărei poezii, de la inițierea în tainele misticii sufi la farmecul genuin al metaforiceii povești de dragoste: „Nepuțin să dorm într-o noapte, mi-amintesc./ am auzit fluturele spunându-i lumînării:/ Te iubesc; că sînt mistuit e firesc:/ cît despre tine, de ce aceste plîngerî, această ardoare?"/, Biet îndrăgostit de mine, răspune lumînarea, mierea, prieten drag, s-a fost separat de mine:/ de cînd a ei dulceață mi s-a-ndepărtat./ ca pe Farhad, iubitul celebru, un foc mă arde./ În timp ce vorbea, un torent îndurerat de lacrimi/ pe fața-i pală se revîrsa./ Spuse: „Închipuitule, nu-i fapta ta iubirea:/ n-ai nici răbdare, nici stăruință, căci fugi, abia atingîndu-te de flacăra mea:/ eu, eu rămîn să mă topesc întreaga:/ de arde puțin focul iubirii din aripa ta,/ uite! Pe mine mă arde de la un capăt la altul:/ nesocotește lumina mea luminînd adunarea!/ Torentu-mi de mișcătoare lacrimi îl vezi, ardoarea mea!/ Nu trecuse decît o parte din noapte/ și o frumoasă stînsă c-o singură suflare lumînarea./ În timp ce fumul se ridica, se-auzi:/ „Așa-i sfîrșitul Iubirii, o copile!/ Iată și calea, de vrei să-l cunoști:/ numai prin moarte te salvezi din ardorile ei.”(Sa'di).

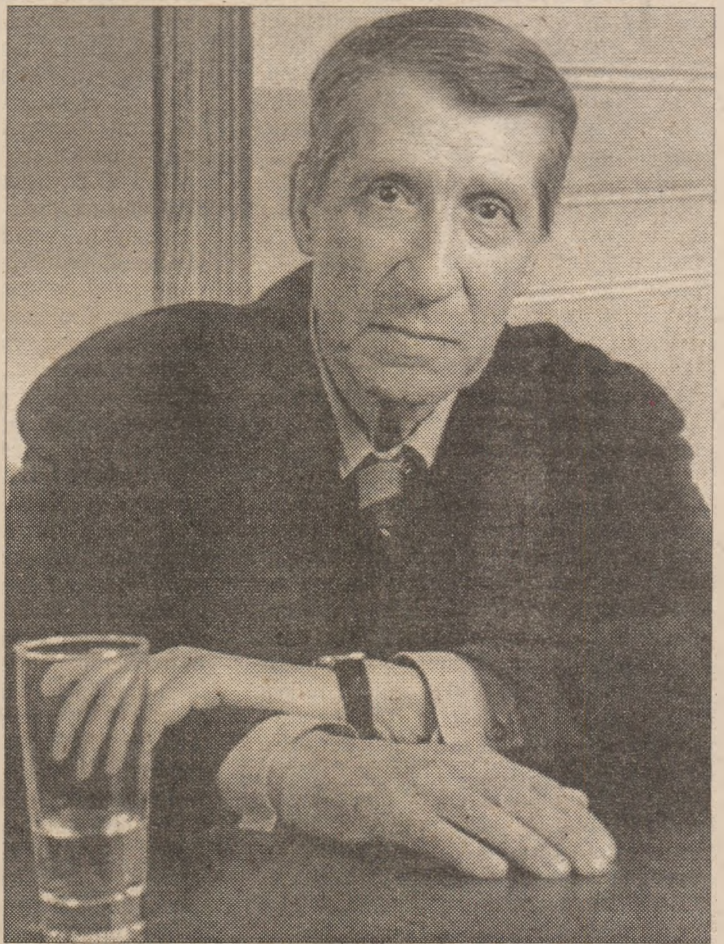
Acesta este doar un exemplu, toate celelalte poezii sînt la fel de fermecătoare și de provocatoare. Să sperăm că cel puțin ca traducător Gheorghe Iorga va continua să se ocupe cu literatura persană, făcînd-o cunoscută publicului românesc (nu numai celui din Bacău).

Iulia Popovici

Curînd totul se va termina...

S-A STINS Gellu Naum, una dintre „legendele” literaturii contemporane, printre ultimii supraviețuitori ai generației suprarealiștilor din deceniul patru al secolului trecut. Parcurgînd lista lor - Geo Bogza, Ilarie Voronca, Sașa Pană, Stephan Roll, D. Trost, Virgil Teodorescu, Geo Dumitrescu, Gherasim Luca, C. Tonegaru, Virgil Carianopol - e ușor de observat, în cazul multora dintre cei ce au rămas în viață după 1948, devierea către diferitele forme ale proletcultismului (V. Teodorescu, V. Carianopol și chiar Bogza sînt exemplele cele mai izbitoare); explicația poate cea mai banală stă în împrejurarea simpatiei declarate a multora dintre tinerii suprarealiști ai anilor '30-'40 pentru stînga politică. Totuși, Bogza, Geo Dumitrescu și Gellu Naum au rămas (sau au revenit ulterior) la formula estetică a tineretii, regăsindu-și astfel verticalitatea, structura morală ce părea la un moment dat amenințată; Gellu Naum e dintre pușinii care au rămas și care n-au înțeles să se prostitueze într-o vreme a tuturor umilintelor și compromisurilor: în cazul său, exceptînd poate volumele *Filonul* (1952) și *Tabăra din munți* (1953) - cu totul nesemnificative -, se află puține pete de culoare închisă (sub raportul compromisului estetic și moral, desigur).

Într-o altă ordine, lirica sa are poate cel mai înalt grad de fidelitate față de paradigma poetică suprarealistă: revolta, insurgența, dereglarea simțurilor, halucinația, miraculosul, dinamitarea nivelelor imagistice și metaforice de tip tradițional, delirul, dicteul, umorul negru, oniricul - toate aceste „teze” importante ale doctrinei suprarealiste se pot regăsi întocmai la Gellu Naum. Am spus că el reprezintă o „legendă” a literaturii (și vieții literare) contemporane; sigur că modelul suprarealist, după o destul de scurtă revigorare în deceniul șapte (aici trebuie cautate sursele onirismului din anii '70, ca și, în general, pe cele ale resurrecției lirismului de după 1960), pare pentru noua generație de poeți complet datat. Procesul e firesc și el ține de dinamica afirmării postmodernismului, oricît de firav ar putea părea el, și de contestarea formelor liricii moderne. Căci, pe lângă caracterul sa-i spunem „documentar” al liricii sale, instruirea cititorului de azi asupra valențelor unui fenomen literar activ în urmă cu mai bine de jumătate de secol, un volum precum *Malul albastru*, de exemplu, e, în primul rînd, o carte de poezie de cea mai bună calitate. Pot fi descoperite, la rigoare, inovații subtile în raport cu „dogmele” suprarealiste (funcția dicteului, de pildă, preluată de citatul de o mare diversitate - de la *Biblie* pînă la automatismul lingvistic cotidian), dar, dîncolo de acestea, impresionează viziunile profund tulburătoare, blitz-urile *disperării de a fi* și cîntecul trist al *dispersării în a nu fi* (dintr-un poem precum *La ora cînd trecem*), mai ales însă privirea aruncată în haosul unde se plămădește lumea: „Cazusem ca o namilă cu urechi de piatră/ pe colinele lumii în umezeala gesturilor inconjurătoare/ înăuntru - numai noapte și apă/ și pruncul surd cînta cu furie la clavecin” (*Pe coloanele lumii*).

Se vorbește adesea în lecțiile despre poeți de felul *cum vad ei lumea*; de cele mai multe ori problema e falsă pentru că poeții nu vad lumea. Gellu Naum o vede totuși, e o mare voluptate a privirii în poemele sale: „Treceam și noi ca melcii lasam o dîra pe pămînt/ pe urmă intram în cochilii ne ghemuiam cu genunchii/ la gură/ pe cîte o sofa de marmură printre frunze/ dar exista acolo o stareță murea pe cearceafuri/ picioarele îi tremurau ca niște coloane de gumă/ «te rog să nu te doară» îi spuneam «uite ceașca/ te rog bea din ea udă-ți măcar un dinte»/ ea se tira cum putea cu ochii în apă ar fi vrut să spună ceva/ o ridicam o scoteam afara sub un cer mult mai greu/ cealaltă ne privea fără pupile (era pe la amiază)/ pe urmă ridea./ O goneam/ Rămînea mai încolo/ «Maică stareță»/ Ea se ridica și cădea peste iarba s-ar fi putut propti în mustați/ Prea multă durere Cealaltă pleca/ la un priveghi al razburării (pentru o bucatică de carne)/ dragostea curgea către moarte dar fiecare la rîndul ei/ o ridicam pe picioare o mîngîiam/ îi puneam peste față tablete liniștite/ Atunci venea o pasăre mult mai înaltă Purta/ pantofi cu gheare portocalii Se apleca peste noi/ vroia să ne ia în brațe să ne soarbă/ apa care ne acoperea gulerul gura” (*Stareța*). Nu vom găsi sfere semantice ale privirii, ca la Nichita Stănescu, să zicem, vom descoperi însă un plan intens vizualizat, mărit pînă la grotesc tocmai pentru că e privit foarte de aproape: pînă acolo încît lumina vederii e, în fapt, *orbire*, iar ochii văd *ce nu se vede*. Un alt fel de *a exprima inexprimabilul*. Regăsim, de asemenea, schița unei mitologii de „uz intern” (Regele Dansatorilor, femeia cu gura albastră, Hanska, fata cu părul ca o flacăra verde etc.), poeme în proză care frapează prin *coerența interioară* a limbajului și imaginii, fără ca aceasta să ofere și o coerență a semnificării, în ordinea înțelesului curent al sintagmei; sînt, în fine, multe poeme cu iz autobiografic, fermecătoare ca tot ceea ce aparține trecutului și e pentru totdeauna pierdut: *boema* din „legenda” Gellu Naum: „Citeodată noaptea întirziam prin localuri/ ceream pianistilor ceva muzică/ ziceau că nu există (imi părea foarte rău)/ poneam agale spre casă căram în spate burduful cu apă/ două trei piini înșirate pe o sîrmă o carte fără coperti/ intram în curte mă îndreptam spre țarc/ vroiam să văd cum naște iada cu patru coame/ în prag mă aștepta cineva în giulgiu de cîneapă/ «și eu am fost trei» îi spuneam și el repeta «am fost trei»” (*Citeodată noaptea*). Sau poeme pur și simplu frumoase, ca aceasta: „Curînd totul se va termina/ și vom calatori împreună departe în ger/ pe o nesfîrșită cîmpie/ pînă cînd caii noștri de gheață vor necheza/ pînă cînd caii noștri de gheață se vor topi sub noi” (*Cai de gheață*).

Ioan Holban

Stimată Doamnă Blandiana,

A DÂNC mișcat și cu mare intristare, am primit astăzi vestea morții lui Gellu Naum. A plecat dintre noi unul din ultimii scriitori suprarealiști, unul din cei mai importanți reprezentanți ai literaturii române de avangardă.

Opera sa literară deosebită, extraordinară va rămîne în memoria noastră.

Suntem în doliu pentru colegul nostru român Gellu Naum și vă rugăm să transmiteți rudelor condoleanțele noastre sincere.

SAID
Președintele Centrului PEN
din Germania (Darmstadt)

OCHIUL MAGIC

Desen de LINU

Afară-l vopsit gardu', Înăuntru...

FARMECUL Bucureștiului de altădată. Sigur că acest "altădată" înseamnă pentru fiecare altceva, ca interval trait aici, ca memorie ce selectează diferit și subiectiv lumea și imaginile. De pildă, altfel decît în cărțile pe care le-am citit, altfel decît m-au făcut părinții să-mi descopăr orașul natal, cu totul altfel m-a purtat prin București colegă noastră, regretata Andriana Fianu. Cu ea am parcurs o istorie fascinantă a caselor, a arhitecților care le-au proiectat și, mai ales, a poveștilor alese sau tulburătoare, poveștile familiilor care le-au locuit. N-am mai întîlnit o enciclopedie, patetică, ca Adi, care să fie capabilă să invie locuri moarte, să aprindă lumina candelabrelor, să comande vînzoleala de atunci. N-am să uit cum am ascultat, ore bune, asemenea povești adevărate, împreună cu Tudor Jebeleanu, la redacție. Reacțiile noastre de uimire sau frenezie se reduceau la onomatopee. Cu gîndul la Adi, refac uneori, prea rar însă, unele din traseele noastre. E greu fără călăuză. Degradarea se accentuează, urmele existenței unui oraș cîi rasă se șterg sub privirile noastre timpe, ignorante, delăsătoare. Poveștile dispar. Încet, încet. Înainte, acum cîțiva ani, mai existau micii negustori și casele care le adăposteau negoțul. Cizmarii și cizmării, remaieuze și "Remaiem ciorapi", croitori și croitorii. Undeva pe stînga, în capul străzii Temișana care coboară spre Radio, pe Popa Tatu sta scris pe o firmă nemodernizată CROITORIE. Eu căutam țigări, cu o agitație îngrijorătoare, de drogoman. Mă fiții prin zonă. În cele din urmă întreb, pe cineva din cartier, unde pot găsi. Îmi arată croitoria. "De ce nu spune, mai bine, că nu știe?" mi-am șoptit, iritată, în barbă. Și totuși, mă apropii. Și intru. Înăuntru zăresc, cu stupeoare, că locul stofelor este luat de rafturi cu țigări, bomboane, băuturi răcoritoare. Și alte mizilicuri. Centimetrul croitorului, întotdeauna agățat pe după gît, a dispărut și el. Acum are un mic calculator cu care socotește valoarea cumpărăturilor. Se intrerupe, uneori, ca să-l informeze pe un obișnuit al casei cu rezultatele ultimei etape de fotbal. Ies cu pachetul de Kent și cu sticla de Coca-Cola în mîini. Privesc, iarăși, firma. CROITORIE!

La Tanti Elvira

NU de mult, într-un week-end splendid de toamnă blîndă și tandră, o parte din redacția noastră a poposit la Braila. Un oraș, și el, bîntuît de povești fabuloase, de o viață cosmopolită ce palpita și la vedere, și în culise. Am încercat să redescoperim

ceva din alt timp. Pașii noștri străbăteau străzile unui oraș-ruină, unui oraș traumatizat parcă de un bombardament. Strada Regală are, de-o parte și de alta, case cu o arhitectură cum nu multe poți să vezi strînse într-un singur loc. Acum sînt goale, cu geamurile sparte, cu totul prăduit înăuntru, cu bucăți din ele care stau să cadă. Ca de pe trupul unui lepros. Aici, cîndva, și domnul Dimisianu depune marturie, se făcea promenadă, îmbătută de mirosul salcîmilor ce străjuiau strada. La liceul *Balcescu* au învățat Nae Ionescu, Bazil Munteanu, Vasile Bancila, Mihail Sebastian, Nicu Carandino, Perpessiciu și lați mari oameni. Și urmele lor au fost înghițite de timp, de istorie. În realitatea Brailei le cauți în zadar. În drum spre hotel, coborînd spre Dunare, ca să mai îndulcim amarul, o întrebăm pe gazda noastră caldă și binevoitoare. "Dar Tanti Elvira?" Ne arată o căsuță, renovată, binemersi pe Strada Neagră. Pășim pe alee. Citim firma luminoasă, dichisită: "Siemens Club". Nici urmă de cîntecele de altădată, de lirele cîștigate, zice-se, ușor. Tanti Elvira a fost izgonită cu spiritul ei cu tot. Dacă patronul de azi ar fi păstrat numele, ar fi întreținut focul poveștilor locului, misterul, ar fi fost cu atît mai inspirat. Fără să țină timpul pe loc, cu orice preț.

Apropo. Nici vapoare nu mai sînt la Braila. Cît despre port, nici vorbă!

Ceaușescu locuiește Într-un garaj

COMUNA Malovăț. Zilele noastre, anul 2001. O știi, e în drum spre Turnu-Severin. Echipa televiziunii - România 1 - mai curînd a emisiunii *Cu ochii'n patru* ajunge și acolo. Nu degeaba, evident. Un localnic are o mare dragoste: Ceaușescu și partidul comunist. N-a fost și nu e singurul. Dar tipul ține istoria într-un muzeu adăpostit într-o magazie, un soi de garaj. Nenumărate portrete într-o ureche (sau chiar în două) ale lui Ceaușescu pavoazează, pînă la refuz, pereții. "Mi le-a dat cineva, la revoluție". Pe toate, frate?! Steagurile și-au găsit, și ele, loc de cinste. Primarul, interviuat și dumnealui în chestiune, ne vorbește în limbajul de lemn, lemn de dinainte de '89, că cetățeanul are și el un fix, dar că nu e periculos. În garajul cu pricina, nu ca în Poiana lui Iocan, oamenii, uniți în spirit și-n simțire cu cetățeanul nostru, vin, își plîng amarul și oftează după Ceaușescu. După vremurile de atunci. Muzeul nu e gol. E animat mereu, iar discuțiile și suspinele se poartă chiar sub zîmbetul cinic al dictatorului. Eu sînt liniștită. Spiritul unor orori date uitării este pe mîini bune. Țineți-l tovarăși în garaj, la Malovăț, și nu-i mai dați drumul în veci să bîntuie! Țineți-l acolo. Vă trimiț și coșmarurile mele și ale prietenilor mei să vă țină tovarășie. Pentru culoare.

Marina Constantinescu

PREPELEAC

de Constantin Toiu

Pîine cu î din i

TIBI, varul bun al lui Karin, student pe vremuri în Germania la Karlsruhe îi toacă tatălui sau toți banii, deși este un student eminent, matematician de forță. Marea lui slabiciune este să dezlege ecuații la WC. Din cauza falimentului, nu-și mai poate continua studiile și trebuie să se întoarcă în România, unde ajunge un slujbaş oarecare.

În timpul războiului, din motive disciplinare, este dat afară din slujbă și, neavînd încotro, se angajează ca portar de noapte la Athénée Palace. Cunoștea perfect patru limbi plus latina, pe care n-o mai pune la socoteală, decît în medii academice. L-am cunoscut foarte bine. Era un tânăr scriitor și care mă intimidă întotdeauna datorită cunoștințelor sale felurite, precum și umorul lui sec, *mittel-Europa*...

Și fiind el portar de noapte la Ate-neu și arătînd foarte bine, elegant îmbrăcat și manierat cum era, îi atrage atenția unui om de afaceri german care se împrietenește cu el, după ce discutaseră vreo oră aproape despre Faust al lui Goethe, cu aventurile sale de tinerete... Aflînd că studiasă Politehnica la Karlsruhe și dîndu-și seama că nu făcea parte din categoria agenților de lume bună strecurați prin hotelurile de lux ale regimului comunist, neamțul se apropie foarte mult de el, propunîndu-i chiar să facă afaceri împreună, împărțind cîștigurile jumate-jumate.

Așa se face că Tibi, cu inteligența lui extraordinară și cu un spirit speculativ rar, dă lovitură la o bursă din Germania de Vest, cîștigînd vreo zece milioane de lei, în banii de atunci, provenind din valută. Bani, nu glumă. O afacere foarte rentabilă: *cînepă plus frînghii*. Devenind suspect în ochii Securității, el este arestat și face vreo trei ani de închisoare. Cînd iese din pușcărie, în 1953, voise să intre din nou la zdup, vîzînd situația din țară. Nu mai era de trait. Făcuse tot ce fusese posibil să re-între la închisoare, dar nu izbutise. Și-a ici, lucrul nu depindea numai de voința ta.

Într-o zi, Tibi îmi povestise cum ieșise el din pușcărie pe ziua de 20 iunie 1953 la orele unsprezece noaptea. După apelul de seară, cînd mîncase doar o fiertură, îl scot din închisoare cu duba și după multe ocoluri îl depun, noaptea, pe o stradă întunecoasă de pe lînga podul Șerban Vodă.

Tibi nu credea că fusese pus în libertate, credea că era doar una din înscenările lor și că se făceau că îl eliberează ca să vadă cum va reacționa... Așa că, după ce duba, lasîndu-l lînga pod, se întoarce și pleacă singură în beznă, pe la unsprezece noaptea, și, nevenindu-i să creadă că este liber, începe să se târască prudent peste pod, să nu fie văzut, auzit și, cu mari eforturi, încet, încet, istovit, ajunge pînă în Piața Națiunii spre zori unde treptat, își dă seama că nu-l urmărește nimeni.

Cu gînja, se ridică în patru labe, se apropie de un chișoc cu un bec, culmea, puternic, unde citește pe firmă doar atî: PÎINE.

Mai întîi, nu înțelege. Îi vine greu să descifreze cuvîntul. Parcă aducea cu lucrul "cel de toate zilele" pentru care ne rugăm Divinității să ne fie dat... Dar nu, era un cuvînt nemăintîlnit. Parcă limba română, între timp, cînt fusese el

închis, ar fi fost suprimată și ce scria acolo, scria probabil pe rusește. Și putea să fie o potriveală, limba română fiind și ea plină de slavisme...

Privind cu încordare firma, luminată de becul puternic, după cei trei ani de închisoare, făcuse în sine sa: "Hait, ca ne-au ocupat rușii!" Intrase în pușcărie cînd se mai scria cu o literă și ieșise cînd în locul ei puseseră alta.

Un purceluș abia născut, al șaptelea, al unei scroafe care fatase noua, cînd iese din burta maică-si, își face repede loc printre ceilalți opt, se duce într-un loc ferit și, prima și prima dată, se p... lung, ușurîndu-se de toxinele adunate în el în timpul gestației. Aerul său de independență și de detașare absolută față de proba grea a nașterii prin care trece.

Cristos trăgînd cu mitraliera într-o mulțime și care după aceea se culcă și adoarme în timp ce poetul Ion Horea, în visul sau de poet, îl mîngăie încetîșor pe păr zicîndu-i:

- Lasă... nu-i nimic... lasă, te-ai răcorit, că erai furios... înțeleg, înțeleg.

Sentimentul puternic al unui om, sentiment comparat cu dezvoltarea spectaculoasă a unei plante provenind dintr-o samîntă aruncată de vînt pe un sol roditor radioactiv ca la Valea Vinului. Un tip care se răzbuna tîrziu de tot pe un alt tip din cauza unei femei pe care a iubit-o în tinerete, fără să-i fi mărturisit însă vreodată acest lucru. Iar acest tip se răzbună pe cel de-al doilea care se casatorise după douăzeci de ani cu femeia dorită și iubită, deși nu i se declarase niciodată amor. Femeia aceea este singura care descoperă mecanismul ascuns al răzburării, explicîndu-i barbatului ei legitim, cauza. Interesant e că, deși cel dintîi nu făcuse nici o declarație de dragoste, femeia iubită deduce, după atîția ani, sentimentul puternic al barbatului, al individului răzburător, calauzindu-se și după niște întîmplări care, la vremea data, i se păruseră ne semnificative. Ura făcînd să rodească tîrziu un fruct absurd și abominabil.

Vrabia-pui cu un fir de iarbă verde în cioc, stînd pe ramura unui copăcel în plin soare... Ducea firul pentru a-și face cuib, probabil, dar firul fiind verde s-ar fi uscat și s-ar fi rupt, neavînd uscăciunea aceea veche în stare să-l facă rezistent. Se vede că era prima generație de vrăbii care își construiau cuiburi și care nu cunoșteau încă legile rezistenței materiei în astfel de împrejurări.

Arta, nebulie controlată... - Și cum e dincolo? îl întreabă Aug. Doinaș pe Nego, după ce acesta abia scăpase de la sinucidere. Dețin rîspunsul lui Nego și îl repet și de asta dată. - *Mi s-a spus că nu e voie să spun*, rîspunsese el, bîlbîindu-se ușor, cu un vechi reflex capatat la închisoare. O altă variantă, e ca ar fi zis: "Dincolo e de fapt tot în fel de aici".

CRONICA DRAMATICĂ

de Marina Constantinescu

EMIL BOROĞHINĂ, fostul director al Teatrului Național din Craiova avea un stil aparte de a te invita la o premieră. Stil pe care l-am înțeles în timp. Facea același tam-tam fie că era vorba despre un spectacol al lui Purcărete, fie că era vorba despre unul al Danielei Peleanu, pentru că, în primul rând, în discuție intra trupa. Avea o strategie extraordinară de a te aduce la Craiova. Cu orice preț. Doar privindu-l în ochi, la fața locului, intuiai realitatea, calitatea și valoarea spectacolului. Iar el le știa cel dintâi. În final, criteriile intrau în funcțiune și stabileau, firesc, ierarhiile.

De ce am făcut această introducere? Teatrul Național din București și-a deschis stagiunea într-un mod spectaculos. În fiecare seară, altă premieră: *Take, Ianke și Cadir* (regia Grigore Gonța), *Amanții însingerați* (regia Alexandru Tocilescu), *Jocul dragostei și al întâmplării* (regia Felix Alexa), *Scrisori de dragoste* (regia Mircea Comișteanu). Lucrul acesta este important pentru actorii teatrului. Atenția tuturor este îndreptată asupra lor, li se pare că sînt mai prețuiți, mai respectați, mai admirați, mai ocrotiți, mai înțeleși. Ca redevin pioni majori ai societății. Orice artist are nevoie de asta. Pentru el, pentru ideea de teatru, de artă, de cultură. E minunat cînd cineva își propune să facă acest gest astăzi cînd salvarea din mizerie și promiscuitate, din magma imoralității, și chiar amoralității, pare a fi aceea individuală, pe cont propriu. Din păcate însă, vilva și fastul s-au concentrat pe un singur spectacol din tot debutul de stagiune atît de bogat. Și, poate, nu cel mai reușit: *Take, Ianke și Cadir* de Victor Ioan Popa, în regia lui Grigore Gonța, cu Radu Beligan, Marin Moraru, Gheorghe Dinică în rolurile titulare.

În general, dacă nu ai neapărat o idee, atunci e greu de spus de ce te apuci să pui în scenă un text. E greu de înțeles ce a urmarit Grigore Gonța, în anul de grație 2001, cu o piesă precum cea mai sus amintită, altfel, atît de cunoscută. Voci ca ale lui Jules Cazaban, Ciobotărașu, Fin-

Viata satului

teșteanu ne răsuna încă în urechi. Interpretarea însemna pur și simplu *rostirea* textului. Dialectal, dacă vrei, cu ticuri verbale și, implicit, mentale care puneau în valoare tipologii. Într-un țîrg de provincie moldovenesc conviețuirea civilizată dintre un român, un evreu și un turc era un fapt obișnuit. Spectacolul lui Gonța se dorește a fi complex. Din nefericire, nu și modern. Sfirșește prin a fi, cum s-ar spune, nici una, nici alta. Rostirea nu mai este una memorabilă, nu se pune accentul pe asta, dar nici regia nu propune soluții, idei noi, provocatoare legate, poate, în primul rînd de toleranță, un subiect de prim rang astăzi. Acest melanj incert și neclar slăbește forțele spectacolului care nu atrage atenția în mod evident prin *ceva*, deși ar fi putut fi o comedie și dincolo de replicile lui Victor Ioan Popa. Succesul imens de public este dat, desigur, de prezența celor trei mari actori: Radu Beligan (Ianke), Marin Moraru (Take) și Gheorghe Dinică (Cadir). Numai simpla lor aducere împreună, extraordinară, de altfel, nu este în sine făcătoare de minuni. A miza doar pe mijloacele lor, pe tehnica și, mai ales, pe atracția sigură a numelor lor mi se pare, totuși, facil și la prima mînă. E o accelerare prea bruscă pe o pantă ce coboară de la o întîlnire spirituală a regizorului cu Umberto Eco, de pildă, și cu un univers fascinant pe care a încercat să-l teatralizeze în *Numele trandafirului*, tot la Teatrul Național din București. Grigore Gonța are un spirit ludic fin pe care îl remarcam cu alte ocazii, în multe din spectacolele prezentate la Casandra cu absolenții domniei sale, Secția actorie. Am crezut că și-l va exploata mai ales aici, în sensul unor subtilități regizorale sau nuanțe în jocul actorilor. Mi s-a părut că va fi una din mizele abordării textului, oricum, un ax al mizanscenei. M-am înșelat. E o greșală că am gîndit un scenariu de acasă și nu l-am lepădat la poarta teatrului. Atmosfera bucolică de pe scenă încurcă și mai tare borcanele și nu însuflă nici o direcție spectacolului. Decorul lui

Radu Beligan (Ianke), Gheorghe Dinică (Cadir), Marin Moraru (Take). Regia: Grigore Gonța. Teatrul Național București

Mihai Mădescu, un scenograf atît de important și original (ce echipă minunată a făcut cu Cătălina Buzoianu, cu Mihai Maniuțiu) este de fapt o machetă la scara 1:1 inspirată din Muzeul Satului care, datorită turnantei Naționalului, se învîrtește și-și arată toate fațetele: prăvăliile, curțile din mai multe unghiuri, veranda spiritualizată prin amplasarea, bizară oricum, a unei pianine - sau pian cu coadă, nu mai țîn bine minte. Muzica, și ea, complezează și susține, triumfal, incursiunea în viața satului, altfel un țîrg provincial: Hora Staccatto.

Din păcate, nici una dintre interpretări nu va impune spectacolul în memorie, fie și subiectivă, a teatrului.

În *Spațiul gol*, Brook spune undeva cam așa: "un public mal adaptat ou un lieu mal adaptat produisent un jeu moins subtil". Sînt mari actori în distribuție, pe care îi iubesc și, de aceea, într-un fel mă doare că nu strălucesc și aici. Că apelează la tehnica, la mijloacele cunoscute fără să caute *ceva* nou, să-și resusciteze și alte resurse și modalități de a-și pune în lumină personalitatea. În fond, pentru ei s-a făcut spectacolul. Dimpotrivă, pare o reducere a lor pe scenă. Și nu în sensul esențializării. M-am întrebant dacă rolul înțeleptului Cadir nu i s-ar fi potrivit mai bine lui Radu Beligan decît lui Gheorghe Dinică, abandonat cumva într-un con de umbră în economia spectacolului. Pe de altă parte, în Ianke, Radu Beligan pare că

se joacă, în surdina, pe sine. Lui Marin Moraru nu-i mai rămîne decît să pluseze, îngroșînd. Cu farmec, pe alocuri. Din Valentin Uritescu cel din *Krecinski* nu va mai rămîne aproape nimic în acest personaj, nici cal, nici măgar: Ilie. Monica Davidescu o distruge pe Ana a sa printr-o prea patetică și emfatică apariție care nu rezonază cu nimeni pe scenă și pentru că nu este adaptată fiecărui partener în parte, cu modificările de rigoare ale tonului și atitudinii. Care, de altfel, rămîn aceleași, de la un capăt la altul. Cel mai tare are de suferit relația cu Ionel, iubitul, viitorul soț. Mihai Calin pare cumva că încearcă în Ionel o delimitare de zvicul desuet al partenerei sale directe, preferînd să construiască un personaj linear, lucid, ferindu-se de stridentele de pe celălalt talger al balanței. În aceste condiții, povestea de iubire - mărul discordiei - alunecă în derizoriu, dacă nu în disproporționat.

Grav mi se pare alt lucru. Nu neapărat faptul că *Take, Ianke și Cadir* de la Național nu este o propunere împlinită, o perspectivă a zilelor noastre asupra piesei, o mizanscenă provocatoare. În ciuda calității artistice, are succes de public, grație, firește, numelor din distribuție. Grav este că acest spectacol este transformat într-un manifest al Teatrului Național din București din secolul 21.

CRONICA PLASTICĂ

de Pavel Șușară

I. Georges Tzipoia

FIU al pictorului Alexandru Țipoia, Georges Tzipoia s-a născut la București, în anul 1945. Este absolvent al Institutului de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” din București, clasa prof. Traian Brădean. Din 1982 se stabilește, ca refugiat politic, la Geneva, Elveția fiind, de altfel, chiar țara de origine a bunicii sale paterne. Organizează mai multe expoziții personale în țară, în Elveția și în Germania și participă la numeroase expoziții de grup. Este membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, din anul 1974, și al mai multor asociații ale artiștilor din Geneva (SMA, SSBA, SPSAS). În anul 1995 creează Fundația „Pictor Alexandru Țipoia”, iar din 1996 instituie premiul „Alexandru Țipoia” distincție care se acordă anual unui tînar artist român cu o prezență publică importantă în anul de referință. În 2000, publică la Editura Crater volumul de versuri *Vălul pământului*, o carte de autor în care textul și imaginea se completează și converg. În ceea ce privește creația plastică propriu-zisă, G. Tzipoia a traversat, de-a lungul anilor, întregul parcurs de la experiențele figurative, de la glosele pe marginea unui model, pînă la disoluția formei clasice și reconstrucția ei prin mutarea accentului de pe realitatea exterioară pe realitatea pură a limbajului. Modern fără a părăsi convenția tabloului, diversificat fără a trăda continuitatea unor motive, riguros în construcția imaginii fără a neglija forța de seducție a culorii, exact ca un geometru în reprezentare, dar de o mare sensibilitate în realizarea propriu-zisă, pictorul este, în esență, un spirit clasic transplantat în plină agitație preapocaliptică. Echilibrul compozițiilor, seninătatea atemporală a desenului și a construcției cromatice, absența oricărui artificiu decorativ și căutarea unei

PORTRETE PARALELE

(doi artiști elvețieni de origine română)

exprimări laconice și definitive îl apropie de modelele gîndirii grecești, după cum extrema codificare a imaginii, absența oricărui retoric, încărcătura spirituală a semnului și puritatea abstractă a culorilor îl apropie de imaginea-hieroglifă, de lumea în epură din viziunea bizantină și postbizantină. Pînă la un punct, Georges Tzipoia preia mesajul purist și gîndirea de tip constructivist ale lui Alexandru Țipoia din ultima sa perioadă, dar este solidar în mod direct și cu experiențele bidimensionalului de factură modernistă, în general, cu tendințele de opacizare a imaginii și cu dematerializarea acesteia ca alternativă la retorica nenumăratelor naturalisme. Însă Georges Tzipoia nu ajunge la aceste reprezentări prin retrospectivă culturală, prin citat sau prin colaj de motive, ci printr-o decantare lentă a propriei sale gîndiri și printr-un proces continuu de negare a anecdoticului.

II. Alexandru Trifu

FIUL unui profesor de pedagogie și de estetică, se naște la București, în anul 1942. După absolvirea, în 1966, a Institutului de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu”, clasa prof. Petre Dumitrescu, este prezent în țară cu expoziții personale și de grup, apoi se stabilește în Elveția, la Geneva. Aici desfășoară o bogată activitate artistică, organizează numeroase expoziții personale și participă la importante manifestări colective. Expune, de asemenea, în Franța, în Canada, în Germania etc. Se implică efectiv în viața artistică elvețiană, în intervalul 1988-1999 fiind ales președinte al Societății pictorilor, sculptorilor și arhitecților elvețieni din cantonul Geneva. Cu prilejul unei expoziții colective, este prezent pe Canalul de televiziune ARTE, în cadrul emisiunii Metropolis. Figurează, de asemenea, în dicționare

și repertorii care privesc arta elvețiană contemporană, precum și în *Dictionnaire biographique de l'Art Suisse du XV-ème siècle jusqu'à nos jours*. Prin structura sa intelectuală și prin natura sensibilității sale, Alexandru Trifu este un cercetător în spațiul picturii și al vizualității, în general. Creația artistică nu este pentru el doar un demers unilateral, o relație stabilă cu o lume fixată ferm în cadrele ei fizice și simbolice, ci o continuă stare de investigație, itinerariul unei interminabile procesualități. Genurile consacrate ale artelor plastice își dezvăluie mereu precaritatea în fața unei asemenea atitudini și sînt mereu pregătite să-și redefinescă sensul și identitatea. Pe nesimțite, grafica irumpe în pictură, tușa senzuală se resoarbe în grația linearității, bidimensionalul capătă volum și-și redobîndește cea de-a treia dimensiune sau, dimpotrivă, obiectul de-a gata, coborît direct din reveriile lui Duchamp, își neagă toate determinismele originare, funcționale și estetice deopotrivă, și se supune cu docilitate unei priviri pe jumătate grave, pe jumătate ludice și ironice. În funcție de interesele lui de explorator și de motivațiile adînci ale unei cerebralități mereu disponibile, Alexandru Trifu poate acoperi, cu același gest relaxat și sigur, și perspectiva minimalistă, și pe aceea a geometriei și a derivatului constructivist, și pe aceea a codificării figurate. Într-un pariu al limbajului, și pe aceea voluptuoasă și densă, în directă descendență a unui expresionism fără dramă și fără patetism. Conștiința artistică bine articulată, fără sentimentalisme de ordin mimetic, dar și fără aroganța acelei demiurgii a limbajului care înlocuiește pietatea imitației cu superficialitatea dexterității, Alexandru Trifu este exponentul tipic al unei modernități exacte și vii în care nu încap nici nostalgiile mortifiante și nici bovarismele angoasante și autodistructive.

BUCURII AUTUMNALE

DE câțiva ani (e drept nu prea mulți!) venirea toamnei coincide pentru cinefilii bucureșteni (din păcate doar pentru ei) cu începutul sezonului de festivaluri. Dar, parcă niciodată, că în acest an, toamna nu fu mai bogată...

Totul a început cu Sărbătoarea Filmului Francez care, la sfârșit de septembrie, timp de trei zile (28, 29 și 30), ne-a adus producții de dată recentă (și cu multe premii), succese de public și de stimă ale singurei cinematografii europene ce a reușit să țină piept (e drept, la ea acasă!) filmului american. Apoi, la mijloc de octombrie, două zone cinematografice mai puțin cunoscute marelui nostru public și-au prezentat oferta prin Săptămâna Filmului Finlandez (8-12 octombrie) – care ne-a tentat cu *Femei în oglindă*, adică filme realizate în ultimii ani de regizoare finlandeze despre femei finlandeze – iar Istoria Filmului Elvețian, derulată la Cinematoteca Română, ne-a propus să urmărim, timp de șapte luni (octombrie 2000 – aprilie 2001), 28 de opere reprezentative pentru cinematografia helveta. Desigur, de la acest regal cinematografic nu puteau lipsi două cinematografii de mare tradiție și foarte apreciate de către cinefilii noștri: Zilele Filmului Italian (26-31 octombrie), care au reunit, sub genericul *Mari autori ai cinematografului italian: trecut și prezent*, nume ca Vittorio De Sica, Luchino Visconti, Giuseppe De Santis, Pietro Germi, Mario Monicelli, Francesco Rosi, Marco Tullio Giordana sau Nanni Moretti, prilejindu, totodată, și vernisarea a două expoziții care au adus în atenția publicului nostru documente inedite, de mare interes: "Omagiul lui Vittorio De Sica" și "Cineromit. Un vis cinematografic

româno-italian (1941-1946)". În fine, Zilele Filmului Britanic vor pune stăpânire, între 2 și 8 noiembrie, pe trei săli bucureștene (*Cinema Studio, Sala Auditorium și Cinematoteca Română*), pentru a prezenta aproape 30 de filme de lung și scurt metraj (de ficțiune, documentare sau de animație): filme clasice, intrate deja în istoria celei de-a 7-a arte, dar și filme noi, nouțe, asemenea *Omului nostru din Panama* sau *Idila căpitanului Corelli*, actualmente în premieră pe toate ecranele lumii. Așadar, filme pe săturate, pentru toate gusturile, pentru toate vârstele și, ceea ce e mai important, filme europene. E drept, cu o floare nu se face primăvara! Dar, o infuzie de *astfel* și de *altfel* de cinema într-o mare de filme americane nu strică. Și apoi, e bine să mai vedem, din când în când, cum stăm cu cea de-a șaptea artă pe bătrânul continent, mai ales că statisticile – în special cele referitoare la filmul francez – sunt, în ultima vreme, foarte optimiste. Astfel, după o destul de lungă perioadă de existență cenușie, moralul cinematografului francez s-a remontat: frecvența sălilor a depășit 163 milioane de spectatori în 2000 (față de 155 în 1999), producția națională deține 30% din piața (ajungându-se, în februarie 2001, chiar la procentul record de 60%), iar investițiile (esențiale pentru vitalitatea producției) au crescut în 2000 cu 16% față de anul precedent. Dar, dincolo de cifre, ceea ce trebuie salutat este *diversitatea ofertei*, remarcată și de spectatorii noștri prin programul Sărbătorii Filmului Francez din această toamnă: de la filmul de gen ("Harry, un prieten devotat"/"Harry, un ami qui vous veut du bien"/"Cea mai bună speranță feminină"/"Meilleur espoir féminin") la filmul de autor

("Sub nisip"/"Sous le sable"/"Mulțumesc pentru ciocolată"/"Merci pour le chocolat"/"O chestiune de gust"/"Le Gout des autres"/"Nationale 7") la ampla frescă istorică ("Saint Cyr"). Nu poate trece neobservată nici o anumite schimbare de aspect și de tonus a filmului francez – reputat a fi, mai ales, un cinema de autor (intimist și psihologic, adeseori mult prea literar), el cunoaște la ora actuală explozia *genurilor spectaculare și de mare succes la public*; filme de suspens ("Mulțumesc pentru ciocolată"), filme negre ("Harry, un prieten devotat"), filme horror ("Râuri de purpură"), filme fantastice ("Frația lupilor", ce se va difuza în curând pe marile noastre ecrane), filme de acțiune ("Taxi 2"). Un teritoriu ocupat, în mod tradițional, de americani și în care, actualmente, francezii înovează cu succes, aliind intriga complexă cu o mizanscenă de calitate. Să notăm, de asemenea, alături de "reciclarea" și *creativitatea bătrânilor maestri* (Claude Chabrol, de exemplu), nici *infuzia de energie și spirit novator a unei generații de tineri cinești* (Luc Besson, Mathieu Kassovitz, Cedric Klapisch, Bruno Dumont, Dominik Moll, François Ozon, Robert Guediguian etc.) și, nu în ultimul rând, *afirmarea în forță a unei întregi pleiade de cineaști tineri, fiecare dintre ele cu un stil și un univers foarte personal* (Tonie Marshall, Solveig Anspach, Agnes Jaoui etc.).

UN CINEMA VITAL, care practică fără complexe toate genurile, inclusiv (sau mai ales) cele populare, fără a-și trăda, însă, angajamentul și atașamentul față de un cinema de autor, creator și creativ, totodată – un cinema care, pentru mine, la Sărbătoarea Filmului Francez, s-a numit:

• "O chestiune de gust" – de și cu Agnes Jaoui. "Supradotată" Jaoui (scenaristă, actriță, producătoare), acum la debutul ei ca regizoare, abandonează căutările și efectele de stil, scrie dialoguri și partituri excelente pentru actori (de aici și senzația de o anumită teatralitate a filmului sau) și recurge cu aplomb și discernământ la acea acuitate plină de umor a observației sociale și la acea tandrețe pentru personaje, calități ce au făcut succesul unor filme ca "Un air de famille" al lui C. Klapisch

sau "On connaît la chanson" de Alain Resnais, unde Agnes Jaoui a fost scenaristă și actriță.

• "Harry, un prieten devotat" – de Dominik Moll cu Sergi Lopez și Mathilde Seigner. Acest regizor n-a turnat decât două filme: "Intimitate" (1993), o ecranizare rece și sobră după nuvela "Mur" a lui Sartre, a fost un eșec comercial. După o tăcere de aproape șapte ani, "Harry..." a fost surpriza Festivalului de la Cannes 2000. Neliniștitor, dar și cu acel aer familiar de "ceva deja știut", insidios și straniu, alunecând pe nesimțite în fantastic, cu un scenariu impecabil și bine ținut în mână de regizor, acest film se află sub semnul lui Hitchcock și al lui Polanski. Indiscutabil, Moll e un cineast ce nu trebuie pierdut din vedere!

• "Sub nisip" – de François Ozon. Iată cel mai provocator și mai greu de catalogat dintre tinerii cinești francezi. După ce și-a creat o solidă reputație de realizator de scurt metraje cu opere cinice având ca temă sexualitatea, debutează în 1997 cu lung metrajul "Sitcom", despre o familie incestuoasă, cu deviații și transgresiuni de toate felurile. Aceleași obsesii și în "Les amants criminels" (1998), un basm trash despre un cuplu de tineri asasinii ținuti întemnițați de un căpcaun pervers. Foarte teatral și rece în "Gouttes d'eau sur pierres brûlantes" (1999), inspirat de o piesă a lui Fassbinder. Dar, succesul de critică și de public îl cunoaște cu adevărat prin filmul "Sub nisip" (2001), unde ne face să pătrundem în mintea unei femei (la 56 de ani, Charlotte Rampling face rolul carierei ei, plină de roluri interesante), constrânsă la un doliu imposibil de dispariția soțului ei pe o plajă. Regizorul povestește toate acestea cu simplitate și emoție, practicând un cinema cu mare impact asupra publicului. Un cinema al afectelor și nu unul, facil, al efectelor. Semn că François Ozon, acest copil teribil al filmului francez, s-a maturizat și că are cu adevărat ce spune.

Viorica Bucur

POLIROM

NOUTĂȚI
octombrie 2001

Leon Wieseltier

Kaddish

Mihai Șora în dialog cu Sorin Antohi

Mai avem un viitor?

România la început de mileniu

Saul Bellow

Ravelstein

În pregătire:

William Totok

Lavinia Bârlogeanu

Constrângerea memoriei
Psihopedagogia artei

Reduceri de 30%

Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▶ Agenda

Comenzi la: CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, Timișoara, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.ro

www.polirom.ro

„O CORABIE

D EȘI repetată pînă la saturație, de la 11 septembrie încoace, sintagma „nimic nu va mai fi cum a fost” nu și-a atenuat deloc caracterul de profecție neliniștitoare. Fiorul acestei neliniști s-a făcut simțit și în ediția din acest an a Tîrgului de Carte de la Frankfurt pe Main. Debutul evenimentului mult așteptat de iubitorii de carte, de editori și autori, a fost marcat printr-un moment de reculegere în memoria victimelor atentatului. Pe durata desfășurării Salonului, măsurile de securitate au fost cu totul neobișnuite, dar acceptate cu maximă bunăvoință de toți vizitatorii (cu 14% mai puțini decît anul trecut) și de toți expozanții. Party-urile au fost mai puțin zgomotoase, mondenitațile – reduse la dimensiunile unei decențe austere, îngrijorarea s-a putut citi pe chipurile tuturor... ceea ce însă nu i-a împiedicat pe cititorii cu mîini lungi să-și însușească din rafturi cărțile expuse. Dar un astfel de delict este trecut cu vederea la salonul de carte. Mesele rotunde și dezbaterile au fost dominate de discursurile în jurul fatidicului 11 septembrie.

Grecia, invitata de onoare a acestei a 23-a ediții a celui mai mare tîrg de carte din lume, pare a fi consimțit firesc, dintru început, la rolul „frumoasei necunoscute” pe care-l deținea deja în cîmpul de cunoaștere literară aici în Germania, la rolul aproape secund care i-a fost dat să-l dețină în raport cu imperatiile momentului. Tema dominantă - deși neoficială - a actualei ediții a Tîrgului de Carte a fost Islamul...

Virtuțile securizante ale unor ritualuri și tradiții

CINE nu se mulțumește să accepte elementele de conjunctură drept inocente roade ale întîmplării a putut distinge și stabili totuși unele corelații ordonatoare și reconfortante în vremurile atît de tulburi pe care le trăim. Astfel, atribuirea Premiului Nobel pentru literatură exact în zilele Tîrgului de carte de la Frankfurt pe Main, scriitorului V.S. Naipaul, care trece între altele, drept unul din cei mai puțin sensibili scriitori la așa numitul spirit „politic corect”, a relevat de astă dată perfectă intuire a spiritului vremii și a valorii, de către juriu.

N a i p a u l, născut dintr-o familie originară din nordul Indiei, stabilită în Caraimbe, se „exilează” la vîrsta de 18 ani, pentru a deveni în cele din urmă deopotrivă un autentic englez și un adevărat „cetățean al lumii”. Este înnobilit, primește titlul de „Sir”, scrie o literatură despre care singur afirmă că este lipsită de tîlcuri ascunse și că cine caută „semnificații” în textele sale, nu face decît să le inventeze pe cont propriu. Despre Naipaul se spune că ar fi mai degrabă un bun ziarist, uneori prost dispus, plin de franchise însă, un excelent autor de reportaje, romane de călătorie, desconsiderînd literatura de ficțiune. Perfect cunosător al realităților lumii a treia, al soartei celor înfrînți de destin, Naipaul are curajul să declare că multe din mizeriile țarilor post-

coloniale se datorează tocmai felului de a fi al băștinașilor.

Decizia de a-i acorda unui scriitor care este un observator atent dar deziluzionat al unei lumi în destrămare cea mai înaltă distincție literară, pare a legitimă o tendință tot mai pregnantă în cîmpul literelor: insensibilitatea crescîndă a publicului și editorilor, la farmecele ficțiunii...

Și cum ar putea fi altfel cînd din ce în ce mai des și mai dramatic, realitățile întrec ficțiunea. Într-un foarte scurt editorial, publicat în zilele Tîrgului Internațional de Carte, cotidianul SÜD-DEUTSCHE ZEITUNG constata că deja înainte de 11 septembrie, imponderabila „ușurătate a ființei” devenise insuportabilă. Acum, după fatidica dată, s-a terminat cu mascaradele sentimentale și cu exhibiționismul futurist. Acum - scrie ziarul citat - avem chiar mai mult „prezent” decît am îndrăznit să ne închipuim. Acum se face auzit un ton nou care în unele manuscrise și în câteva cărți își facuse deja mai demult anunțată sosirea. Un ton serios care interoghează originile prezentului, care investighează genealogiile, familia, patria, cu alte cuvinte „toposurile” identitare. În domeniul filozofiei aceste tonuri noi accentuează căutarea unor concepte apte să explice prezentul. Astfel revin în scenă vechi deprinderi intelectuale ce pareau vetuste...

O altă corelație ordonatoare între elementele aparent dispartate ale prezentului și implicit, ale Salonului Internațional de Carte, se situează exact în prelungirea celor afirmate mai sus. Premiul Păcii, atribuit de Asociația Librarilor Germani i-a fost decernat în acest an unui filozof. Opțiunea pare a sublinia (tocmai într-un prezent în care fanatismul și integritatea și-au demonstrat, dincolo de limitele imaginabilului, forța destructivă) legătura neîntrepută dintre spiritul dialogic al Greciei antice, matrice a culturii europene, și caracterul deschis, nedogmatic al discursului rațional contemporan.

Laureatul este, cum deja se știe, Jurgen Habermas, teoreticianul conceptului de acțiune comunicativă. Sistemul lui Habermas - despre care se afirmă că este un filozof ce nu se integrează vreunui sistem - se întemeiază pe un paradox de felul „luptei pentru pace”: obținerea consensului nu se poate face decît prin emiterea unor opinii contrare dar nu ireconciliabile.

Nu întîmplător teoreticianul acțiunii comunicative acordă un loc aparte în teoria sa discursului în sensul etimologic al termenului latin: discurrere înseamnă a fugi în direcții divergente...

Ori de cîte ori a simțit primejduite pacea și consensul, Habermas nu s-a sfiit să provoace controversele tocmai pentru a restabili echilibrul. Promotor al spiritului protestatar al mișcărilor studentești din 1968, filozoful a considerat deviațiile ulterioare ale spiritului revoluționar drept „fascism de stînga”. În contextul antologice discutate a istoricilor, declanșată de unele opinii ale istoricului Ernst Nolte, care prin comparația dintre nazism și comunism a fost învinuit de intenția de a relativiza

ororile Holocaustului, Jurgen Habermas a deținut un rol decisiv în restabilirea consensului. Cele mai recente intervenții ale lui Habermas sunt legate de ideile filozofului Peter Sloterdijk, acesta din urmă un foarte interesant și ilustru, în același timp, reprezentant al filozofiei contemporane de orientare conservatoare de care laureatul din acest an al Premiului Păcii nu a obosit să se distanțeze. Referindu-se la teoria lui Habermas, Jacques Derrida, căruia i-a fost atribuit în acest an premiul Adorno, tot la Frankfurt pe Main, utilizează termenul de „terorism al consensului”. După cele petrecute la 11 septembrie, sintagma nu mai poate fi invocată cu aceeași seninătate.

Grecia între mitologie și turism

GRECIA, aidoma unei Casandre, și-a văzut parțial împlinite unele temeri legate de pericolul de a nu fi îndeajuns luată în seamă. Dacă lucrurile au stat întocmai, a fost și din alte motive decît cele datorate obișnuitului și incriminatului dezinteres al publicului larg și al editorilor, fața de micile literaturi ale lumii și ale Europei. Într-un articol apărut în voluminoasele suplimente literare ale marilor ziare din Germania cu prilejul Tîrgului Internațional de Carte, era prezentată (în termeni consolatori pentru musafirii sosiți din Elada contemporana pe malurile Mainului) soarta invitațiilor de anul trecut, cea a scriitorilor polonezi. Doar foarte puțini din contingentul celor lanșați cu un an în urmă și-au putut menține „prezența” pe piața de carte din Germania. Unul dintre acești autori este Andrzej Stasiuk, invitat la turnee de lecturi în republica federală, turnee pe care le absolvă doar fiindcă acestea îi aduc venituri pecuniare suplimentare. Astfel, autorul polonez poate apoi în propria-i editură să publice și un „excelent scriitor român” (al cărui nume este însă trecut sub tăcere în cuprinsul articolului). Același Stasiuk le spulbera confrăților săi de breaslă greci orice iluzii: după ce se vor întoarce de la Frankfurt, pe ei îi va aștepta aceeași soartă ca pe scriitorii polonezi: nimeni nu va mai ști ceva despre ei... Dintre toate vedetele poloneze ale ediției precedente ale Salonului de carte de la Frankfurt, singurul care a reușit să străpungă bariera anonimului în Germania nu este altul decît... Stasiuk.

Prezența Greciei în postura de invitată de onoare a Salonului, marchează persistența laudabilei și beneficei intenții a organizatorilor de a deschide larg mai ales culturilor mici, literaturilor cu restrînsă circulație lingvistică, poarta accesului la circuitul universal al valorilor spirituale și culturale. Chiar dacă Grecia dispune de doi laureați ai Premiului Nobel pentru Literatură, în Germania, autorii ei contemporani sunt aproape complet ignorați. Nu întîmplător, atunci cînd inaugurînd actuala ediție a salonului de carte, directorul acestuia, Lorenzo Rudolf afirma că în Germania Grecia este cunoscută mai ales pentru specialitățile ei culinare, în sala de conferințe au izbucnit unele risete. În paranteză fie spus, și specialitățile culinare fac parte din zestrea identitară a unei culturi...

Revenind la literatură, demnă de semnalat este și opinia unui scriitor

elen de mare succes, Vassilis Vassilikos, autor a peste o sută de volume de proză, între care și celebrul roman „Z”, ecranizat cu mare succes, avîndu-l ca interpret pe neuitatul Yves Montand. Vassili Vassilikos, bun prieten al regretatului Heinrich Böll, al Hannei Arendt și-a petrecut cîțiva ani din viața la Berlin. Deunazi, el constata cu amarăciune că literatura țării unui scriitor precum Kazantzakis, autor al celebrului roman „Alexis Zorba”, a unor poezii de talia unor Constantinos Kavafis sau Giorgios Seferis (laureat al Nobelului pentru Literatură) este prea puțin cunoscută în țara lui Alfred Döblin și Heinrich Mann...

De astă dată „Itinerarii spre Ithaka”, cum sună deviza prezenței elene la Frankfurt, i-au adus cu certitudine pe nenumărații Ulisse rătăcitori pe marile literaturii și în golfurile beletristicii grecești. Traducerile în germană a unor opere însumează la Frankfurt în această toamnă 41 de titluri... Dar ca și restul literaturilor în limbi de restrînsă circulație, și literatura elenă este legată de țara de origine aidoma sclavului de lanțuri - afirma deja citatul Vassili Vassilikos, adaugînd încă un detaliu pitoresc comparației: „depindem de talentul și bunăvoința traducătorilor precum aborigenii de bunele oficii ale unui mediator care ar putea face ca și produsele lor să ajungă în rafturile unui mare magazin de produse exotice.” De notat totuși că pavilionul elen a structurat cu eleganță o acoladă între originile antice ale cunoașterii și civilizației europene și între stadiul actual al acestora, la ceasul „tehnologiilor de vîrf”.

Grecia și literatura apar la Frankfurt într-o perioadă în care vechile imagini sau clișee se destramă și în care se manifestă tendințe de a conferi cotidianului elen, vagi sensuri mitologice. Destruămarea Iugoslaviei a readus în beletristica elenă dimensiunile realismului politic al unor romane ca deja citatul „Z”... dar a reactualizat și subtilele interdependențe culturale cu spațiul islamic. Filoelenismul romanticilor europeni pare a fi apus demult. Acum, un autor grec contemporan chemat să prezinte publicului german în paginile unui supliment literar perioplurile literaturii elene de-a lungul secolelor, și-a intitulat excursul astfel: „O corabie numită Agonia”. Melancolica sintagmă este desigur generată din nou de conștiința acută a foarte restrînsei circulații a limbii elene deși, atît Uniunea Europeană cît și UNESCO se străduie din răspuțeri să asigure dăinuirea așa-numitelor literaturi mici. Ceea ce nu-i împiedică pe unii scriitorii tineri să recomande cu cinism, colegilor lor mai vîrstnici - să-și scrie pur și simplu operele, de-acum înainte, în engleză...

Rămîne așadar literatura greacă contemporană doar o frumoasă necunoscută, cum nu fără amară ironie, își intitula Danae Coulmas scurtul periplu prin literatura elenă, publicat în aceste zile în suplimentul literar al cotidianului elvețian NEUE ZÜRCHER ZEITUNG?

O antologie de texte literare grecești contemporane (prezentată în paginile ultimei ediții a revistei LETTRE INTERNATIONAL de către Vangelis Chatsivassiliou) este structurată în jurul unei axe tematice - cea a toposului, a locului de origine al fiecărui autor antologat. Se naște astfel un text colectiv, epic, care păstrează cu fidelitate am-

V.S. Naipaul

Jurgen Habermas

NUMITĂ AGONIA

prenta lăsată de fiecare autor în parte – în căutarea anevoioasă a propriei sale identități...

Dar alături de această sincronă vibrație a unor filoane tematice de profunzime ale literaturii elene la diapazonul literaturii europene contemporane, s-a distins la Frankfurt mai pregnant ca oricând, firește și sub impactul celor petrecute la 11 septembrie, o acută, nepotolită căutare a celui alt. Circulația în sens unic a literaturii și spiritualității occidentale spre Orient promise să se transforme într-un drum pe care valorile vor circula nestînjenite în ambele sensuri. O situație care în mod cert va fi profitabilă atât literaturilor mici, inclusiv celei elene, pentru care Frankfurtul a constituit, totuși, o șansă, cât și culturii europene – dislocată din europocentrismul său tematic.

Cînd Occidentul redescoperea Grecia, el proiecta asupra ei umbra vechilor eroi antici, a filozofilor și gânditorilor Eladei, încercînd Grecia modernă cu o povară psihologică ce dănuiește pînă acum. În 1832 Grecia a primit în dar monarhi din casele regale și princiare germane. Otto I de Wittelsbach a dat ordinul darîmării la Atena a mai multor biserici ortodoxe decît au reușit să distrugă turcii în 400 de ani de stăpînire. Împotriva umbrelor trecutului, promotorii idealurilor europene în Grecia continuă și astăzi să lupte invitîndu-ne să distingem în Grecia și în spiritualitatea ei contemporană, cîteva din traumele tainute și adînci ale unei Europe aparent senine.

Fără mari surprize

CU MINIME intermitențe, Salonul de carte de la Frankfurt pe Main a avut parte de autentice surprize și senzații sau la nevoie, și le-a înscenat. Observatorii acestei a 53-a ediții a salonului de carte, plasat în umbra evenimentelor de la 11 septembrie, consideră într-un laconic bilanț că la Frankfurt vestile rele nu par a-i fi iritat pe expozanți și vizitatori. Doar autorii, care uneori sunt înzestrați cu harul profeției sau cu o hipersensibilitate seismografică față de real, au fost mai neliniștiți ce de obicei. Operele lor în schimb, aflate deja în rafturi, dezvăluiau abia după o prealabilă investire semantică a textului lor, semne prevestitoare. Nu întîmplător, Timothy Garton Ash excelentul "istoric al lumii contemporane", exeget obiectiv al revoluțiilor din 1989 este din nou mai actual ca niciodată cu eseul său intitulat "Timpul libertății", un eseu avînd ca subiect nimic altceva decît scrierile politice ale lui George Orwell... Or, în ultimele săptămîni, cînd echilibrul dintre libertate, societatea deschisă și imperatiivele asigurării unei securități tot mai compacte părea cu totul amenințat de atentatele de la 11 septembrie, tocmai scrierile lui Orwell, sumbrele lui viziuni ameninșînd să devină realități, au revenit frecvent în discuție. Garton Ash consideră în remarcabilul său eseu că Orwell știa foarte bine cum să riposteze la pervertirea limbajului de către politicieni. Cine abuzează de putere, abuzează de propriile noastre arme: de cuvinte - scrie istoricul britanic, elogiîndu-l pe Orwell pe buna dreptate, ca fiind "cel mai important scriitor politic al veacului al XX-lea."

Trecutul care într-o viziune ciclică a

devenirii ar amenința să se repete, constituie pe mai departe tema dominantă a unor eseuri și cărți de specialitate apărute în această toamnă. În 1938 Paul Valéry remarca cu resemnare că "ideea dictaturii pare tot atît de molipsitoare acum pe cît era în secolul al XIX-lea idealul libertății". O istorie a fascismului, semnată de istoricul britanic Stanley Payne a apărut în traducere la editura Propylaen din Berlin/München. Hitler continuă să obsedeze contemporaneitatea. Lothar Machtan lansează teza homosexualității dictatorului, teză discutată de celebrul istoric și biograf britanic al lui Hitler, Ian Kershaw, sau contestată de alți istorici contemporani.

În plan ficțional, Harry Mulisch, autorul olandez de mare succes, publică un roman intitulat "Siegfried" despre un ipotetic fiu al dictatorului nazist. Nazismul abătut asupra Europei este tematizat din nou și în beletristica de Robert Menasse în romanul intitulat "Alungarea din iad". Ernst Junger cu publicistica sa din anii 1919-1933, pentru înția oară editată acum, este considerat de unii recenzenți drept un premergător al fascismului tocmai datorită naționalismului său ardent. Heinrich Boll, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură, revine în actualitate cu scrisorile sale din război, datate 1939-1945. Inedită este și corespondența lui Gottfried Benn, spre apusul carierei sale, cu tînăra admiratoare Ursula Ziebarth. Genul epistolar pare a-și exercita în continuare extrema fascinație asupra editorilor și cititorilor. Cum altfel s-ar explica publicarea înainte de termen a scrisorilor lui Paul Celan cu Hanne și Hermann Lenz, după senzaționala editare sincronă, în franceză și germană, din această primăvară, a corespondenței poetului născut în Bucovina, cu soția sa Gisele Lestrangé. Arhiva literară Celan continuă să fie ferecată, parțial pînă în 2020, vizată fiind mai ales corespondența cu Ingeborg Bachmann. Scrisorile lui Emil Cioran vād și ele lumina tiparului în germană alături de un roman epistolar consacrat celuiiași mistic fără Dumnezeu. În cartea lui Friedgard Thoma intitulată "Pentru nimic în lume - o iubire a lui Cioran," apărută la editura Weidle din Bonn, marele moralist apare în postura de îndrăgostit. Cartea este semnalată favorabil de exigenta revistă „Der Spiegel”. Morala, etica, valorile libertății exercită în aceste zile mai mult ca oricînd o justificată forță de atracție: "Minima Moralia" de Theodor Adorno este republicată la editura Suhrkamp; Peter Bieri este autorul unei alte lucrări intitulată "Meșteșugul libertății". Colin Mc Ginn scrie, tradus la editura Klett-Cotta, un eseu despre "Bine, rău și frumos". Iar filozoful francez Michel Onfray, autorul cunoscutului eseu "Rațiunea gurmandă" - se adresează cu o nouă carte, în traducere, admiratorilor săi. Titlul volumului: "Rebelul".

Georg Steiner

Georg Steiner, ilustrul profesor de teorie literară semnează o "Grammatica a creației" publicată în traducere la editura Hanser, una din cele mai intens dezbătute cărți ale toamnei, aici în Germania. Literatura de

calătorii cunoaște o adevărată renaștere, revenind în orizontul preferințelor cititorilor de azi. Astfel notele de drum ale lui Hermann Melville, autorul romanului "Moby Dick", sunt deja un bestseller. Editura Eichborn publică o antologie de texte semnate de cei 103 autori care au călătorit în vara anului 2000 cu Europaxpress-ul literaturii. Printre autori, desigur, figurează și scriitori români. Șapte mii de kilometri în Siberia parcurși de britanicul Colin Thubron, sau copilăria autorului John D. Morley într-una din coloniile britanice, promit să rețină și interesul cititorilor după ce au fost favorabil semnalate de critica de specialitate.

Cît despre literatura de ficțiune - mai puțin abundentă decît în anii precedenți, ea aduce la suprafață un roman

Eugène Ionesco

Umberto Eco

inedit de Eugène Ionesco apărut în Franța, un foarte laudat epos de familie al scriitorului ungar Peter Esterhazy, vîstarul unei vechi familii nobiliare, semnatul romanului "Harmonia Celestis", roman considerat de SUDDEUTSCHE ZEITUNG drept marele roman european al anului și, desigur, deja tradusul în română roman al lui Umberto Eco, "Baudolino".

Această succintă trecere în revistă a unor puncte de reper în cîmpul beletristicii și al științelor umane se cuvine completată de semnalarea unor cărți apărute în spațiul germanofon, ale unor autori originali din România: romanul lui Richard Wagner, "Miss Bukarest", lansat pe 25 septembrie la Literaturhaus din Berlin, sau romanul "Mandragă" de Nausicaa Marbe. De asemenea, la editura Igel a apărut romanul epistolar al scriitorului debutant Peter Rosenthal intitulat "De-a lungul străzii Venloer", un roman favorabil prezentat în presa germană, considerat ca simptomatic pentru actualele tendințe de tematizare a identității.

Herta Müller

Un segment cu totul excepțional în calendarul evenimentelor din zilele salonului de carte l-a constituit desemnarea scriitoarei Herta Müller drept candidată la Premiul Nobel pentru Literatură. Dar despre aceste cărți și despre autorii lor, mai pe larg, cu altă ocazie.

România - la răscruce de drum

CEI care au analizat noua topografie a Tîrgului de Carte de la Frankfurt pe Main, dotat cu un hipermodern pavilion trei în locul celui vechi, au constatat că pavilionul cinci, rezervat editurilor internaționale, unde se

aflau și editurile românești, a fost cel mai puțin frecventat. Vizitatorii s-au calcat literalmente în picioare la standurile editurilor germane, anglo-americane și chiar arabe. În rest - o liniște prielnică răsfoirii cărților și conversației cu autori și editori. Standul românesc - de doi ani încoace are un standard "european". De asta dată el a fost favorabil situat... "la răscruce". Am regretat absența unor edituri care altă dată erau masiv prezente, pecum și a unor editori de renume din țară. Criza bugetară a culturii nu poate totuși explica unele absențe cît mai ales, dispariția unor edituri ca "Minerva" sau "Univers" (fapt care mi se pare de neiertat).

Frumos expuse în rafturi, nu însă conform unor criterii tematice, cărțile din România au atins și ele mult mai încet decît cele din țările vecine, foste comuniste, aspectul atrăgător al suratorilor lor din Vest. Am remarcat o dominantă "decorativă" a standului românesc, deloc deranjantă, ba chiar binefăcătoare - prin expunerea fotografiilor înramate ale imaginilor din Bucureștii de altădată, fotografiile pe care le știam de cînd România fusese invitată Salonului de Carte de la Leipzig. Ceea ce nu m-a împiedicat să le admir din nou. În rest - am regretat puținătatea titlurilor de carte expuse, dar am apreciat existența unor cataloage de edituri și cărți bine puse la punct și mai ales, o sincronizare de tendințe și preocupări. Un album bibliofil, închinat soldaților germani căzuți pe pămîntul României, în primul și în al doilea război mondial, incluzînd numele acestora și o serie de gravuri realizate de tineri artiști plastici pe tema războiului, părea merit să marcheze și o vizită care nu a mai avut loc: cea a cancelarului Gerhard Schröder la locul odihnei de veci al tatălui său, căzut în luptele din Transilvania de Nord... Volumul bibliofil are certe intenții diplomatice - dar deschisă rămîne întrebarea cum va fi el receptat de germanii de azi...

Aș mai menționa în încheiere - ca semn pozitiv, elaborarea aflată în curs a unei biblioteci virtuale. În rest, la standul românesc domnea o atmosferă relaxată, eliberată din fericire de aburii de țuică și parfum ieftin ce se resimțeau în urmă cu trei patru ani, pe la orele cînd porțile salonului de carte se închideau pentru vizitatori. Acum un "happy hour" a constituit nu atît prilej de destindere după o zi de lucru cît ocazia de a sta de vorbă cu editori, autori și public, de a simți de la distanță, pe viu, pulsul cărții din țară, în vremuri grele, nu doar pentru iubitorii de carte.

Închei aceste însemnări, prin forța împrejurarilor lacunare, de la o ediție deopotrivă normală și ieșită din comun a Tîrgului de carte de la Frankfurt, citînd răspunsul, evident anecdotic, pe care mi-l dădea Gabriel Liiceanu, aflat în trecere la Tîrgul de Carte de la Frankfurt atunci cînd i-am adresat nu fără inflexiuni ironice, întrebarea: la ce servește filozofia în vremuri de restriște? - "La nimic"... Răspunsul m-a retrimis la gratuitatea literaturii, a actului de reflecție intelectuală, gratuității salvatoare într-o lume în care după 11 septembrie avem parte de mai mult prezent, decît putem uneori, suporta...

Rodica Binder
Deutsche Welle, Köln

EMINESCU ÎN LIMBA UCRAINEANĂ

ÎN FINALUL cronicii domniei-sale la cartea noastră de traduceri din poezia lui Taras Șevcenko (Taras Șevcenko, *Poeme*, Editura "Mustang", București 2001), Gheorghe Lupu ne sugera "o traducere în limba ucraineană din lirica eminesciană", intrucât "peste timp, cele două neamuri, prin poezii lor emblematică, ar putea vorbi aceeași limbă - a eternității armonioase". (vezi *Luceafărul*, nr. 29, 25 iulie 2001, p. 21).

Până vom purcede, cândva, și la acest sacru gest, ne permitem, în cele ce urmează, să semnalăm volumul apărut nu demult la Editura "Elion", București 2000, cu sprijinul direct al Ministerului Culturii din România, volum intitulat *Mihai Eminescu, Poezii*, în ediție bilingvă româno-ucraineană, îngrijită de *Mihai Mihailiuk* și cu un cuvânt înainte semnat de *Dan Horia Mazilu*.

În cartea sa *Individualitatea clasicilor*, Casa EVIO de tipărituri, București 1997, profesorul *Ioan Rebușapcă* de la Facultatea de limbi slave de la București lansa "câteva impresii asupra receptărilor literare româno-ucrainene", una din secțiunile cărții referindu-se la "voluptosul joc de icoane" pe care poezia lui Eminescu a stârnit în rândul traducătorilor ucraineni.

Din cartea lui *Ioan Robușapcă* aflăm, printre altele, că tabloul general al receptărilor ucrainene din literatura română este aproape inexistent, iar creația poetului național român a pătruns prea puțin, prin filieră ucraineană, în galeria marilor spirite ale universalității. Dincolo de câteva traduceri sporadice în revuistica ucraineană, Eminescu s-a bucurat de două ediții mai relevante apărute în țara lui Șevcenko: *M. Eminescu, Poezii*, Kiev, Editura de Stat pentru Literatură Artistică, 1952, și *Mihai Eminescu, Poezii*, Selecție, îngrijire și prefață de *Andrei Miastkivski*, note de *Stanislav Semcinski*, traduceri de *Andrei Miastkivski*, *Volodymyr Kolomiț*, *Mykola Ihnatenko*, *Mykola Tereschenko*, *Teren Masenko*, *Ivan Puciko*, *Konstantin Basenko*, *Abram Kațnelson*, *Petro Zasenکو*, *Hryhorii Usaci*, *Maxym Rylski*, *Iaroslav Șporta*, *Volodymyr Sosiura* și *Nina Matviciuk*, Kiev, Editura "Dnipro", 1974.

Pe de altă parte, interpretarea operei lui Eminescu de către exegeții ucraineni se rezumă la prefața semnată de *A. Miastkivski* la ediția din 1974, intitulată *Cântăreț al luptei și iubirii*, și la un studiu semnat de *Stanislav Semcinski* și apărut în volumul al doilea al *Enciclopediei literare ucrainene*.

Apariția volumului bilingv de la București prezintă, în acest context, o întreprindere necesară și binevenită, pe de o parte, pentru că beneficiază de studiul pertinent al lui *Dan Horia Mazilu* despre poezia lui Eminescu, iar pe de alta, intrucât, după știința noastră, o mare parte din tirajul cărții a luat drumul Kievului și Cernăuților.

Consultând lista traducătorilor ucraineni și ponderea numerică a tălmăcirilor, bănuim că ediția îngrijită de *Mihai Mihailiuk* are la bază pe cea apărută la Kiev în 1974. Ediția bucureșteană adaugă, pe lângă traducătorii menționați în volumul apărut la Kiev, pe încă șase (*Vasyl Șvet*, *Anatolii Șerbak*, *Mykola Upenik*, *Stepan Chelar*, *Mykola Korsiuk*, *Mihai Mihailiuk*), dintre care ultimii doi sunt poeți de expresie ucraineană din România.

Sa mai notăm că volumul însumând 365 pagini conține câteva repere cronologice privind bio-bibliografia potului și un set de repere critice, constând în secvențe din studiile lui *Titu Maiorescu*, *George Călinescu*, *Tudor Vianu*, *Perpessicius*, *Mircea Eliade*, *Constantin Noica*, *Petru Creția*, *Zoe Dumitrescu Bulesenga*.

Aplecându-ne asupra traducerilor propriu-zise, vom fi intrutotul de acord cu *Ioan Rebușapcă*, atunci când acesta este îndrituit să afirme: "Au fost antrenati cei mai talentați traducători de poezie, parte din ei și buni cunoscători ai limbii române, cât și unii dintre

cei mai reprezentativi poeți ucraineni contemporani, cum sunt *Andrei Miastkivski*, *Maxym Rylski*, *Volodymyr Sosiura* și alții, care, toți laolaltă, manifestă o vădită strădanie în echivalarea adecvată a tuturor nivelelor creației eminesciene, intuind, în genere, corect semnificațiile ei profunde, respectându-și cu atenție și admirație «partenerul» în întrecerea poetică, dându-se plener demersului întreprins până la completa lor epuizare".

Ion Vlad, *Mihai Eminescu* (detaliu)

Confruntând, însă, pe îndelete, tălmăcirile cu originalul eminescian, suntem de data asta noi îndrituiți să facem observațiile de rigoare, intrucât, mai peste tot, apar neconcordanțe de ritm, rimă și măsură, devieri de sens sau, mai grav, sunt eliminate în tălmăcire versuri întregi ale originalului.

Trebuie să recunoaștem că poezia eminesciană, mai ales cea antumă, excelează prin perfecțiune prozodică, prin muzicalitate și armonie specifice doar limbii române, lucruri care cu greu pot fi atinse în alte limbi. Dacă mai adăugăm că vocabularul poetic eminescian apelează la subtext, la sens metaforic și filosofic sau întrebuintează termeni regionali și populari, misiunea traducătorilor (cu atât mai mult a celor slavi) devine dificilă, uneori ajungându-se la nepotriviri stilistice și prozodice supărătoare.

Cum era și de așteptat, ponderea textelor traduse o deține, de departe, *A. Miastkivski* (cunoscător al limbii române), cele 30 de texte ale sale, din totalul de 72, cât conține volumul, fiind și cele mai apropiate de original. Dar... să trecem la exemplificări.

CELE patru texte eminesciene în care apar frecvent *rima dactilică* și *rima peonică* (*Stelele-n cer*, *Colinde, colinde*, *Rugăciune* și *Dintre sute de catarge*) beneficiază foarte rar de aceeași rimă în variantele ucrainene. Chiar *Andrei Miastkivski*, după ce reușește să transpună perfect, din punctul de vedere al rimei dactilice, poezia *Stelele-n cer*, este nevoit

(sau constrâns de limba sa natală!) să renunțe, în poezia *Dintre sute de catarge*, la *rima peonică* a originalului și să o reducă la cea dactilică. Și cei doi poeți trăitori la București nu reușesc să respecte tipul de rimă eminescian (*Mihai Mihailiuk* în *Colinde, colinde*, iar *Mykola Korsiuk* în *Rugăciune*). Sa observăm, pe de altă parte, că *Mykola Korsiuk* face un efort deosebit în tălmăcirea *Odeii*, dar este departe de metrul antic eminescian.

Oprindu-ne mai mult la *A. Miastkivski*, vom observa că versul "Multă lume am imblat" nu apare în traducere; același tratament are și versul "Nici cu stil curat și antic" (*Eu nu cred nici în Iehova*); poezia *Mai am un singur dor* nu respectă ritmul originalului, titlul fiind tradus nesatisfăcător "doresc acum", așa cum "Și dacă..." este tradus "Și dacă vântul"; în sfârșit, versul "Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie" întâmpină dificultăți în tălmăcire, în prima strofă apărând în varianta "dulce Românie" (care apare în strofă de două ori!) și "suflet românesc", mulțumindu-se cu variante de tipul "plaiul meu mareț", "plaiul meu". (Sa notăm, în paranteză, că sintagma "dulce Bucovina" este tradusă conform cu originalul, tălmăcitorul fiind de data aceasta *Volodymyr Kolomiț*).

Sa mai notăm și alte imperfecțiuni și devieri de sens:

În traducerea poeziei *Lacul* (*Konstantyn Basenko*), sintagma "lacul albastru" nu apare; ultima strofă din *Înger și Demon* (*Ivan Puciko*) este departe, ca fond, de cea originală ("Am urmat pământul ista, vremea mea, viața, poporul,/ Cu gândirile-mi rebele contra cerului deschis;/ El n-a vrut ca să condamnă pe demon, ci a trimis/ Pe un înger să mă-mpace, și-mpăcarea-i e amorul." devine în traducere ad litteram "Eu am trecut pe pământ mândru, nu am fost prefăcut în vorbe./ Blestemul l-am trimis în cer, chemam la revoltă lumea,/ Eu am crezut în demon, ca să faptuiască un pârjol mare,/ Iar pe tine te-a trimis cerul cu inima, plin de iubire"); cunoscutul final din *Floare albastră* ("Floare-albastră! floare-albastră/ Totuși este trist în lume!") este departe de original în varianta lui *Ivan Puciko*: "Lumea este tristă, parcă-ar fi fără lumina,/ Albastră floare încântătoare."; oscilația ritmului în același vers specifică poeziei *Sara pe deal* nu este prezentă în versiunea ucraineană a *Ninei Matviciuk*, care eșuează total în strofa finală ("Ne-om răzima capetele unul de altul/ Și surzând vom adormi sub înaltul,/ Vechiul salcâm." devine "Capul ți-l vei apleca la pieptul meu primitor./ Pe noi, tineri, numai soarele ne va trezi în zori."); în cazul *Luceafărului*, preferința îngrijitorului de ediție se îndreaptă spre varianta lui *Iaroslav Șporta* din 1952, în dauna celei aparținând lui *A. M.* din 1974; în general, traducerea "reușește să reia întocmai discursul poetic original", păcat că, printre altele, versul emblematic "Cobori în jos, luceafăr blând" nu-și găsește o variantă pe potrivă ("Vino, tu ești unic pentru mine"), iar apelativul propriu *Hiperion* nu apare în traducere nici o dată...

Oprindu-ne, în cele din urmă, cu exemplificarile aici, subliniem încă o dată efortul salutar al îngrijitorului ediției de la București de a-l prezenta cât mai complex cititorilor și exegeților ucraineni pe poetul cel mai important al românilor, care, asemenea lui Șevcenko în spațiul liric ucrainean, reprezintă "certificatul de identitate" cel mai autentic pentru spiritualitatea românească. Concluzia prefațatorului este și ea relevantă în acest sens: "Poezia lui Eminescu - din care românii se vor nutri mereu, cât va exista vorba românească în această lume - vine din nou între co-perțile acestei cărți, spre cititorul de limbă ucraineană. În tălmăcirii mai vechi sau mai noi. În stare, însă, toate să clădească acea superbă punte a înțelegerii pe care doar geniile o pot făuri."

Ion Cozmei

Semne puse în scenă la Limoges

• La finele lui septembrie, a avut loc la Limoges al 18-lea Festival al Teatrelor Francofone. În cadrul celor zece zile, cât a durat Festivalul, au fost prezentate câteva spectacole bazate pe limbajul semnelor, cum ar fi *Pentru un da sau pentru un nu* al Nathaliej Sarraute (în regia lui Philippe Carbonneaux și cu Emmanuelle Laborit în rolul principal), sau *Corpul și vocea: cuvinte - rizom*, spectacol în noua tablouri de Koulsy Lamko. Singura excepție de la principiul francofoniei a fost spectacolul *A dialoga - a interloca* al lui Gao Xingjian, laureatul Nobelului pentru Literatură din 2000, care și l-a pus singur în scenă.

În căutarea fericirii

• Născut cu mai puțin de o jumătate de veac în

urmă în SUA, Douglas Kennedy a emigrat în Irlanda, când avea 25 sau 26 de ani, unde a fost administratorul unui teatru. Noaptea, fiindcă n-avea somn, scria piese pentru BBC. Ulterior, mutându-se la Londra, s-a decis să trăiască din scris și a publicat două romane polițiste (și psihologice) de mare succes: *Omul care voia să-și trăiască viața și Rătăcirile lui Ned Allen*. Nemulțumit încă o dată de cum își trăia vocația, Kennedy publică un mare roman de dragoste, *În căutarea fericirii*, care păstrează din polițistele anterioare plăcerea suspansului. Îndrăgostit de Paris, unde petrece de citva timp o săptămână în fiecare lună, Kennedy e, în fond, un romantic: orașul de pe Sena îi place fiindcă seamănă cu New York-ul copilăriei sale.

Vocea lui Claudel

• Între aprilie și octombrie 1951, exact acum o jumătate de veac, Jean Amrouche a realizat cu bătrînul Paul Claudel (avea 83 de ani) două serii de interviuri radiofonice. Difuzate deseori, de pe cele zece casete care pot fi procurate de la *Societatea Paul Claudel*, cele 41 de interviuri au fost, în fine, publicate la Gallimard într-un volum de aproape 400 de pagini intitulat *Me-*

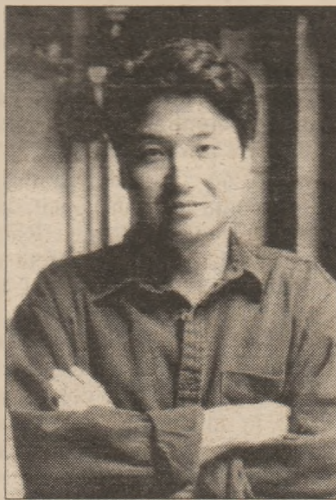
morii improvizate. Dincolo de mărturiile excepționale, cu privire la sine însuși, dar și la lumea prin care a trecut, este vocea inconfundabilă a lui Claudel pe care Nicole Casanova, autoarea comentariului din *La Quinzaine littéraire* (16-30 septembrie) o descrie așa: "o voce de țăran, cu dicție asemănătoare loviturilor de ciocan, lentă, grea, sigură, însoțită de izbucniri de ris."

Agenda regăsită

• O agendă din 1902 a lui Rainer Maria Rilke a fost descoperită și publicată anul trecut în Germania. În *Jurnalul de la Westerwede și de la Paris*, ediție bilingvă, marele poet german vorbește, după cum ne informează o publicație franceză, despre "o perioadă de mare uimire și groază" din viața lui. Este exact perioada cunoștinței cu Auguste Rodin. Și, într-o ordine oarecum similară de lucruri, "arhiva" Jack Kerouac, compusă din 130 de caiete, 52 de camete și 1050 de manuscrise, a fost vîndută de către frații și surorile scriitorului unei librării din New York. Manuscrisul romanului *Pe drum* fusese deja vîndut la licitație, în mai trecut, cu mai mult de un milion de dolari.

Se ridică vălul

• După ce, în Franța, în lunile din urmă, s-a ridicat vălul sub care se ascundeau atrocitățile comise în Algeria războiului colonial de către soldații francezi, iată, vine rîndul Japoniei. Un coreean quadragenar, care încă nu se născuse în anii cînd imperialismul japonez pregătea marel război, a publicat o ficțiune - jumătate confesiune, jumătate roman istoric - rod al unei anchete întreprinse pe cont propriu la Seul. Chang-Rae Lee dezvăluie tragedia coreencelor "livrate" soldaților japonezi aflați în avangardurile Marșului Birman. Intitulată *Sumbrelor ore ale trecutului*, cartea a fost tipărită atît în SUA, cît și în Franța. Naratorul e un medic japonez stabilit în SUA, care-și amintește de sosirea, cu decenii în urmă, în tabăra militară a citorva fete, călăuzite de o madamă de bordel. Cea mai tinăra se îndrăgostește de medic. Aceasta încearcă fără folos s-o salveze de la umilință și moarte. Tinăra va sfîrși tăiată în bucăți, oarecum în joacă, de săbiile imperiale ale urmașilor de samurai.

Corespondență din Stockholm

Nobelul pentru Literatură 2001: frustrări și spaiume

UN EUROPEAN alb, cu măsura colorat, așa s-ar putea face portretul laureatului Nobel 2001, V.S. Naipaul, prozatorul de origine indiană, născut la Trinidad, în 1932. Un scriitor din lumea a treia care a emigrat în Europa, adoptând o altă limbă fără să renunțe totuși la realitatea care i-a format originea, dând cu strălucire o formă exilului ambivalent. Un intelectual nomad descriind lumea post-colonială cu marile ei complexe.

Dar portretele altora care au scris despre el, aici, în Suedia, au fost mai puțin măgulitoare: Naipaul, un tip ursuz, violent cu jurnaliștii, un rasist înveterat...

Jurnaliștii suedezi care s-au înghesuit în fața Bursei au fost profund dezamăgiți - se aștepta cu înfrigurare numele unui suedez, necolorat, cu ochii albaștri, liniștit, binevoitor cu jurnaliștii, enigmatic, neangajat politic, poetul Tomas Tranströmer.

Și asta nu numai pentru a sărbători cei o sută de ani de Premiul Nobel, ci și pentru că Tranströmer e o personalitate unică a culturii suedeze. Dar n-a fost să fie. Gurile rele spun că din cauză că sunt prea mulți poeți în juriul care hotărăște....

Așa că a căzut o tăcere penibilă peste cei înghesuți în fața Bursei și n-a mai fost de față nici jurnalistul Gert Fyking care să strige ceva ca anul trecut. El a fost respins de doi gardieni care i-au explicat că nu este dorit, pentru că anul trecut aproape că a distrus cu strigătele sale ceremonia și ordinea obișnuite. În schimb, secretarul Academiei, Horace Engdahl, a vorbit ceva mai mult cu jurnaliștii, despre legile Comitetului Nobel care impun secretul în privința desfășurării votării. Dar ca în curând vor apărea două volume în care se vor dezvălui împrejurările din timpul primilor cincizeci de ani de Premiul Nobel, dându-se și lista celor care au fost nominalizați atunci. Dar cea mai insistentă întrebare a fost dacă premiul acordat lui Naipaul e un premiu politic, influențat de atentatul terorist din 11 septembrie și dacă în acest fel, nu cumva, Suedia s-a străduit să convingă regimului Bush și aparatului de propagandă CNN...

Nu, nu e un premiu politic, a răspuns secretarul Academiei, Naipaul a fost pe listele de propuneri timp de douăzeci de ani, nu este un scriitor "corect politic", el scriind încă din 1998 cartea *Dincolo de credință* în care critică nu numai islamul, dar și celelalte religii care îngrădesc, după părerea lui, libertatea de gândire a omului, dar și unele aspecte ale societății din Vest.

Trebuie să așteptăm douăzeci de ani pe o listă ca să fii premiat, adică să

prinzi mușegai, acestea au fost replicile unor jurnaliști oboșiți.

În *Expressen*, criticul Maria Schottenius a scris negru pe alb: "Premiul acordat lui V.S. Naipaul e o bombă în mâinile albe precum crinul ale Academiei". Scriitorul Jan Guillou a declarat tare: "Academia este rasistă pentru că a ales un moment nefericit să-i dea lui Naipaul acest premiu!"

În timp ce jurnaliștii încercau în toate felurile să se ia la harță cu Academia suedeză, o mică dramă avea loc în partea de sud a Stockholm-ului, mai exact pe scările care ducla apartamentul poetului Tomas

Tranströmer. Acolo au așteptat ore întregi, fotografi și reporteri de la

TV și radio, unii cu buchete de flori pentru poet, impunându-și o liniște sacră.

Dar poetul și soția sa, care trăiseră aceeași întâmplare neplăcută anul trecut, s-au baricadat mai bine, totul fiind închis; storurile trase, ca și cum pur și simplu n-ar fi fost acasă.

După ce s-a rostit numele premiului, fiecare fotograf și jurnalist s-a defulat cum a putut: unii au strigat pe scări, lăsând florile pe palier, alții s-au fotografiat între ei ieșind pe stradă într-o adevărată bruhaha, plini de frustrare. Toți încercând să dea răspuns întrebării: de ce nu s-a dat nici în acest an premiul unui poet?

Pe lista poezilor se știa că fusese ră, în afara de Tranströmer, și alții: Adonis, Adam Zagajewski, Vizma Belsevica și Inger Christensen. Întrebare inutilă pentru că toți știu răspunsul: poezia nu exercită nici o putere de atracție pe piața literară! Editorii obișnuiesc să lase ochii în jos când e vorba de poezie pentru că nu s-a întâmplat niciodată să se câștige bani din cărțile poezilor. În plus: mașinările media nu înțeleg nimic din limba poezilor...

Oricum s-au scos rapid din depozitul de cărți volumele de succes ale lui Naipaul: *O casă pentru mister Biswas* și *O jumătate de viață* conținându-se pe un succes fenomenal de librărie pentru Crăciun. Se așteaptă cu emoție venirea "bătrânului anti-patic" la Stockholm, dar unii se gândesc deja la ceremonia din 10 decembrie; atunci va exista un motiv real de teroare, pentru că "Academia prin alegerea ei nefericită a făcut din Stockholm o țintă viitoare pentru un atac terorist din partea fundamentalistilor musulmani". Se suflă în iaurt deja. Dar până atunci se trăiește totuși cu nemulțumirea, în timp ce apa din mijlocul orașului amestecă la infinit apa dulce cu apa sărată, iar timpul țese cu fir de jar prezentul fiecărei zile.

Gabriela Melinescu

Revista revistelor

Poezia macului opiaceu

LE MONDE din 12 octombrie face portretul citorva dintre apropiații lui Osama bin Laden. Brațul așa-zicând înarmat al liderului terorist, adică șeful său militar, strategul Al-Quaida, este un egiptean. Specialist în servicii secrete, militar versat, Mohammed Atef este și poet. La nunta fiicei sale a citit în fața asistenței un poem de celebrare a "erismului" celor care au ucis 17 soldați americani de pe distrugătorul USS Cole, la Aden, în octombrie 2000. Celălalt braț, ideologic, al lui Laden este tot un egiptean, Ayman Al-Zawahri, dintr-o familie veche și nobilă. Al-Zawahri e chirurg și poet. Arabii numără poeți remarcabili cit toate celelalte nații la un loc. Așa că nu e de mirare că doi din capii terorismului islamic scriu versuri. E de mirare că poeții sînt și teroriști. În concepția noastră, între poeți și ucigași e o anumită incompatibilitate. ♦ Concepție neîmpărtășită unanim. Dl Cristian Tudor Popescu, faimosul ziarist de la ADEVĂRUL, e de părere (în articolul de pe prima pagină a ziarului de luni 15 octombrie) că americanii și noi, europenii, greșim cînd ne uităm la Osama bin Laden, de exemplu, ca la un ucigaș primitiv și idiot. Ca și Al-Zawahri sau Atef, el e un intelectual subțire, dintr-o familie saudită bogată și respectată, care s-a decis să ia arma din pricina decepției pe care i-ar fi provocat-o politica americană față de Islam. Aroganța unora ca Berlusconi, acest Cataramă al dreptei italiene, cum se exprimă plastic polemistul C.T.P., care consideră inferioara civilizația islamică, ar sta la originea convertirii unor poeți în teroriști. Osama bin Laden ar fi un om credincios, ca și brațele sale întrupate, un devotat religiei sale și un iubitor onest al lui Alah. Emoționat de revelațiile d-lui C.T.P., Cronicarul își reprimă cu greu

dorința de a afla dacă ziaristul de la Adevărul crede că Laden e comp. în marea lor curățenie morală, ignoră sursa principală a banilor cu care își plătesc oamenii și armele: și anume drogurile. Să nu știe ei că Afganistanul e prima producătoare de heroină și că singura cultură din țara unde milioane de oameni mor de foame e macul opiaceu din care se face heroina? Să fie devoții lui Alah atît de naivi încît să creadă în vreo imaculată concepțiune a banilor de care dispun? Să fie C.T.P. atît de inocent încît să parieze pe inocența acestor de două ori asasini cu sînge rece, o dată, cu drogul pe care-l vind în toată lumea, a doua oară, cu armele din care moartea pleacă în toată lumea, fie ele gloanțe, rachete ori avioane pline de oameni? ♦ La Tîrgul de Carte de la Frankfurt (10-15 octombrie), invitatul de onoare a fost anul acesta Grecia. Din păcate (citim tot în presa franceză, Liberation, de data aceasta), evenimentele din Afganistan au pus în umbră Tîrgul. Între război și carte, oamenii aleg, s-ar zice, războiul. Grecia a fost la Frankfurt cu 35 de scriitori și 75 de editori (de două ori și jumătate mai mulți decît în alți ani), reprezentînd 400 de edituri. În lume, Grecia e cunoscută prin poezii ei (doi, Elytis și Seferis, au luat Premiul Nobel). Grecul e născut poet, ca și românul, irlandezul, persanul și arabul. ♦ La Tg. Jiu a apărut o nouă publicație culturală: trimestrialul COLUMNA. Director este cunoscutul critic și poet, colaborator permanent al României literare, Gheorghe Grigurcu. În editorialul intitulat *La un început*, dl Grigurcu scrie: "Columna va fi deschisă tuturor autorilor talentați și de bună credință și se va strădui să asigure o cit mai largă libertate de opinie. Nu vom ocoli polemica, această sare în bucate (pentru unii, sare-n ochi, cum ar spune un colaborator al nostru), care dă gust presei. Firește, nu ne vom dori a fi o casă cu ușile și ferestrele deschise, în care să bată vîntul și ploaia, ci o instituție cu un program fondat pe respectul valorii estetice, al posturii democratice, al unui cod etic." Ilustrat cu grafică de Alexandru Lungu, primul număr, din toamna lui 2001, adună cîteva zeci de semnături dintre cele mai prestigioase. Cronicarul îi urează Columnei nou-născute (*Noul Născut* de Brîncuși se află pe prima pagină) numere multe și bune.

De ce se poate rîde

Cam toate ziarele centrale au salutat faptul că România a înregistrat o victorie în privința Legii statutului, după avizul Comisiei de la Veneția. Mai exact, această Comisie a Uniunii Europene a ajuns la concluzia juridică - acesta fiindu-i rostul - că Legea statutului nu poate fi aplicată în afara granițelor Ungariei. Cum poate că unii dintre dvs. au uitat ce e cu această lege, precizez că ea se referă la felurile înlesniri pe care Ungaria intenționa să le acorde ungarilor din țările vecine, începînd de la dreptul de muncă în Ungaria. ♦ Cronicarul remarcă faptul că o încercare similară a României de a oferi una, alta cetățenilor Republicii Moldova a fost privită de guvernul de la Chișinău drept o formă de expansionism a României. Probabil că

LA MICROSCOP

ORDINEA - PE ALESE

ÎN ULTIMA VREME asistăm la îndesirea "succeselor" autorităților împotriva infrafracționalității. Aflăm de razii, de acțiuni în forță și așa mai departe. Dacă iei aminte un pic la aceste "succese", bați de seamă că cea mai mare parte a lor au loc pe spinarea țiganilor pripășiți la marginea Bucureștiului sau prin periferiile altor orașe. Într-un efort disproporționat, eroica Poliție și nu mai puțin eroicele trupe speciale izgonesc de la marginea Capitalei mici comunități de țigani care s-au stabilit ilegal aici. Nu demult, cîțiva primari s-au contaminat unul de la altul, vrînd să înființeze cartiere speciale pentru țiganii săraci din orașele lor: Piatra Neamț, Deva și Baia Mare.

Dacă ideea ghettoizării țiganilor a stîmmit valori de protest în presă, nu același lucru se întîmplă cu acțiunile de îndepărtare în forță a țiganilor care își trăiesc provizoriul la margine de București sau prin alte localități urbane.

Cine sînt de fapt acești nefericiți? Marii contrabandiști de droguri sau de mașini? Hoții de buzunare care își vad de treabă, în pofida apariției unei Brigăzi speciale pentru combaterea lor? Țeparii de conducte? Proxeneții incurabili sau mafioții gulerelor albe? Corupții și corupătorii, cu afacerile lor de mii de miliarde în lei? Camătăarii și recuperatorii lor? Patronii firmelor capușă care au istovit economia românească?

Din cîte știu, și știu foarte bine, infrafracțiunile pe care le-am enumerat mai sus nu sînt afaceri țigănești, iar dacă în ele sînt amestecați și țigani, acest fapt ține de jocul numerelor mari.

Din păcate, atunci cînd contabilizează infrafracțiunile, Poliția are grijă să precizeze numai etnia anumitor infractori - țiganii, încît astfel s-a creat impresia că tot ce e raufăcător în România aparține acestei etnii. Astfel că hoții din România sînt țigani, cerșetorii sînt țigani, bandiții sînt tot țigani etc. Chiar așa?!!!

Prima întrebare provocată de această confuzie e cine a dat ordin sau a "sugerat" Poliției să facă astfel de

precizări etnice? Din cîte am observat, aceste precizări au fost întrebuintate de oficiosul PRM, *România Mare*, pentru campaniile sale antițigănești și îndeobște pentru atacurile sale xenofobe.

Nu știu cît de întîmplător, un fost general de Poliție, faimosul "Tata Nițu", a candidat pentru funcția de primar al Capitalei din partea PRM.

De asemenea, nu știu cît de întîmplător e faptul că de cînd premierul Năstase cere Ministerului de Interne să-și facă datoria cum se cuvine, Poliția vinează țigani, ca și cum asta ar fi problema ei cea mai importantă. Aici trebuie făcută o paranteză - liderul PRM, Corneliu Vadim Tudor, susținător al etnicizării infrafracțiunilor, e în primejdie de a-și pierde imunitatea parlamentară.

Poate că e o simplă coincidență, dar și dacă n-ar fi, nu cumva asistăm la o încercare de compromitere a puterii prin aceste campanii antițigănești?

Oricum ar sta lucrurile, pe acest fond de sărăcie producător de resentimente și în urma tuturor încercărilor de etnicizare a infrafracționalității din România, de pe urma carora țiganii sînt, chipurile, capul rautăților, e nevoie ca autoritățile să pună capăt de urgență acestei stări de confuzie dinadins întreținute și să reamintească Ministerului de Interne că în materie de infrafracționalitate are de-a face cu cetățeni ai României, nu cu etnici de cetățenie română.

În sfîrșit, vînzarea de țigani amăriți la care se dedau tot soiul de neisprăviți care, chipurile, reprezintă autoritățile României mă face să-mi amintesc de spusese citate ale unui fost lider comunist, Lucrețiu Patrașcanu, "Înainte de a fi comunist, sînt român!". Dacă am înțeles bine, fața de majoritatea puterilor comuniste ale vremii, Patrașcanu a vrut să aperse o mîmritare reprezentînd un popor. Acum diriguitorii României ar trebui să precizeze că înainte de a fi români, sînt oameni, pentru a-i potoli pe *interniștii* care se războiesc cu compatrioții ai lor țigani.

Cristian Teodorescu

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 251100296100089 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69.
Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente în 2001: 3 luni - 130.000 lei; 6 luni - 260.000 lei;
1 an - 520.000 lei. ISSN 1220-6318

Imprimat la
NAȚIONAL ROM

24 pag - 10.000 lei
La redacție: 8.000 lei

Cronicar